

בעזה"ש"ת קונטרס

אה"ח 1234567

תשובות בהלכות סת"ם

ובו כל התשובות על קונטרס השאלות של "משמרת סת"ם".

למען ילמד הסעיף בשו"ע עם המ"ב וביה"ל,

ואח"כ ישיב בעצמו על השאלות בקונטרס של "משמרת סת"ם",

ולבסוף יבדוק בקונטרס זה את נכונות תשובותיו.

אוצר החכמה

הבהרה: קונטרס זה הינו חיבור נפרד מ"קיצור הלכות סת"ם",
והסכמות הרבנים הגאונים המוצגות שם אינן מתייחסות לקונטרס
זה.

אה"ח 1234567

אוצר החכמה

כל הזכויות שמורות למחבר

יצחק בוחניק

עזרא 30 בני ברק

6183915

שו"ע או"ח סימן ל"ב משנה ברורה וביאור הלכה

סעיף א'

1. אלו ארבע הפרשיות של תפילין: **קדש לי כל בכור עד ימימה, והיה כי יביאך עד ממצרים, שמע עד ובשערך, והיה אם שמוע עד על הארץ.**

2. ארבע הפרשיות, זהו סדר כתיבתם:
(א) **בתפילין דרשי: קדש, והיה כ"י, שמע, והיה א"ש.**
(ב) **גם בתפילין דר' סדר הכתיבה כ"ל (ורק במיקום הפרשיות נחלקו רש"י ור"ת).**

3. שינה וכתב הפרשיות שלא על פי הסדר **פסול.**

4. פרשיות תפילין של יד ושל ראש:
(א) **לדעת הרמ"א של יד צריך לכתוב קודם משום שמוקדם בפסוק, ולדעת האר"י ד"ל של ראש קודם מפני שקדושתו חמורה.**
(ב) אם שינה הסדר **אין קפידא.**

5. **אין הבדל** לעניין "שלא כסדרך" בין תפילין של יד לתפילין של ראש.

6. דין כתיבה כסדרן, הוא **גם לגבי הפרשיות וגם בכל פרשה לעניין סדר האותיות שבה.**

7. כתב את ארבעת הפרשיות ונפסלה הפרשה הראשונה:
(א) **יכול** להחליף פרשה זו בפרשה ראשונה מתפילין אחרות **שבדאי** נכתבו קודם לתפילין אלו.
(ב) **אינו יכול** מתפילין **שספק** אם נכתבו קודם לתפילין אלו.

8. אות דל"ת במלת "אחד",
(א) שיעורה **ארבע דלתין קטנים.**
(ב) נוהגים לכותבה **רק גדולה משאר ד' שבאותו הכתב.**

9. בין כתיבת פרשיות של ראש לפרשיות של יד:
(א) **מוותר** להפסיק בדיבור.

(ב) הפסיק בדיבור **כשר.**

10. בין כתיבת ארבע הפרשיות או באמצע כתיבתן:

(א) **לכתחילה יזהר שלא יפסיק בדיבור.**

(ב) הפסיק בדיבור **כשר, ובשערך תשובה' כתב כשבא להמשיך שיעביר קולמוס על תיבה ראשונה מכל פרשה** מהראשונות ובוזה עושה קצת חיבור).

11. אם כתב הפרשיות באופן זה: השאיר בתחילת הקלף מקום לכתיבת הפרשה הראשונה, וכתב תחילה הפרשה השניה במקומה הנכון, ומשסיימה חזר וכתב הפרשה הראשונה בתחילת הקלף, כך שעתה לעינינו ארבע הפרשיות מופיעות כסדרן, **פסול.**

סעיף ב'

12. כתב תפילין של יד בארבעה קלפים נפרדים, **כשר.**

13. כתב בתפילין של יד שתי פרשיות בעמוד אחד (כדוגמת מזוזה) **פסול.**

סעיף ג'

14. כתב כל האותיות בדיו שחור ורק אות אחת כתב בזהב, **פסול.**

15. כתב כל האותיות בדיו שחור ורק קוצה של יר"ד אחת כתב בזהב, **פסול.**

16. דיו שצבעו דומה למראה כחול **יש להחמיר לפוסלו.**
אוצר החכמה

17. דיו שבעת הכתיבה אינו שחור אך לאחר שנשפט בקלף ומתייבש הוא שחור ממש, **צ"ע אם כשר אפילו בדיעבד.**

18. להעביר קולמוס בדיו שחור על גבי אות שכתב בצבע שאינו שחור:
(א) אם אות זו נמצאת באמצע פרשה כתובה **אינו מועיל.** (שלא כסדרן).
(ב) אם זו האות האחרונה שכתב, **הפמ"ג מפסק, והחת"ס פסק שפסול מספק.**
(ג) אם כל האותיות כתובות בצבע, אלא שרוצה לעבור עליהן אות אות "כסדרך", **הפמ"ג מפסק, והחת"ס פסק שפסול מספק.**

19. כתב בדיו כשר וזרק עפרות זהב על האותיות:

(א) כמות שהוא **פסול.**
(ב) **מועיל** להוריד את הזהב ולגלות את הדיו.

קונטרס התשובות
אוצר החכמה

- ג) לעבור על האותיות בקולמוס בדיו כשר: **ה'עולת תמיד' וד'אליה רבה' פסקו שלא מועיל, אבל ה'ביאור הלכה' הניח בצ"ע.**
ד) **לא צריך** להעביר את הזהב אות אחר אות כסדרן.
ה) **אסור** להוריד את הזהב מ"אזכרות" לצורך התיקון.

20. דין, **לא צריך** לעשותו לשמה.

סעיף ד' אוצר החכמה

21. כל אות חייבת להיות מוקפת גויל. אם רק קוצה של ירד אינה מוקפת גויל **פסול**.

22. התגין באות אחת נוגעים אחד בשני:

א) **פסול**.

ב) **מועיל** לגרוח ולהפריד ביניהם.

23. תג של אות נוגע בתג של אות הסמוכה לה:

א) **נחלקו הפוסקים אם פוסל**.

ב) **מועיל** לגרוח ולהפריד ביניהם.

24. כתיבה דקיקה או כתיבה עבה במקצת,

א) **עבה במקצת עדיף**.

ב) **כדי שלא יימחק**.

סעיף ה'

25. ימני שהפריד נגיעות בין האותיות בידו השמאלית **כשר בדיעבד**.

26. יש לו תפילין שאדם ימני כתבם בידו השמאלית ואין לו תפילין אחרות:

א) **יניחם**.

ב) **לא יברך עליהם**.

27. יש לו תפילין שאדם איטר כתבם בידו הימנית ואין לו תפילין אחרות:

א) **יניחם**.

ב) **לא יברך עליהם**.

28. יש לו תפילין שאדם השולט בשתי ידיו כתבם בידו השמאלית ואין לו תפילין אחרות:

א) **יניחם**.

ב) **יברך עליהם**.

ג) אפילו יש לו תפילין אחרות **יכול** להניח אלו ולברך עליהם.

29. יש לו תפילין שכתבם אדם עליו שאחז הקולמוס בפיו וכתבם ואין לו תפילין אחרות:

א) **נחלקו הפוסקים אם יניחם**.

ב) לכל הדעות **לא יברך עליהם**.

30. אדם שכותב ביד ימין וכל שאר מעשיו הם ביד שמאל:

א) **לכתחילה אין לקבלו כסופר**.

ב) ובדיעבד אין לאסור, ותפילין שכתב **כשרות**.

אה"ח 1234567

סעיף ו'

31. תפילין אינם צריכים שרטוט, אך לדעת השר"ע **צריך** לשרטט רק שורה העליונה, **מפני שאסור לכתוב שלש תיבות מפסוק בלא שרטוט**.

32. **לפי הרמ"א צריך** לשרטט למעלה ולמטה ומן הצדדים.

33. אם אינו יודע ליישר כתיבתו צריך **לכתחילה** לשרטט כל השורות משום "זה אלי ואנוהו".

34. שירטט רק שורה העליונה וכתב שאר השורות עקומות **כשר בדיעבד** לדעת השר"ע.

35. לא שירטט בתפילין אפילו שורה העליונה, **לדעת ר"ת פסול אפילו בדיעבד, אך לשאר הפוסקים אין ראייה לפסול**.

36. ס"ת ומזוזה ששירטט השורות ולא שירטט מן הצדדין **כשר בדיעבד**.

37. שרטוט של תפילין **לא צריך** להיות לשמה.

38. המנהג בשירטוט כיום **לשרטט בכל השורות וגם משני הצדדים** (לפי דברי הביאור הלכה).

39. א) **אסור** לשרטט בעופרת.

ב) **אסור** לשרטט בצבע.

40. שירטט בצבע שחור וכתב האותיות על השירטוט, **נחלקו הפוסקים אם פוסל בדיעבד** משום נגיעת אות באות.

א"ח 1234567

סעיף ז'

41. הגדרות:

- (א) גויל הוא **עור שלם מעובד**.
(ב) דוכסוסטוס הוא **חלק העור שלצד הבשר**.
(ג) קלף הוא **חלק העור שלצד השער**.
(הדוכסוסטוס והקלף נוצרים ע"י שחולקים את העור לעוביו).

42. תפילין,

- (א) כותבים אותם דוקא על **קלף**.
(ב) דוקא **לצד הבשר** (דהיינו במקום שהיה מחובר לדוכסוסטוס).
(ג) אם שינה **פסול**.

43. כתב פרשיות התפילין כדיון על העור הנכון ובצד הנכון, אלא שבמקום אחד נשאר דוכסוסטוס ממש וקוצה של היר"ד וכתב עליו, **פסול**.

44. קלף לאחר העיבוד, כך מבחינים בו איזהו צד הבשר ואיזהו צד השיער: **כשמתלחלח מתכווץ לצד הבשר**.

45. גר הרבה מהקלף מצד השיער, יותר מאשר נדרש להחלקתו, **יש פוסלים ויש מכשירים**.

46. הסימן בכדי לדעת אם נשאר מעט משכבת הדוכסוסטוס על הקלף: **שהוא חלק, ויכול להפרישו בסכין או במחט**.

47. נשאר קרום דק משכבת הדוכסוסטוס על הקלף
(א) **אסור** לכתוב עליו לכתחילה.
(ב) ובדיעבד **נחלקו הפוסקים אם מעכב**, ואין למחות ביד המיקל.

סעיף ח'

48. עיבוד הקלף לכתובת סת"ם **צריך** להיות לשמה.

49. **צריך** לומר בפיו שמעבד לשמה.

50. כוון במחשבתו שמעבד לשמה אך לא הוציא בפיו **כשר בדיעבד**.

51. "תחילת עיבוד הקלף" היא **הנתינה לסיד**.

52. עיבד קלף לשם סת"ם, **מותר** לכתוב עליו תפילין ומזוזות.

אוצר החכמה

סעיף ט' - י'

62. קלף שעבדו נכרי **פסול**.

63. ישראל עומד על גבי הנכרי בעת שנתן הנכרי העורות לסיד וכוון הישראל בלבו לשמה, **פסול** (לכל הדעות).

64. ישראל עומד מרחוק בעת שנותן הנכרי העורות לסיד ואומר לו בפירוש שיעשה לשמה, **פסול** (לכל הדעות).
65. ישראל עומד על גבי הנכרי בעת שנותן הנכרי העורות לסיד, ואומר לו בפירוש שיעשה לשמה, **להרמב"ם פסול ולהרא"ש כשר**.
66. המנהג לכתחילה בעיבוד, לפי דברי האחרונים, כשיש לו עובדים נכרים: **יתן היהודי העורות לסיד, ויאמר לגוי שיעשה ההמשך לשמה**.
67. נתן הישראל העורות לסיד לשמה ולא אמר לנכר שישעשע שאר פעולות העיבוד לשמה, **יש להקל בדיעבד**.
68. עשה הנכרי את תחילת העיבוד, ולפני שנגמר העיבוד, הוציא הישראל את העורות מן הסיד וחזר והניחן בסיד לשמה, **אין למחות ביד הנוהג להקל**.
69. כדי לוודא שלא החליף הנכרי את העורות, **יכתוב על העור שנותן לו. ואם סימן אותיות ע"י נקבים במרצע כשר בדיעבד**.
70. צריך להזהר כשמעבד העורות ע"י נכרי מומחה **ממטליתים שהגוי מדביק בעור, והם לא נתעבדו לשמה, ובקושי ניכרים כנגד השמש**.

סעיף י"ב

71. סת"ם:
- (א) **אסור** לכותבם על עור בעלי חיים טמאים.
- (ב) **מוותר** לכותבם על עור בעלי חיים טהורים שנתבלו או נטרפו.
- (ג) **מוותר** לכותבם על עור עוף טהור.
- (ד) **אסור** לכותבם על עור דג טהור.
72. **אסור** לכתוב קמיעות שיש בהם שמות שאינם נמוקים על עור בהמה טמאה.
73. עור "שליל" **הוא עור בהמה שנמצאה בבטן אמה ולא יצאה לאויר העולם**.

סעיף י"ג

74. הסברים:
- (א) "נקב שהדיו עובר עליו" **הוא נקב קטן כל כך שכאשר כותבים עליו נסתם בדיו**.

- (ב) "נקב שאין הדיו עובר עליו" **הוא נקב שכותבים עליו ונשאר נקב אחר הכתיבה**.
75. (א) **מוותר** לכתוב על קלף שיש בו נקב שהדיו עובר עליו.
- (ב) **אסור** לכתוב על קלף שאין הדיו עובר עליו.
76. כתב על גבי נקב שאין הדיו עובר עליו, והדיו מקיף הנקב מכל צד:
- (א) אם הנקב באמצע הגג או באמצע ירך האות **פסול**.
- (ב) אפילו אם עד מקום הנקב יש כבר שיעור המספיק לצורת האות **פסול**.
77. היתה כתובה האות, ונעשה בה נקב שחילק את קו האות לשניים, אך יש שיעור המספיק לצורת האות עד הנקב **כשר**.
78. היתה כתובה האות, ונעשה בה נקב באמצע עובי קו האות ודיו מקיף הנקב בכל צד:
- (א) אם עד מקום הנקב **אין** שיעור המספיק לצורת אות **צ"ע**.
- (ב) אם עד מקום הנקב **יש** שיעור המספיק לצורת אות **כשר**.

סעיף י"ד

79. מנהג הסופרים הזריזין: **עושים הקלפים שכותבים עליהם פרשיות של ראש בשלש דרגות עובי, העבה לפרשת "שמע" שהיא קצרה, הבינוני ל"והיה כי יביאך" שהיא בינונית, והדקים לפרשיות "קדש" "והיה איש" הארוכות. ויש שעושים הקלפים באותו גודל ומניחים גליונים**

אוצר החכמה

סעיף ט"ו

80. בעת כתיבת האות פגע בנקב ע"י צידה החיצוני, **פסול**. (כי אינו "מוקף גויל").
81. היתה כתובה האות ונעשה נקב בצידה החיצוני לאחר הכתיבה, **כשר**. (שחסרון "מוקף גויל" באופן של נקב אינו פוסל אלא בשעת הכתיבה).
82. יש נקב בקלף, **אסור לכתחילה** לכתוב אות (ב"ת) סביב הנקב אפילו שישאר גויל בין הנקב לקוי האות.
83. יש נקב בקלף וכתב סביבו אות ב"ת באופן שנשאר גויל בין הנקב לקוי האות, **בדיעבד כשר ואין צריך שום תיקון**.
84. יש נקב בקלף, **אסור** לכתחילה לכתוב סביב הנקב אות ב"ת באופן שהנקב ימלא את כל חלל האות ולא ישאר גויל בין הנקב לקוי האות.

85. היה נקב בקלף וכתב סביב הנקב אות ב"ת באופן שהנקב ממלא את כל חלל האות ולא נשאר גויל בין הנקב לקוי האות:
- לדעת הפוסקים **כשר**.
 - לדעת הירושלמי **פסול**.
 - לדעת המחמירים **מועיל** תיקון.
 - התיקון: **קליפה סביב הנקב**.
 - להלכה **צריך** לתקן.
 - כשאי אפשר לתקן **יסמוך על הפוסקים שמכשירים**.
86. אות ב"ת, לאחר שנכתבה נעשה בה נקב בחללה ונשאר גויל בין הנקב לקוי האות, **כשר**.
87. אות ב"ת, לאחר שנכתבה נעשה בה נקב שממלא את כל חלל הברית ולא נשאר גויל בין הנקב לקוי האות
- לדעת הפוסקים **כשר**.
 - וגם לדעת הירושלמי **כשר**.
88. כתב אות ב"ת ובעת הכתיבה פגע בנקב בצדה הפנימי של האות,
- לדעת הפוסקים **כשר**.
 - לדעת הירושלמי, **מחלוקת: לפי ה"ז כשר** (ורק בנקב הממלא כל חלל האות פוסל הירושלמי לפי ה"ז). **ולפי המ"ב פסול**.
 - לכתחילה **צריך לתקן ע"י קליפה סביב הנקב**.
 - בשעת הדחק כשאי אפשר לתקן **יסמוך על הפוסקים שמכשירים**.
89. כתב אות כ"ף פשוטה ובעת הכתיבה פגע בנקב בצידה הפנימי של האות, **פסול**. (אין לה "תוך").
90. אות ה"א, לאחר שנכתבה נעשה נקב ברגלה הפנימי ונשאר באורכו פחות מ"שיעור אות קטנה",
- המחבר **פסק כהרא"ש שכשר**, כי שיעורה "כל שהוא". **והרמ"א כשאר הפוסקים שפוסלים**, כי שיעורה "כמלא אות קטנה".
 - לדעת המכשירים **אין** הבדל אם מה שנשאר מהרגל הוא מעל לנקב או מתחתיו.
 - מסקנת המשנה ברורה:
- אפילו כשהתינוק מכירה לה"א **פסולה**.
 - כשהתינוק מכירה לה"א **מועיל תיקון**.
 - כשהתינוק אינו מכירה לה"א **לא** מועיל תיקון.
91. אות ה"א, שרגלה הפנימי נכתב מתחילתה קצרה פחות מ"שיעור אות קטנה":
- מועיל תיקון** כשהתינוק מכירה לה"א.

- (ב) **אינו מועיל** תיקון כשאין תינוק מכירה לה"א.

92. כתב אות ה"א ובעת כתיבת רגל הפנימי פגע בנקב אך יש ברגל כ"שיעור אות קטנה", **פסול** לכל הדעות (משום שאינה "מוקפת גויל").
93. רגל ימין של אות ה"א נעשה בה נקב ובחלק המחובר אל הגג נשאר פחות מ"שיעור אות קטנה" **פסול**.
94. רגל ימין של אות ה"א, נפסקה לרחבה, (שלא ע"י נקב) ובחלק המחובר אל הגג נשאר פחות מ"שיעור אות קטנה"
- פסול**.
 - אם תינוק צריך החלקים וקראה כראוי מועיל** תיקון בת"מ לחבר הנפסקים.
95. רגל ימין של אות ה"א שנכתבה קצרה, או שנמחק לגמרי החלק התחתון של הרגל, ונשאר בחלק המחובר אל הגג פחות מ"שיעור אות קטנה":
- פסול**.
 - לא** מועיל תיקון בת"מ להאריך הרגל.
96. רגל ימין של אות ה"א שנמחק רוב עובי הרגל לאורך ונשאר לכל האורך רק קו דק שחור כעין ו"ו דקה, **כשר**. (**ובבה"ל צ"ע**).
97. רגל ימין של אות ה"א שנכתבה קצרה, או שנמחק לגמרי החלק התחתון של הרגל, אך נשאר בחלק המחובר אל הגג כ"שיעור אות קטנה":
- כשר**.
 - לא** צריך להראות לתינוק.
 - כשהראה לתינוק ולא הכירה **פסול**.
- אוצר החכמה**
98. שיעור "מלוא אות קטנה לדעת המשנה ברורה: **ירד עם קוץ התחתון**.
99. כתב ב"כתב גדול" ורגל ימין של אות ה"א קצרה, ואין בה "שיעור אות קטנה" מאותו הכתב, אך יש בה "שיעור אות קטנה מ"כתב בינוני", **כשר**.
100. כתב ב"כתב בינוני" ורגל ימין של אות ה"א קצרה, ואין בה שיעור אות קטנה מאותו הכתב, אף שיש בה "שיעור אות קטנה" מ"כתב קטן", **פסול**.
101. רגל אות דל"ת שנכתבה קצרה ויש בה רק כ"שיעור אות קטנה", **כשר**.
102. רגל שמאל של אות ח"ת שנכתבה קצרה ואין בה "שיעור אות קטנה", **פסול**.

אה"ח 1234567

סעיף ט"ז

103. רגל אות ו"ו שנכתבה קצרה ויש בה בדיוק "שיעור אות קטנה", **פסול**.

104. רגל אות זי"ן שנכתבה קצרה ויש בה בדיוק "שיעור אות קטנה",

(א) לדעת הרמ"א **פסול**.(ב) הפמ"ג **מסתפק** מכיון שראשה עובר משני צידי הרגל ואינה דומה ליד"א אוצר החכמה: **שמא נכשיר**, ולא נצריך תיגוק. אבל אם תיגוק קוראה יד"א בודאי פסול.105. אותיות וי"ו, זי"ן או גי' פשוטה וכדומה, שנתקצרו רגליהן וספק לנו בצורתן אם היא וי"ו או יד"א, אם היא גי' פשוטה או זי"ן, **מראים לתיגוק** לא חכם ולא טיפש, אם ידע לקרותה כשרה, ואינה צריכה תיגוק. ואם לא הכירה פסולה.106. אות וי"ו שמתחילת כתיבתה נכתבה קצרה וספק לנו בצורתה אם היא וי"ו או יד"א, **מראים לתיגוק** (וכב"ל).107. אותיות דל"ת וד"ש שנכתבו נגיהם צרים מן הראוי וספק לנו בצורתן אם היא דל"ת או זי"ן, אם היא רי"ש או וי"ו, **מראים לתיגוק** (וכב"ל).108. אותיות וי"ו או גי' פשוטה שנכתבו רגליהן קצרות משיעורן הראוי, אך ניכרות יפה שהן וי"ו או גי', **לא** צריך להראותן לתיגוק.109. רגל אות וי"ו שנפסקה לרוחבה, וספק לנו אם יש בחלק העליון עד הנפסק צורת אות וי"ו או יד"א, **צריך** לכסות החלק שמתחת לנפסק כשמראין את האות לתיגוק.110. רגל אות וי"ו שנפסקה לרוחבה בהפסק "שאינו ניכר להדיא" וספק לנו אם יש בחלק העליון עד ההפסק צורת אות וי"ו או יד"א, כיסינו את החלק התחתון והתיגוק קראה לאות יד"א ובלא הכיסי קראה לאות וי"ו:
(א) **צריך** תיגוק לחבר הנפסק.
(ב) בתר"ם **מועיל** תיגוק לחבר הנפסק.

111. רגל אות וי"ו שנפסקה לרוחבה בהפסק "שאינו ניכר להדיא" ואנו רואים שבחלק העליון עד הנפסק יש בו רק צורת אות יד"א, כיסינו החלק התחתון ותיגוק קראה לאות וי"ו:

(א) **צריך** תיגוק לחבר הנפסק.
(ב) בתר"ם **מועיל** תיגוק לחבר הנפסק.

112. רגל אות וי"ו שנכתבה קצרה ואנו רואים שיש בה רק צורת יד"א ותיגוק קראה לאות וי"ו:

(א) **צריך** תיגוק להאריך הרגל.
(ב) בתר"ם **לא** מועיל תיגוק להאריך הרגל.

113. הגדרות:

(א) "תיגוק חכם" – תיגוק **המבין את העניין שקורא**. (שעלול לקרוא לפי ההבנה ולא לפי צורת האות).
(ב) "תיגוק טפש" – תיגוק **שאינו יודע לקרוא האותיות**.
(ג) "תיגוק שאינו חכם ואינו טפש" – **תיגוק שאינו מבין העניין אך יודע לקרוא האותיות** (אבל לא משנה אם הוא בקי כל כך בצורת האותיות).
א"ח 1234567

114. אות שיש לנו ספק בצורתה, כשמראים אותה לתיגוק:

(א) **לא** צריך לכסות האותיות שלאחר האות המסופקת.
(ב) **נחלקו המוסקים אם צריך לכסות** לתיגוק את התיבות שלפני האות המסופקת, **ונוהגים לכסות**. (שמא מכיר את הפסוק וימשיך בעל פה).
(ג) **לא** צריך לכסות האותיות שלפני האות המסופקת באותה תיבה.

115. כתב אות כ"ף פשוטה ובעת כתיבת רגלה הגיע ופגע בסוף הקלף:

(א) **פסול**.
(ב) **אי אפשר** לתקן ע"י הדבקת "מטלית" במקום סיום הקלף.
(ג) **אפשר לתקן בדרך אחרת. אופן התיקון: יגורר מעט בקצה הקלף עד שיהיה מוקף גויל**.
אוצר החכמה116. היתה אות כתובה ומגיעה כמעט עד סוף הקלף ונחתך מעט מהקלף ועי"ז נגרם שאין האות מוקפת גויל, **כשר**.117. נמצא נקב קטן מאוד ליד האות, ועי"ז אינה מוקפת גויל במקום זה, וספק לנו מתי נעשה הנקב לפני הכתיבה או אחריה, **פוסלים**.118. נמצא נקב שאינו קטן מאוד ליד האות, ועי"ז אינה מוקפת גויל במקום זה, וספק לנו מתי נעשה הנקב לפני הכתיבה או אחריה, **מכשירים**. (שאם היה בשעת הכתיבה, הסופר היה רואה).119. שתי אותיות שלאחר הכתיבה נעשה נגיעה ביניהן ומחמת זה אינן מוקפות גויל
(א) בתפילין ומזוזות **פסול**.
(ב) בס"ת, כשנתגלה הדבר בעת הקריאה, **לא** צריך להוציא ס"ת אחר.

120. שתי אותיות שלאחר הכתיבה נעשה נקב בקלף המגיע מאות לאות וע"ז אינן מוקפות גויל:

(א) **אפשר לתקן. אופן התיקון: צריך לגרור עד שתהיינה האותיות מוקפות גויל.**

(ב) כשאי אפשר לתקן נחלקו האחרונים אם פסול, וצ"ע למעשה.

121. שתי אותיות שלאחר הכתיבה נעשה נקב בקלף המגיע מאות לאות וע"ז אינן מוקפות גויל, אך הנקב פגע באותיות במקום שאסילו ינכה מקום הנקב ושיעור הקפת גויל ב"כ ישאר בהם שיעור המספיק לצורת כל אות:

(א) **אפשר לתקן. אופן התיקון: צריך לגרור עד שתהיינה האותיות מוקפות גויל.**

(ב) כשאי אפשר לתקן כשר.

סעיף י"ז

122. אות כ"ף שנפלה טפת דיו לתוך חללה והטפה נוגעת בקצה הגג בצד שמאל ונראית כאות פ"א:

(א) **פסול.**

(ב) **אסור** לגרור הטפה (משום "חק תוכות").

123. אות כ"ף שנפלה טפת דיו לתוך חללה ליד קצה הגג בצד שמאל, ואין הטפה נוגעת כלל בקי האות אך נראית כאות פ"א שנפסקה:

(א) **פסול.**

(ב) **אסור** לגרור הטפה (משום "חק תוכות").

124. אות שנפלה טפת דיו לתוך חללה וניכרת עדיין צורת אות, **מותר** לגרור הטפה.

125. אות שנפלה טפת דיו לתוך חללה באופן שנפסדה צורתה אף שלא נראית כשום אות אחרת, **אסור** לגרור הטפה.

126. אות שנפלה טפת דיו לתוך חללה וספק לנו אם הפסידה צורתה או לא, **מראים לתינוק**, (ואם קרא כראוי מותר לגרור הטפה).

127. אות י"ד שנפלה עליה טפת דיו וע"ז לא ניכר רגל הימין של הי"ד:

(א) **אסור** לגרור הטפה.

(ב) **אסור** בת"מ להוסיף רגל חדש.

128. אות י"ד שנפלה עליה טפת דיו וע"ז לא ניכר קוצה השמאלי של הי"ד:

(א) **אסור** לגרור הטפה.

(ב) **מותר** בת"מ להוסיף קוץ שמאלי חדש.

129. אות שנפלה טפת דיו על קוי האות עצמה, אלא שהתפשטה הטפה גם אל מחוץ לקוי האות ואין האות ניכרת, **אסור** לגרור הטפה.

130. אות שנפלה טפת דיו לתוכה ואינה ניכרת האות וגרר הטפה וע"כ ניכרת האות, **לא** מועיל להעביר קולמוס בדיו מחדש על קוי האות (כאילו לכותבה מחדש).

131. הסבר המושג "חק תוכות": כגון שהיה כתם דיו על הקלף והוא **חוקק בו את תוך האות וסביבה עד שנשארת צורת אות.**

132. היתה אות כתובה והדיו שלה נתייבש לגמרי ונפלה עליה טפת דיו ואינה ניכרת האות, **אסור** להסיר הטפה שנפלה אף בעודה לחה.

133. אות שנפל עליה צבע ואין האות ניכרת, **אסור** לגרור הצבע אף שאינו דיו.

134. אות שנטפה עליה שיעור ואין האות ניכרת, **מותר** לגרור ולסלק השעור.

135. אות מ"שמות שאינם נמוקים" שנטפה עליה שיעור, לא יגרנה שמה ימוחק ד"ו. אלא **יחמם הקלף מבחוץ** ותוסר בנקל.

136. נמצא בשבת בעת קריאת התורה שאות מכוסה בשעור אך נראית דרך השעור, **מותר** לקרוא מילה זו בספר זה.

137. נמצא בשבת בעת קריאת התורה שאות מכוסה בשעור ואין האות נראית דרך השעור אך בשבת זו אין קורין הפרשה שבה האות המכוסה, **מותר** לקרוא בספר זה.

אוצר החכמה

138. נמצא בשבת בעת קריאת התורה שאות מכוסה בשעור ואין האות נראית דרך השעור, **אם נמצאה באמצע העליה יקרא אותה אות בע"פ וישלים הקריאה בספר זה.**

139. נמצא בשבת בעת קריאת התורה, בין גברא לגברא, שבפרשה שעומדים לקרוא נמצאת אות המכוסה בשעור ואין האות נראית דרך השעור, **אסור** להמשיך לקרוא בספר זה.

140. כתב אות דל"ת במקום ר"ש:

(א) **אסור** לגרור העקב והזוית וע"ז תיעשה לר"ש. (משום "חק תוכות").

(ב) **נחלקו הפוסקים אם "חק תוכות" באופן זה הוא מדאורייתא או מדרבנן.** (מכיון שהאות נעשתה מתחילה ע"י כתיבה).

141. כתב אות ר"ש וטעה וחשב שצריך כאן אות דל"ת, והוסיף לר"ש זוית או עקב ועמד על טעותו, **אסור** לגרור העקב והזוית ועל"ז תיעשה לר"ש.

142. אות ב"ת שנפלה טפת דיו לתוכה ונתקלקלה צורתה,
(א) כיצד יתקן: **יגרור הטפה, ויגרור גם מהאות עד שיבטל צורתה, ואח"כ ישלימנה ע"י כתיבה.**
(ב) **לא** מועיל תיקון זה בת"מ. (משום "שלא כסדרך").

143. אות שנפלה טפת דיו על גגה ומעליה ונתעבה הגג אך צורת האות ניכרת:
(א) **מעיקר הדין לא צריך תיקון אך יותר טוב שיתקן.** (ומספיק לגרור הטפה לבד ואין זה "חק תוכות" מכיון שגם בלי התיקון היתה כשרה).
(ב) **מועיל** תיקון האות.
(ג) **מועיל** תיקון האות אף בת"מ.
(ד) בלא תיקון **כשר**.

144. היתה אות כתובה והדיו שלה נתייבש לגמרי ונפלה עליה טפת דיו על קוי האות ממש, **אין חשש** של "כתב שלא לשמה ע"ג כתב".

145. נפלה טפת דיו על קוי האות לפני שהתייבש הדיו הראשון,
(א) **מחלוקת: לפי המ"ב כשרה והפמ"ג מחמיר.**
(ב) בבאור הלכה נתן עצה כדי לתקנה לכל הדעות: **להעביר קולמוס "לשמו" מעל הטפה.**
(ג) עצה זו **מועילה** אף בת"מ (שהרי מכתובה ראשונה צורתה עליה).

146. נפלה טפת דיו סמוך למקום שצריך לכתוב שם אות, ובעת כתיבת האות פגע צידה החיצוני ונגע בטפה זו:
(א) **צריך** לגרור ולהפריד הנגיעה. (מפני שהאות אינה מוקפת גויל).
(ב) **מועיל** לגרור ולהפריד הנגיעה.

147. היתה אות כתובה ונפלה טפת דיו סמוך לאות, ונגעה הטפה בצידה החיצוני של האות:
(א) **מעיקר הדין לא צריך תיקון אך יותר טוב שיתקן.**
(ב) **מועיל** לגרור ולהפריד הנגיעה.

אוצר החכמה

148. אות ב"ת שכתב רק את גגה ונפלה טפת דיו מתחת לקצה הגג בצד שמאל והמשיך וסיים את כתיבת הב"ת והאות נראית כפ"א, **אסור** לגרור הטפה. (משום "חק תוכות").

149. אות ב"ת שכתב רק את גגה ונפלה טפת דיו מתחת לקצה הגג בצד שמאל, וגרר את טפת הדיו ורק אח"כ המשיך וסיים את כתיבת הב"ת, ואילו לא היה גורר את הטפה היתה האות נראית כפ"א, **מחלוקת: ב"י והרמ"א מכשירים (והלכה כמותם). והרד"ך פוסל.**

150. נפלה טפת דיו ונתייבשה, ומאחר וצריך לכתוב במקום זה אות ו"ו, הוסיף לטפה רגל בצידה הימני: **הב"י והרמ"א מכשירים גם בזה אבל האחרונים פוסלים בזה (וצריך להחמיר).**

151. נפלה טפת דיו ובעודה לחה הכניס לתוכה את הקולמוס, ונתעסק בטפה זו ומשך ממנה רגל בצידה הימני, מאחר וצריך לכתוב אות ו"ו במקום זה, **כשר** לכל הדעות.

152. טעה וכתב אות דל"ת במקום ר"ש, **יכול** להוסיף דיו ולעגל את אחורי הדל"ת לעשותה לר"ש. (שבזה מתקנה ע"י כתיבה).

153. טעה וכתב אות נו"ן פשוטה במקום זי"ן, כיצד יתקן: **צריך לגרור כל הרגל ולכותבה קצרה כראוי.**
אוצר החכמה

154. טעה וכתב אות ה"א במקום דל"ת, כיצד מתקן: **צריך לגרור שתי הרגליים או שיגרור רגל שמאל וגם חלק מהגג עד שתהיה כמו ו' ואחר כך ישלימנה.**
אה"ח 1234567

155. טעה וכתב אות ב"ת במקום כ"ף, **לא** מועיל לגרור את העקב והזוית ואח"כ להוסיף ולהאריך את גג ומושב הכ"ף.

סעיף י"ח

156. אות מ"ם פתוחה שנגע מושבה בחרטום:
(א) **אסור** לגרור ולהפריד הנגיעה.
(ב) **אין** הבדל בין אם הנגיעה עבה ובין אם היא רק נגיעה כחוט השערה.

157. כתב אות מ"ם פתוחה ובעת כתיבת החרטום נגע במושבה ונסתמה, כיצד מתקן: **צריך לגרור את כל החרטום (שצורתו כמו ו') מפני שהוא נכתב בפסול, ולחזור ולכותבו בלא נגיעה.** [אבל אין צריך לגרור את החלק הימני (שצורתו כמו נ') מפני שהוא נכתב בכשרות].

158. כתב אות מ"ם פתוחה ובעת כתיבת החרטום נגע במושבה ונסתמה, **לא** יכול לבטל את הכ"ף של המ"ם ולכותבו מחדש באופן שלא יגע בחרטום. (זה הכלל: אם ארע הפסול בשעת כתיבה צריך לגרור כל מה שנכתב בפסול).

159. אות מ"ם פתוחה שלאחר הכתיבה נדבק מושבה לחרטום ונסתמה, **יכול** לבטל את הכ"ף של המ"ם ולכותבו מחדש באופן שלא יגע בחרטום. (זה הכלל: אם ארע הפסול אחר הכתיבה צריך לגרור עד שיבטל האות מצורתה).

אה"ח 1234567

160. אות מ"ם פתוחה שלאחר כתיבתה נדבק מושבה לחרטום ונסתמה **מספיק** שיגרור את "רגל" הו"ו של החרטום וישאיר את ראש הו"ו, יפריד הסתימה ויכתוב את הרגל מחדש באופן שלא יגע במושב.

אוצר החכמה

161. אות מ"ם פתוחה שלאחר הכתיבה נדבק מושבה לחרטום ונסתמה, **מספיק** שיגרור את כל ראש הו"ו של החרטום וישאר רק רגל הו"ו, יפריד הסתימה ויכתוב את ראש הו"ו מחדש.

162. אות מ"ם פתוחה שלאחר הכתיבה נדבק מושבה לחרטום ונסתמה, **הסתפק הבח"ל האם מספיק** שיגרור חצי החרטום וישאיר חציו העליון, יפריד הסתימה ויכתוב חצי חרטום מחדש באופן שלא יגע במושב. (זה תלוי בשאלה אם כל אורך החרטום הוא לעיכובא אזי יספיק לגרור חציו, שבזה מבטל צורתה).

163. כתב אות מ"ם פתוחה ובעת כתיבה החרטום נגע במושבה ונסתמה אלא שכתב בחרטום רק את הרצועה המשופעת ולא כתב עדיין הו"ו שלה, האם יכול להפריד הנגיעה ולהמשיך ולסיים את ראש הו"ו של החרטום? – **זה תלוי במחלוקת של "חק תוכות בחצי אות". להרד"ך אסור ולשאר פוסקים מותר. (והחלכה כמותם).**

164. כתב האותיות הסופיות באמצע התיבה, **פסול.**

165. כתב אות כ"ף כפופה בסוף הכתיבה, **פסול.**

166. כתב אות ר"ש אך כתב את הרגל ארוך מדי ונראית ככ"ף פשוטה:

(א) **יכול** להרחיב את הגג עד שתיראה כר"ש.

(ב) **לא** יכול לקצר את הרגל עד שתיראה כר"ש.

(ג) **לא יכול לגרור את כל הרגל ולכותבו מחדש אלא צריך לגרור את כולה.** [אות הנכתבת בכתיבה אחת (וארע פסול בשעת כתיבה) צריך לגרור את כולה].

167. כתב אות כ"ף פשוטה ועשה לה זווית למעלה בצד ימין כעין דל"ת: (א) **לא** יכול לגרור הזווית ולעשותה עגולה.

(ב) **יכול** להוסיף דיו ולעשותה עגולה.

(ג) **יכול** להוסיף דיו ולעשותה עגולה אפילו בתר"ם. (מכיון שעיקר צורתה עליה).

168. כתב אות גימ"ל ובעת כתיבת ירך השמאל נדבקה לירך הימין ונראית כאות גי"ן כפופה:

(א) **לא** יכול לגרור ולהפריד בין היריכות ולחזור ולחבר רק בחלק העליון וממילא תהיה גימ"ל כראוי לגימ"ל.

(ב) **מספיק לגרור כל רגל השמאל ולכותבו מחדש (שהוא נכתב בפסול) ולא צריך לגרור גם רגל הימין.** (אות ג' נכתבת בשתי כתיבות).

(ג) **לא מספיק לגרור רגל הימין ולכותבו מחדש אלא צריך לגרור רגל שמאל.**

(ד) **לא** צריך לגרור כל האות.

169. כתב אות ר"ש אלא שבעת הכתיבה נעשה לה זווית כעין דל"ת:

(א) **מספיק** להוסיף דיו ולעשותה לר"ש.

(ב) **לא** מספיק לגרור הרגל ולכותבו מחדש באופן שתהא ר"ש. [אות הנכתבת בכתיבה אחת (וארע פסול בשעת כתיבה) צריך לגרור את כולה].

(ג) **לא** מספיק לגרור הגג ולכותבו מחדש באופן שתהא ר"ש.

(ד) **צריך** לגרור את כולה ולכותבה מחדש. (אם מתקן ע"י גרידה. אבל אפשר לתקן ע"י הוספת דיו).

170. כתב אות ר"ש במקום ו"ו:

(א) **לא** יכול לקצר הגג שתהיה כו"ו.

(ב) **לא** מספיק לגרור כל הגג ולכותבו מחדש גג קצר כראוי לו"ו.

(ג) **לא** מספיק לגרור כל הרגל ולקצר הגג שיהיה כראש ו"ו ולהוסיף הרגל מחדש.

(ד) **צריך** לגרור את כולה ולכותבה מחדש.

171. כתב אות כ"ף פשוטה אלא שהרחיב הגג ביותר ונראית כר"ש:

(א) **יכול** להאריך הרגל ביותר שתיראה ככ"ף פשוטה.

(ב) **לא** יכול לקצר רוחב הגג עד שתיראה ככ"ף פשוטה.

(ג) **נחלקו הפוסקים אם מספיק לגרור כל הגג ולכותבו מחדש קצר כראוי: לפי ה"מגן אברהם" מספיק, ובבה"ל צ"ע.**

(ד) **צריך להחמיר** לגרור את כולה.

172. כתב אות כ"ף פשוטה של מלת השם " -לוקין" והרחיב גגה ביותר ונראית כר"ש:

1234567

- (א) **יכול** להאריך הרגל ביותר עד שתיראה כ"ף פשוטה. (וזוהו האופן העדיף לתקן בשם קודש מבלי גרירה כלל).
- (ב) **לא** יכול לקצר רוחב הגג עד שתיראה כ"ף פשוטה.
- (ג) **מספיק** לגרור כל הגג ולכותבו מחדש קצר כראוי.
- (ד) **לא** לגרור את כולה. (חשש מחיקת השם).

173. כתב אות ר"ש וטעה וחשב שצריך לכתוב דל"ת והוסיף לר"ש עקב ועשאה דל"ת ועמד על טעותו ורוצה לתקנה ולעשותה לר"ש:
- (א) **לא** יכול לגרור העקב ולעשותה לר"ש.
- (ב) **מספיק** לגרור הגג עם העקב ולעשות גג חדש כר"ש. [זה הכלל: אם ארע הפסול אחרי הכתיבה צריך לגרור עד שיבטל האות מצורתה].
- (ג) **מספיק** לגרור הירך עם העקב ולעשות ירך חדש כר"ש.
- (ד) **לא** צריך לגרור את כולה.

174. שתי אותיות בת"מ שלאחר הכתיבה נגעו גנותיהם זו בזו ולא נשתנתה צורת האותיות:
- (א) כמות שהן **פסולות**. (משום שאינן "מוקפות גויל").
- (ב) גרירת הנגיעה **לא** נחשבת "חק תוכות". (שהרי גם לפני ההפרדה היתה צורתן עליהן והוא לא יצר אות ע"י גרירה רק תיקן שתהיה מוקפת גויל).
- (ג) גרירת הנגיעה **לא** נחשבת שלא כסדרן (ומעילה אף בת"מ).

175. שתי אותיות שבעת כתיבת גג האות השניה נגעה בגג האות הראשונה ולא נשתנתה צורת האותיות:
- (א) כמות שהן **שתייהן פסולות**.
- (ב) גרירת הנגיעה **לא** נחשבת "חק תוכות". וגם הג"א ושאר פוסקים מודים בתפילין ומזוזות וכתב אחריהן שמותר לתקן ע"י גרירת הנגיעה (שאם יגרור יותר לא יוכל לתקן משום שלא כסדרן).
- (ג) גרירת הנגיעה **לא** נחשבת "שלא כסדרן".

176. שתי אותיות בת"מ שלאחר הכתיבה נגעו גנותיהן זו בזו ולא נשתנתה צורת האותיות:
- (א) כמות שהן **שתייהן פסולות**.
- (ב) גרירת הנגיעה **לא** נחשבת "חק תוכות".
- (ג) **לא** צריך לגרור את שתי האותיות ולכותבן מחדש.
- (ד) **לא** צריך לגרור את האות השניה ממקום הנגיעה ואילך ולכותבה מחדש.

177. שתי אותיות בס"ת שבעת כתיבת גג האות השניה נגעה בגג האות הראשונה ולא נשתנתה צורת האותיות:
- (א) כמות שהן **שתייהן פסולות**.

- (ב) גרירת הנגיעה **נחלקו בה הפוסקים: לדעת השריע לא נחשבת "חק תוכות". ולדעת הג"א ועוד פוסקים בספר תורה צריך לגרור כל מה שנעשה בפסול, דהיינו האות השניה ממקום הנגיעה ואילך.**
- (ג) **הבה"ל מחמיר כדעת הג"א שצריך** לגרור את האות השניה, ממקום הנגיעה ואילך ולכותבה מחדש.

178. שתי אותיות שנתפשטה לחות הדיו (גיפלאסון) ונראות כדבוקות אך רואים היטב שהאותיות עצמן אינן נוגעות זו בזו, **כשרות האותיות כמות שהן.**
179. שתי אותיות בס"ת שניכר שבעת כתיבת גג האות השניה נגעה בגג האות הראשונה, ולא נשתנתה צורת האותיות:
- (א) **אסור** להוציא ס"ת זה לקרוא בו בשבת.
- (ב) נתגלה הדבר באמצע קריאת התורה בשבת, **צריך להוציא אחר.**
- (ג) נתגלה הדבר באמצע קריאת התורה בשבת, ואין שם ס"ת אחר **מותר לקרוא בו.**

180. בעת שסיים כתיבת אות נגעה בסופה באות הקודמת לה נגיעה דקה ולא נשתנתה צורת האותיות:
- (א) כמות שהן **שתייהן פסולות**.
- (ב) גרירת הנגיעה **לא** נחשבת "חק תוכות".
- (ג) בת"מ, גרירת הנגיעה **לא** הוי "שלא כסדרן".

1234567

181. שתי אותיות בס"ת שניכר שבעת שסיים כתיבת האות השניה נגעה בסופה באות הקודמת לה, ולא נשתנתה צורת האותיות:
- (א) **אסור** להוציא ס"ת זה ולקרוא בו בשבת.
- (ב) נתגלה הדבר באמצע קריאת התורה בשבת **לא** צריך להוציא ס"ת אחר.
- (ג) נתגלה הדבר באמצע קריאת התורה בשבת ואין שם ס"ת אחר **מותר לקרוא בו.**

אוצר החכמה

182. שתי אותיות מ"שמות שאינם נמחקים נגעו גנותיהם זה בזה:
- (א) כמות שהן **פסולים**.
- (ב) **מותר** לגרור ולהפרידם.

183. שתי אותיות מ"שמות שאינם נמחקים נגעו בסופן זה בזה לאחר שנגמרו:
- (א) כמות שהן **פסולים**.
- (ב) **מותר** לגרור ולהפרידם. (אבל אם נדבקו אחר הכתיבה שכבר סילק ידו אסור, ואם ספק מתי נגעו התיר הבה"ל להפרידן).

184. אות שנגעה מגיע לסוף הקלף ואינו מוקף גויל:
- (א) כמות שהיא **פסולה**.

(ב) **מותר** לגרור מעט מקצה גנה שתהא מוקפת גויל.
(ג) **בתר"מ הגרירה מועילה ואין בזה "שלא כסדרך".**

185. שתי אותיות שנגעו אחת בשניה ומחמת הנגיעה נשתנתה צורתן, כגון אות ו"ו שנדבקה בסופה לאות נ"ן כסופה שלפניה ונראית עתה כאות ט"ת:

- (א) כמות שהן **פסולות**.
(ב) גרירת הנגיעה **היא "חק תוכות"**.
(ג) בתר"מ גרירת הנגיעה **היא "שלא כסדרך"**.
(ד) כיצד מתקנים אותיות אלו: **יגרור אות ה' לגמרי, ויבטל צורת אות מן ה' ויתקן. ואין זה דומה לתיקון אות מ"ם פתוחה שנסתמה שצריך לגרור רק את החרטום, ששם הנ"ן איננה אות בפני עצמה רק חצי אות.**

186. שתי אותיות שנגעו אחת בשניה בכל גובהן, **לפי המ"ב גרירת הנגיעה היא חק תוכות, והפרי חדש מיקל.**

187. כתב אות ה"א ובעת הכתיבה נגע הרגל בגג כיצד מתקנו:

- (א) **לא** מספיק להפריד הנגיעה.
(ב) **לא** מספיק לגרור חלק מהרגל ולחזור ולכותבו מחדש בלא שיגע בגג.
(ג) **לא** מספיק לגרור מהגג שישאר הרגל מחוץ לאות ולחזור ולהוסיף הגג בלא שיגע ברגל.
(ד) **מספיק** לגרור כל הרגל ולכותבו מחדש בלא נגיעה, (שהיא נכתבה בפסול).
(ה) **לא** צריך לגרור כל האות ולכותבו מחדש.

188. כתב אות ק"ף ובעת הכתיבה נגע הרגל בגג, כיצד מתקנו: (כמו בשאלה הקודמת)

- (א) **לא** מספיק להפריד הנגיעה.
(ב) **לא** מספיק לגרור חלק מהרגל ולכותבו מחדש בלא שיגע בגג.
(ג) **לא** מספיק לגרור מהגג שישאר הרגל מחוץ לאות ולחזור ולהוסיף הגג בלא שיגע ברגל.
(ד) **מספיק** לגרור כל הרגל ולכותבו מחדש בלא נגיעה.
(ה) **לא** צריך לגרור כל האות ולכותבו מחדש.

189. כתב אות ה"א בס"ת ולאחר הכתיבה נתחבר הרגל לגג, כיצד מתקנו:

- (א) **לא** מספיק לגרור הנגיעה.
(ב) **לא** מספיק לגרור חלק מהרגל ולכותבו מחדש בלא שיגע בגג (מכיון שלדעת הרא"ש ברגל "כל שהוא" יש צורת ה').
(ג) **מספיק** לגרור מהגג שישאר הרגל מחוץ לאות ולחזור ולהוסיף הגג בלא שיגע ברגל.
(ד) **מספיק** לגרור כל הרגל ולכותבו מחדש בלא נגיעה.

אוצר החכמה

(ה) **לא** צריך לגרור כל האות ולכותבו מחדש.

190. כתב אות ק"ף בס"ת ולאחר הכתיבה נתחבר הרגל לגג כיצד יתקנו:

- (א) **לא** מספיק להפריד הנגיעה.
(ב) **מספיק** לגרור חלק מהרגל עד שיבטלנה מצורת ק' ולחזור ולכותבו מחדש בלא שיגע בגג.
(ג) **מספיק** לגרור מהגג שישאר הרגל מחוץ לאות ולחזור ולהוסיף הגג בלא שיגע ברגל.
(ד) **מספיק** לגרור כל הרגל ולכותבו מחדש בלא נגיעה.
(ה) **לא** צריך לגרור כל האות ולכותבו מחדש.

191. אות ה"א בתר"מ שבעת הכתיבה נגע הרגל לגג, אך הנגיעה דקה ביותר כחוט השערה ותינוק קורא אותה לה"א:

- (א) **פסולה**.
(ב) **לא** מועיל לגרור הנגיעה.

192. אות ה"א בתר"מ שלאחר הכתיבה נעשתה נגיעה בין הרגל לגג, אך הנגיעה דקה ביותר כחוט השערה ותינוק קורא אותה לה"א:

- (א) **פסולה**.
(ב) **צ"ע בבאור הלכה אם מועיל לגרור הנגיעה או לא, וזה דוקא בכתב אחריה שם קדוש שאי אפשר למחוק, אבל אם כתב אחריה תיבות שמותר למוחקם אסור לתקן ע"י גרירה.**

193. נמצא באמצע קריאת התורה אות ה"א שרגלה נוגעת בגגה, אך הנגיעה דקה ביותר כחוט השערה ותינוק קורא אותה לה"א, **מותר** לקרוא בספר זה.

194. נמצא באמצע קריאת התורה אות ה"א שרגלה נוגעת בגגה נגיעה עבה ונראית כח"ת, אלא ששאר אותיות ח"ת בספר זה הם עם חטוטרות, **אסור לקרוא בספר זה וצריך להוציא ספר תורה אחר.**

195. אות ה"א וק"ף שכתב רגלן קרוב מאוד לגג אך יש כחוט השערה רווח ביניהם **כשר**.

196. י"ד העליונה או התחתונה של אות אל"ף שלאחר הכתיבה נתחברו אל גוף האל"ף במקום שאין להם ליגע ונעשו כקו ישר:

- (א) **לא** מועיל לגרור הנגיעה.
(ב) **מועיל** להוסיף להם ראש חדש.
(ג) **מועיל** להפריד היוד"ן מן הגוף עד שתבטל צורת האות ואז לחברן אל הגוף בידך דק כראוי.
(ד) **לא** צריך לגרור כל היוד"ן ולכותבם מחדש.

אה"ח 1234567

197. י"ד התחזקתה של האל"ף בשעת כתיבתה נתחברה אל גוף האל"ף במקום שאין ראוי לה ליגע ונעשתה כקו ישר:

- (א) **לא** מועיל לגרור הנגיעה.
(ב) **לא** מועיל להפריד את הרגל מן הגוף עד שתבטל צורת האות ואז **אוצר החכמה** לחבר הרגל אל הגוף ביד דק כראוי. (משום שצריך לגרור כל מה שנכתב בפסול).
(ג) **צריך** לגרור כל הרגל ולכותבו מחדש.

198. כתב גוף האל"ף וי"ד התחזקתה כראוי, וכשכתב י"ד העליונה נתחברה אל גוף האל"ף גם במקום שאין ראוי לה ליגע ונעשתה כקו ישר:

- (א) **לא** מועיל לגרור הנגיעה.
(ב) **לא** מועיל להפריד י"ד העליונה מן הגוף עד שתבטל צורת האות ואז לחבר הי"ד אל הגוף ביד דק כראוי.
(ג) **צריך** לגרור כל הי"ד ולכותבו מחדש.
(ד) **לא** צריך לגרור כל האל"ף ולכותבו מחדש.

199. כתב י"ד העליונה של האל"ף, וכשכתב את גוף האל"ף נתחבר אל הי"ד העליונה, באופן שנגע ביד העליונה גם במקום שאין לה ליגע ונעשתה הי"ד כקו ישר, והמשיך וכתב גם י"ד התחתונה (רגל האל"ף):

- (א) **לא** מועיל לגרור הנגיעה.
(ב) **לא** מועיל להפריד י"ד העליונה מן הגוף עד שתבטל צורת האות ואז לחבר הי"ד אל הגוף ביד דק כראוי.
(ג) **צריך** לגרור כל הי"ד העליונה ולכותבו מחדש.
(ד) **צריך** לגרור גוף האל"ף ולכותבו מחדש. (ואם גרר רק הי"ד העליונה ולא גרר הגוף צ"ע בבה"ל).
(ה) **צריך** לגרור גוף האל"ף וגם י"ד התחתונה ולכותבו מחדש. כ"כ הפמ"ג, וכן צריך לעשות לכתחילה. אבל בדיעבד אם גרר הי"ד העליונה וגם הגוף, כשר, אף שלא גרר הי"ד התחתונה.

200. י"ד העליונה של האל"ף שעשה לה קוץ שמאלי ונגע הקוץ בגוף האל"ף:

- (א) **צריך** לגרור הנגיעה.
(ב) **מועיל** לגרור הנגיעה.

201. י"ד העליונה של האל"ף שנתעבה היד המתחברה אל גוף האל"ף, אך ניכר הראש:

- (א) **כשרה**.
(ב) **לא** צריך לתקנה.

202. אות מ"א שלאחר הכתיבה נתחברה הנקודה הפנימית לגגה ונעשתה כקו ישר:
(א) **לא** מועיל הפרדת הנגיעה.

- (ב) **מועיל** שיפריד כל הנקודה הפנימית מגגה עד שתבטל צורת האות לגמרי ואז יחברה אל הגג בקו דק בקצה כראוי.
(ג) **לא** צריך לגרור כל הנקודה הפנימית ולכותבה מחדש.
(ד) **לא** צריך לגרור כל האות ולכותבה מחדש.
(ה) כשיש אפשרות **יכול** להוסיף בליטה לרוחב כלפי פנים **ודי בכך**.

203. אות מ"א שעשה בה תחילה הנקודה הפנימית, ובעת כתיבת יד הימין פגע בנקודה הפנימית וסיים הפ"א.

- (א) **פסולה** היא.
(ב) **לא** מועיל שיפריד הנגיעה.
(ג) **לא** צריך לגרור כל הנקודה הפנימית ולכותבה מחדש.
(ד) **צריך** לגרור יד הימין ולכותבו מחדש.
(ה) **צריך** לגרור יד הימין והמושב ולכותבו מחדש. (ששניהם נכתבו בפסול). **אוצר החכמה**

204. אותיות ש"ן צד"י ועי"ן, שבעת כתיבת היוד"ן הימניות שלהם נסתמו היוד"ן ואין ניכר בהן הראשים אלא הם כקו ישר:

- (א) כמות שהן **פסולים**.
(ב) **לא** מועיל לגרור הסתימה שיהא ניכר הראש.
(ג) **לא** מועיל לגרור כל היד שנתעבה ולהשאיר הראשים ואז לחברם אל שאר האות ביד דק כראוי.
(ד) אם כתב תחילה היוד"ן הללו שנסתמו ורק אח"כ המשיך וכתב שאר האות **צריך** לגרור כל האות ולכותבה מחדש. (שכולה נכתבה בפסול).
(ה) **מועיל** כשיש אפשרות להוסיף לקוים הישרים ראשים חדשים.

205. אותיות ש"ן צד"י ועי"ן שכתב תחילה צידן השמאלי ובעת כתיבת היוד"ן הימניות נגעו בגוף האות שלשמאלן במקום שאין להם ליגע:

- (א) כמות שהן **פסולים**.
(ב) **לא** מועיל להפריד הנגיעה.
(ג) **לא** מועיל להפריד היוד"ן מהאות בכל מקומות חיבוריהם עד שתבטל צורת האות, ולחברם ביד דק במקום הראוי להן.
(ד) **מועיל** לגרור כל היוד"ן הימניות הללו ולכותבו מחדש. (שהם נכתבו בפסול).
(ה) **לא** צריך לגרור כל האות ולכותבה מחדש.

206. אותיות ש"ן צד"י ועי"ן, שכתב תחילה היוד"ן הימניות ובעת שכתב גופן השמאלי נדבקו ביוד"ן הימניות במקום שאין להם ליגע:

- (א) כמות שהן **פסולים**.
(ב) **לא** מועיל להפריד הנגיעה.

- ג) לא מועיל להפריד היוד"ן מן האות בכל מקומות חיבוריהם עד שתתבטל צורת האות ולחברן בדרך דק במקום הראוי להם.
ד) לא מועיל לגרור היוד"ן הימניות הללו ולכותבם מחדש.
ה) צריך לגרור החלקים השמאליים של האות ולכותבם מחדש. (שהם נכתבו בפסול).
ו) לא צריך לגרור כל האותיות ולכותבם מחדש.
אוצר החכמה:

סעיף י"ט

207. כתיבת תפילין צריכה להיות לשמה, הכוונה, לשם קדושת תפילין ולא לשם בעל התפילין כבגט.
אה"ת 1234567
208. לשמה, צריך לומר בפיו שכותב לשם קדושת תפילין ולא מספיק שחשב כך במחשבתו.
209. כיון במחשבתו שכותב לשם קדושת תפילין אך לא הוציא בפיו פסול. (אפילו בדיעבד).
אוצר החכמה:
210. כתב אות אחת בתחילת הפרשה וזכר שלא כיון לשמה, וכשזכר אמר שכותב לשמה וכתב הלאה לשמה:
א) הפרשה פסולה.
ב) לא מועיל להעביר קולמוס על האות הראשונה לשמה.
211. אמר בתחילת הכתיבה לשם וכו' והפסיק בין פרשה לפרשה:
א) צריך לחזור ולומר לשם וכו' כשמתחיל לכתוב מחדש.
ב) שכח ולא אמר כשחזר לכתוב לאחר ההפסקה כשרה.
212. אמר בתחילת הכתיבה לשם וכו' והפסיק באמצע הכתיבה, וסופר אחר משלים הכתיבה,
א) צריך השני לומר לשם וכו'.
ב) שכח השני ולא אמר לשם וכו' פסולה.
213. נמצאו בתפילין אותיות "נפסקות" שיותר לתקנן,
א) צריך לומר לפני התיקון שעושה זאת לשם וכו'.
ב) שכח ולא אמר לשם וכו' פסולות הפרשיות.
214. בכל פעם שכותב "אזכרה", צריך לומר בפיו שכותב לשם קדושת השם.
215. אמר בתחילת הכתיבה שכותב לשם קדושת תפילין, וכשכתב האזכרה חשב שכותב לשם קדושת השם, אך לא אמר זאת בפיו, כשר (בדיעבד).
216. אמר בתחילת הכתיבה שכותב לשם קדושת תפילין וכשכתב האזכרה שכח ולא כוון אפי' במחשבה לשם קדושת השם, פסול.
217. אמר בתחילת הכתיבה שכותב לשם קדושת תפילין ואמר שכל האזכרות שבו הריהו כותב לשמן,
א) צריך לומר לפני כל אזכרה שכותב לשם קדושת השם.

- (ב) לא אמר לפני האזכרה שכותב לשם כו' אך חשב כן, **כשר**.
 (ג) לא אמר ולא חשב לפני כתיבת האזכרה שכותב לשם כו' **נחלקו**
האחרונים אם כשר או פסול.
 (ד) כתב אזכרה וספק לו כי אינו זוכר אם כיון לשם וכו', **כשר**.

218. כותב שתי אזכרות אחת אחרי השניה, **לא צריך לקדש כל אזכרה בנפרד, ומספיק שיאמר פעם אחת על שתיהן.**

219. סופר שמרגיש בעייפות ובצורך לנמנם, **אסור** לו לכתוב.

סעיף כ'

220. תפילין שחסרה בהם אות או שיש בהם אות מיותרת, אך אין משתנה עליו קריאת התיבה או משמעותה, **פסולים**.

221. סופר שלא דקדק בבדיקת חסרות ויתרות כגדרש בהלכה, ונמצאו חסרות ויתרות בתפילין שכתב **נענש** על כך. (עונשו מרובה, שגורם ברכות לבטלה, וגם שהמניח שריו בלא מצוות תפילין, מלבד עוון גזל החמור).

222. אות מיותרת בתפילין שנמצאת מבודדת בין תיבה לתיבה, ואינה מחוברת לשום תיבה, **מחלוקת אחרונים אם התפילין כשרים או פסולים**.

סעיף כ"א

223. לאחר סייים כתיבת פרשה, לפני שכותב הפרשה הבאה, צריך לקרוא הפרשה (בדקדוק) **פעמיים-שלוש**. ומדוע: **שאם חיסר אות וימשיך לכתוב יפסלו גם הפרשיות שאחריה משום שלא כסדרן**.

224. סיים לכתוב כל ארבעת הפרשיות צריך לחזור ולקרוא כל פרשה לפני הכנסתה לבית. מדוע: **כדי שלא תתחלף פרשה בפרשה**.

סעיף כ"ב

225. צריך (טוב) לנסות הקולמוס בכל פעם שמתחיל בכתיבה. מדוע: **שלא יהיה עליו ריבוי דיו ויקלקל**.

226. בכל פעם שמגיע לכתוב שם השם, עליו לבדוק כל מה שכתב:

- (א) **מהתחלת הפרשה שכותב** (ג)
 (ב) כל מלה ראשונה בכל פרשה צריך לקרוא: **כמניין השמות + 2 או 3**

אוצר החכמה

אחר שגומרה + 1 לפני שמכניסה לבית. (קדש=12, והיה כ"י=12, שמע=7, והיה א"ש=9).

227. כשמוע לכתוב שם השם, **עדיף לא לגמור כל האותיות עד השם עם הדיו שבקולמוס, כי לפני כתיבת השם עדיף לא לטבול ולמלא הקולמוס בדיו חדש, שמא יפסידנו בריבוי דיו או בשער, ועוד שצריך לקדש הדיו שעל הקולמוס לפני כתיבת השם. אלא עדיף להניח אות אחת לפני השם, ולטבול הקולמוס ולכותבה.**

228. כתב כל האותיות עד השם וטבל הקולמוס בדיו לכתוב השם, **לא יכול מיד לכתוב השם, אלא כך עליו לעשות: יחפש אות או תג שצריכה דיו וימלאנה ואח"כ יכתוב השם**.

229. מנהג הסופרים בעת הכתיבה כשחסר מעט דיו בקולמוס, לוקחים דיו מאותיות שעודן לחות. באם צריך מעט דיו בעת כתיבת השם:

- (א) **נחלקו הפוסקים אם מותר לקחת דיו מאותיות השם שעודן לחות.**
 (ב) אם לא מצא אותיות לחות וטובל הקולמוס מחדש, כיצד יעשה: **יחפש אות או תג שצריכה דיו וימלאנה ואח"כ יכתוב השם**.

סעיף כ"ג

230. מצא שחסרה אות בפרשה **לא** יכול להוסיפה. (אבל יכול לגרור כל מה שכתב אחריה, בתנאי שאין שם "שמות שאינם נמחקים", ואחרי הגרירה יכתוב האות החסרה וימשיך לכתוב "כסדרן").

231. הדין שכתבה "שלא כסדרן" פוסלת נלמד ממה **שנאמר "ותני הדברים, והיו-בהויתן"**. **אה"ח 1234567 אוצר החכמה**

232. מצא שחסרה אות ה"א בפרשת "והי' א"ש" שכתב "על ארץ" במקום "על הארץ",

- (א) **מותר** לגרור מלת "ארץ" ולכתוב מחדש "הארץ".
 (ב) כתב ה"א החסרה לפני שגרר, ורק אח"כ גרר מלת "ארץ" וכתבה מחדש, **בתחילה הבה"ל רצה לפסול, אך במסקנה חזר בו והכשיר**.

233. מצא שיש אות מיותרת בפרשה בתחילת תיבה או בסופה:

- (א) **אפשר** לתקן על גרירת האות המיותרת.
 (ב) **אין** בגרירת האות המיותרת משום חק תוכות.

234. מצא שיש אות מיותרת בפרשה באמצע התיבה וגרר האות המיותרת, **פסולה** הפרשה כמות שהיא. (כי התיבה נחלקה לשתי תיבות).

235. טעה וכתב תיבת "לאבותיך" מלא וי"ו ונתקבל "לאבותיך", כיצד יתקן: **יגרור הו"ו יואריך הבית**.

236. טעה וכתב בתיבת "יורה" ה"א מיותרת ונתקבל "יוהרה", כיצד יתקן: **יגרור הו"ו ויעבה האותיות שלפניה ואחריה ויסגור הריח**. (כשאפשר, כגון שהריח קטן). **אוצר החכמה**

237. טעה וכתב תיבת "מצת" מלא וי"ו ונתקבל "מצות", **יש להסתפק אם מועיל להאריך אות צ', שיכול למושכה רק מלמטה, שמה עדיין נחשב כשתי תיבות. ומ"מ אם נראה כשתי תיבות ודאי פסול**.

238. תיבת "פני",
(א) **לכתחילה אסור** לכתוב אות יר"ד בתוך הגר"ן כפוסה שלפניה.
(ב) כתב כ"ל **כשר**.

239. כתב תיבה מיותרת בתפילין או מזוזה, ולאחר שגרר אותה נשאר מקום ריק חלק כשיעור חמש אותיות,

- (א) כמות שהוא **כשר**.
(ב) באם האות האחרונה לפני המקום הריק היא ר"ש, **צריך להאריכה. ומדוע: לחוש לדעת ר"ת שריח שלש אותיות נחשב "פרשה"**.
(ג) באם האות האחרונה לפני המקום הריק היא ה"א **לא יאריך גנה ומדוע: כי רגלה השמאלית תהיה באמצע הגג ולא תהיה כשרה אלא בדיעבד**.

240. כתב תיבה מיותרת בתפילין או מזוזה ולאחר שגרר אותה נשאר מקום ריק חלק כשיעור תשע אותיות,
(א) כמות שהוא **פסול**.
(ב) באם האות האחרונה לפני המקום הריק היא ר"ש, **צריך להאריכה. ומדוע: כדי שלא יפסלו התפילין**.
(ג) באם האות האחרונה לפני המקום הריק היא ה"א **צריך להאריך גנה. ומדוע: כדי שלא יפסלו התפילין**.

241. טעה וכתב בתפילין תיבה אחת פעמיים בזו אחר זו,
(א) צריך לגרור התיבה **השניה** (כי הראשונה נכתבה כדיון).
(ב) **אם לפני התיבה הראשונה יש אותיות שאפשר להאריך, יותר טוב לגרור הראשונה. כדי לסגור הריח ולחוש לדעת ר"ת**.

242. טעה וכתב פעמיים תיבת "השמור" "השמור",
מועיל לגרור אות וי"ו מהתיבה הראשונה ואותיות "השמור" מהתיבה השנייה ולהאריך הר"ש לסגור כל החלל עד הו"ו האחרונה.
(ב) גם לכתחילה ראוי לעשות **כן**.

243. טעה וכתב "השמור לנו לכס" שהתיבה המיותרת אינה כלל מעניין פרשה התפילין, **לפי פמ"ג יכול** לגרור אות וי"ו מהתיבת "השמור" ואותיות "לנ" מתיבת "לנ" ולהאריך הר"ש לסגור כל החלל עד הו"ו של תיבת "לנר", **ובבה"ל צ"ע** (משום שלא נכתבה לשמה).

סעיף כ"ד

244. **"מקום גרר נקרא: שהיה באותו מקום כתב יבש וגררו, מקום מחק נקרא: שהיה כתב לח ומחקו**.

245. טעה בעת הכתיבה עדיף **לגרור** מלמחק. כי בגרירה לא ישאר שום רושם.
246. **מותר** לכתוב אותיות,
(א) על מקום הגרר,
(ב) על מקום המחק.

247. **מותר** לכתוב "אזכרה",
(א) על מקום הגרר,
(ב) על מקום המחק.

248. מחק או גרר ונשאר רושם הדיו על הקלף:
(א) **אסור** לכתוב "אזכרה" על מקום זה.
(ב) **אסור** לכתוב תיבה על מקום זה. (ויש בזה חשש פסול אפילו בדיעבד).

סעיף כ"ה

249. אות יר"ד בתו"מ שחסר בה רגל ימין ותינוק קראה ליר"ד, **אסור** לתקן. (משום "שלא כסדרך").

250. אות ח"ת שיש בה הפסק בין גנה לרגל שמאל ונראית כאות ה"א, **אסור** לתקן בתו"מ.

251. אות א' שנענה הרגל בגופה, או שיר"ד העליונה שבה נגעה בגופה, ותינוק קורא אותה לא, **אסור** לתקן בתו"מ. **ומדוע: שהדין מחייב לבטל צורתה משום "חק תוכות", ואחרי שיבטל צורתה לא יוכל שוב לכותבה, משום "שלא כסדרך"**.

אוצר החכמה

252. אות ה"א וק"ף שנגע הרגל בג כחוט השערה ותינוק קורא אותם כראוי, **אסור** לתקנם בתר"מ. **ומדוע:** (כמו בתשובה הקודמת) **שהדין מחייב לבטל צורתה משום "חק תוכות", ואחרי שיבטל צורתה לא יוכל שוב לכותבה, משום "שלא כסדרן".**

253. הגדרות:

- (א) הפסק הנראה כנגד השמש – הפסק **דק מאוד שאינו נראה אלא כנגד השמש.**
 (ב) הפסק שאינו ניכר להדיא – הפסק **דק שאינו ניכר עד שישתכל בו היטב.**
 (ג) הפסק הניכר להדיא – הפסק **שאינו דק כ"כ ונראה תיכף ומייד.**
 (ד) הפסק הנראה למרחוק – הפסק **רחב הנראה לדעת ב"י ממרחק ארבע אמות ולדעת הבי"ח אמה.**

254. אות צד"י שבין הי"ד לנ"ן שבה נמצא הפסק הניכר להדיא, ותינוק קורא אותה לצד"י **אסור** לתקן בתר"מ,
 (א) בין לדעת הפמ"ג
 (ב) בין לדעת הרע"א
 (ג) ובין למסקנת המ"ב.

255. אות צד"י, בין הי"ד לנ"ן שבה נמצא הפסק שאינו ניכר להדיא ותינוק קורא אותה לצד"י, **מחלוקת אם מותר לתקן בתר"מ, לדעת הפמ"ג אסור.**
 (א) לדעת הרע"א **מותר.**
 (ג) מסקנת המ"ב **שמותר.**

256. אות צד"י שבין הי"ד והנ"ן שבה נמצא הפסק שאינו ניכר להדיא, ותינוק לא מכירה לצד"י, **אסור** לתקן בתר"מ,
 (א) בין לדעת הפמ"ג
 (ב) בין לדעת הרע"א.
 (ג) ובין לדעת המ"ב.

257. אות צד"י בין הי"ד והנ"ן שבה נמצא הפסק שאינו ניכר להדיא,
 (א) **לדעת פמ"ג לא יעזור להראות לתינוק.**
 (ב) **לדעת המ"ב** (אפשר שא"צ להראות לתינוק כי בודאי יקרא יפה, אך) **לכתחילה נכון להראות לתינוק.**

258. אות צד"י בין הי"ד והנ"ן שבה נמצא הפסק הנראה רק כנגד השמש, **כשר בלא תיקון. והרוצה להחמיר יתקן ויועיל לכל הדעות.**

- (א) בין לדעת הפמ"ג.
 (ב) ובין לדעת המ"ב.

אוצר החכמה

259. אות אל"ף שנפסקה הי"ד העליונה מגופה והפסק ניכר להדיא, ותינוק קורא אותה לאל"ף, **נחלקו הפוסקים אם מותר לתקן בתר"מ, לדעת הפמ"ג אסור.**
 (א) **לדעת הרע"א מותר בשעת הדחק.**
 (ג) **לדעת המ"ב מותר בשעת הדחק.** (כרע"א).

260. אות אל"ף שנפסקה הי"ד העליונה מגופה והפסק ניכר להדיא, ותינוק אינו קורא אותה לאל"ף **אסור** לתקן,
 (א) בין לדעת הפמ"ג.
 (ב) בין לדעת הרע"א.
 (ג) ובין למסקנת המ"ב.

261. אות אל"ף שנפסקה הי"ד העליונה מגוף האל"ף הפסק שאינו ניכר להדיא, ותינוק קורא אותה לאל"ף, **מותר** לתקן בתר"מ,
 (א) בין לדעת הפמ"ג.
 (ב) בין לדעת הרע"א.
 (ג) ובין למסקנת המ"ב.

262. אות אל"ף שנפסקה הי"ד העליונה מגוף האל"ף הפסק שאינו ניכר להדיא, ותינוק אינו קורא אותה לאל"ף, **אסור** לתקן בתר"מ,
 (א) בין לדעת הפמ"ג.
 (ב) בין לדעת הרע"א.
 (ג) ובין למסקנת המ"ב.

263. אות אל"ף שנפסקה הי"ד העליונה מגוף האל"ף הפסק שאינו ניכר להדיא, **לא** צריך להראות לתינוק.

264. אות אל"ף שנפסקה הי"ד העליונה מגוף האל"ף הפסק הנראה למרחוק, ותינוק קרא לאל"ף, **אסור לתקן לכל הדעות.**
 (א) בין לדעת הפמ"ג.
 (ב) לדעת הרע"א.
 (ג) ובין למסקנת המ"ב.

265. אות ח"ת שנפסקה החטוטרת בהפסק שאינו ניכר להדיא ותינוק קורא אותה לשני זיני"ן, **מותר לתקן בתר"מ. ומדוע: מכיון שאינו מורגל בח' עם חטוטרת.**

266. אות י"ד שחסר לה עוקץ שמאלי, **מותר** לתקן בת"מ. (מכיון שעיקר צורתה עליה).

סעיף כ"ו

267. אותיות של שם השם שנגעו זו בזו בעת כתיבתם, ולא נשתנתה צורת האותיות, **מותר** לגרור ולהפריד הנגיעה,

(א) בין כשהנגיעה היא למעלה בין גני האותיות.

(ב) ובין כשהנגיעה היא למטה בסופי האותיות.

268. אותיות של שם השם שלאחר כתיבתן נעשתה בהן נגיעה בין אחת לשניה, ולא נשתנתה צורת האותיות **אסור** לגרור ולהפריד הנגיעה.

269. אותיות של שם השם שנגעו זו בזו, וספק לו אם נעשתה הנגיעה בעת הכתיבה או לאחריה, וצורת האותיות לא נשתנתה, **מותר** לטרוח ולהפריד הנגיעה.

אה"ת 1234567

270. נגיעה בין אות מתיבה רגילה לבין אות משם השם צריך להקפיד בעת הפרדת הנגיעה **שלא יגע הסכין באותה נקודה אחרונה המדובקת עם השם.**

סעיף כ"ז

271. אות בתפילין שצבע הדיו דהה והתבהר ותינוק יכול לקרותו:

(א) כמות שהוא **כשר**.

(ב) העברת קולמוס על האות בדיו **מותרת** ואין בזה משום "שלא כסדרך". (שהרי גם בלי זה היה כשר).

272. אות בתפילין שצבע הדיו דהה והתבהר ותינוק אינו יכול לקרותו:

(א) כמות שהוא **פסול**.

(ב) העברת קולמוס על האות בדיו **אסורה** משום "שלא כסדרך".

273. בעניין צבע דיו שדהה, **אין הבדל** בין אם המדובר הוא באות אחת או בתיבה שלימה.

274. אות בתפילין שהדיו עצמו נפרד ו"קפץ" כולו מן הקלף, ונותר על הקלף רושם אדומי מהחלודה של הדיו, ותינוק יכול לקרוא האות כהלכתה:

(א) כמות שוא **פסול**.

(ב) העברת קולמוס על האות בדיו **אסורה** משום "שלא כסדרך".

275. אות בתפילין שהדיו עצמו נפרד ו"קפץ" כולו מחלק של האות, ובמקום זה נשאר רק רושם חלודה מן הדיו, וספק אצלינו אם בחלק הנותר בדיו משם יש שיעור המספיק

לצורת האות.

אוצר החכמה

(א) **צריך** להראות האות לתינוק.

(ב) **מועילה** הבחנת התינוק.

(ג) **צריך** לכסות החלק ממנו קפץ הדיו כאשר מראים האות לתינוק.

276. אות בתפילין ששכבה אחת של הדיו נפרדה מהאות, אך נשאר עדיין על הקלף ממשות של דיו אלא שצבעו אדום (חום),

(א) לדעת המ"ג **פסול**.

(ב) לדעת החת"ס **כשר**.

(ג) לדעת המקילים (החת"ס) **צריך** (טוב) לחדש הכתב בהעברת קולמוס.

(ד) לדעת המקילים (החת"ס) **קרוב לדאי שמותר** לחדש הכתב בהעברת קולמוס על שמות הקודש.

אוצר החכמה

277. כתב תפילין בדיו שחור ובמשך הזמן השתנה צבע הכתב להיות אדום ממש, צבע שבדרך כלל אין טבעו של הדיו אף כשמתיישר ליהפך לצבע כזה **פסול לכל הדעות אף בס"ת כי התברר שאין זה "דיו", ולא תועיל העברת קולמוס, ובשמות הקודש אסור, שנחשב מוחק את האדום.**

אה"ת 1234567

278. כתב בדיו שחור אלא שזמן קצר לאחר הכתיבה השתנה צבע הכתב להיות אדום – חום, דבר שבדרך כלל אין טבעו של הדיו להשתנות לצבע כזה רק לאחר תקופה ארוכה כשמתיישר:

(א) בתפילין, העברת קולמוס בדיו על הכתב **אסורה**. (גם בלי דין "שלא

כסדרך", שהרי התברר שהכתב התחתון אינו "דיו", והכתוב בדיו ע"ג סיקרא פסול).

(ב) בס"ת, העברת קולמוס בדיו לא תועיל כ"ל. **ובשמות הקודש**

אסור משום שהכותב בדיו ע"ג סיקרא (אדום) נחשב כמוחק.

סעיף כ"ח

279. נגיעה בין אות לאות פוסלת, **גם** בנגיעה באות שבצירה **וגם** בנגיעה באות שבשורה הקודמת.

280. **אסור** להכניס את ראש הלמ"ד משהו לתוך חלל אות ה"א או ח"ת שבשורה שמעליה.

281. נכנס ראש הלמ"ד מעט לתוך חלל אות ה"א או ח"ת שבשורה שמעליה **כשר**.

282. נכנס ראש הלמ"ד הרבה לתוך חלל אות ה"א או ח"ת שבשורה שמעליה ותינוק קורא כהלכתו, אך אם מכניס לו את השורה התחתונה ומראים לו רק את ראש הלמ"ד והשורה העליונה אינו מכיר את ה"א והח"ת:

(א) פסול.

(ב) לא מועיל תיקון בתר"מ משום "שלא כסדרך".

283. נכנס ראש הלמ"ד מעט לתוך חלל אות דל"ת או ר"ש שבשורה שמעליה ותינוק קורא כהלכתו, אך אם מכסים לו את השורה התחתונה ומראים לו רק את ראש הלמ"ד והשורה העליונה, קורא אותם ה"א:

(א) פסול.

(ב) לא מועיל תיקון בתר"מ משום "שלא כסדרך".

284. נכנס ראש הלמ"ד בחלל אות כ"ף פשוטה שבשורה שמעליה **כשר**.

285. אות כ"ף פשוטה כתובה בשורה העליונה, ורגלה ארוכה שנכנסת לתוך השורה שתחתיה, וצריך עתה לכתוב בשורה התחתונה במקום זה אות ט"ת או עי"ן, **אסור** לו לכתובה באופן שרגל הכ"ף תהיה בתוך חללם.

סעיף כ"ט – ל"א

286. כותב תפילין והפרשיות שגורות לו בפיו ובקי בהם בע"פ ובחטרות ויתרות:

(א) **מצוה מן המובחר שגם הבקי יכתוב מתוך הכתב.**(ב) **לא** חייב לכתוב מתוך הכתב.(ג) כתב שלא מן הכתב **כשר**.

287. כותב תפילין ואין הפרשיות שגורות לו בפיו:

(א) **יש** צורך שיכתוב מתוך הכתב.(ב) **חייב** לכתוב מתוך הכתב.(ג) כתב שלא מן הכתב **כשר** **בדיעבד כל שלא טעה בכתובה.**

288. כותב תפילין וחלק מהפרשיות שגורות לו בפיו וחלק אינן שגורות לו, אותו חלק ששגורות לו בפיו:

(א) **מצוה מן המובחר שגם השגורות יכתוב מתוך הכתב.**(ב) **לא** חייב לכתוב מתוך הכתב.(ג) כתב שלא מן הכתב **כשר**.

289. כשצריך לכתוב מתוך הכתב, כתחליף **יכול** אחר להקריא לו מילה במילה, ודוקא באופן שהכותב חוזר אחרי וקורא בפיו.

290. כותב תפילין והפרשיות שגורות לו בפיו:

(א) כשכותב לבד בע"פ **צריך** להוציא בפיו את המילה שעומד לכתוב.(ב) כשאחר מקריא לו **צריך** להוציא בפיו את המילה שעומד לכתוב.

(ג) כשכותב מתוך הכתב, מחלוקת: **לדעת הבי"ח לכתחילה צריך לקרוא בפיו כל תיבה קודם שיכתובה והטעם כדי שתהא קדושת הבל הקריאה נמשכת על האותיות. וכן פסק המ"ב. ולדעת השר"ע אם כותב מתוך הכתב דוקא וגם הפרשיות שגורות בפיו א"צ לקרוא התיבות בפה.**

291. כותב תפילין והפרשיות אינן שגורות לו בפיו **צריך** להוציא בפיו את המילה שעומד לכתוב:

(א) בין כשכותב (באיסור) לבר בע"פ.

(ב) בין כשאחר מקריא לו.

(ג) ובין כשכותב מתוך הכתב.

אוצר החכמה

292. כותב תפילין, באופנים שעל פי הלכה צריך להוציא בפיו את המילה שעומד לכתוב ולא הוציא אותה בפיו **כשר** בדיעבד כל שלא טעה בכתובה.

293. מי שאינו יודע לקרוא **לא** רשאי לכתוב. (שבקל יטעה ולא ירגיש).

סעיף ל"ב

ה"ה

294. ישנם שני "שעורים" כמה "גליון" צריך להשאיר מעל ומתחת לכתב הפרשיות, "שעור" על פי הדין, ו"שעור" לכתחילה,

(א) ה"שעור" על פי הדין: **למעלה כנגד ל', ולמטה כשיעור ך' ון****פשוטה. ויניח עוד משהו להקפת גויל.**(ב) ה"שעור" נמדד בכתב **בינוני** אפילו שיעכשיו כותב קטן.(ג) ה"שעור" לכתחילה **שיניח עוד חצי ציפורן למעלה וחצי ציפורן למטה.**

295. שלשת השיטות לשעור הגליונות בתחילת וסוף הפרשיות:

(א) **מעיקר הדין יניח רק משהו להקפת גויל.**(ב) **נהגו הסופרים קצת יותר.**(ג) **ויש מחמירים לכתחילה להניח בתחילת הפרשה ריוח כדי לגלול ולהקיף את כולה.**

296. (א) שעור הרווח שצריך להניח בין תיבה לתיבה **כמלוא יו"ד.**

(ב) לא הניח כשיעור **כשר** **אם תינוק קראן שתי תיבות.** (ואם תינוק קורא

תיבה אחת פסול).

297. (א) שעור הרווח שצריך להניח בין שיטה לשיטה **כמלוא שיטה.**

(ב) מנהג הסופרים המובא במשנה ברורה **שאין מדקדים בזה רק בספר****תורה.**

298. (א) שיעור הרווח שצריך להניח בין אות לאות **נחוט השערה**.
(ב) לא הניח כשיעור אלא יותר **כשר אם תינוק קורא תיבה אחת** (ואם קוראן שתי תיבות פסול). (ואם האותיות נוגעות פסול משום שאינן מוקפות גויל).

299. (א) שיטת הרמ"א לגבי שיעור הרווח בין פסוק לפסוק: **צריך להניח מעט יותר ממה שמניח בין שתי תיבות באותו פסוק**.
(ב) שיטת הרמ"א והגר"א לגבי שיעור הרווח בין פסוק לפסוק: **שאינן להניח יותר**.

אוצר החכמה

סעיף ל"ג-ל"ד

300. עומד לסיים כתיבת שורה בפרשה, **צריך** להשתדל לסיים ממש בשורה לשורות הקודמות. משום "זה אלי ואנוהו".

301. עומד לסיים כתיבת שורה בפרשה ונותרה לו לכתוב תיבה בת שתי אותיות:

- (א) **מותר** לו לכתוב אות אחת בתוך הפרשה ואות אחת בגליון.
- (ב) כתב אות אחת בגליון **כשר**.
- (ג) **אסור** לו לכתוב את כל התיבה בגליון.
- (ד) כתב את כל התיבה בגליון **כשר בדיעבד, בתנאי שנקראת עם עמוד זה ולא עם עמוד שבצדו**. [פ"ב]

302. עומד לסיים כתיבת שורה בפרשה ונותרה לו לכתוב תיבה בת שלש אותיות:

- (א) **מותר** לכתוב אות אחת בגליון.
- (ב) כתב אות אחת בגליון **כשר**.
- (ג) **מותר** לו לכתוב שתי אותיות בגליון (כדעת הרא"ש). ולפי הרמ"א מותר גם לדעת הרמב"ם. אבל לפי הגר"א הרמב"ם אוסר מכיון שהם רוב תיבה).
- (ד) כתב שתי אותיות בגליון **כשר**.
- (ה) **אסור** לו לכתוב את כל התיבה בגליון.
- (ו) כתב את כל התיבה בגליון **כשר בדיעבד, בתנאי שנקראת עם עמוד זה ולא עם העמוד שבצדו**.

303. עומד לסיים כתיבת שורה בפרשה ונותרה לו לכתוב תיבה בת חמש אותיות,

- (א) **מותר** לו לכתוב שתי אותיות בגליון.
- (ב) כתב שתי אותיות בגליון **כשר**.
- (ג) **אסור** לו לכתוב שלש אותיות בגליון.
- (ד) כתב שלש אותיות בגליון **כשר**.

304. עומד לסיים כתיבת שורה בפרשה ונותרה לו לכתוב תיבה בת שמונה אותיות,

(א) **אסור** לו לכתוב שלש אותיות בגליון. (אף שבי"ד פסק השו"ע כהרמב"ם שמותר אפילו ארבע אותיות בגליון, הלכה כמו שפסק כאן שאסור כדעת הרא"ש).
(ב) כתב שלוש אותיות בגליון **כשר**.

אוצר החכמה

305. כתב תיבה שלימה בגליון **כשר בדיעבד באופן שנקראת עם עמוד זה ופסול באופן שנקראת עם העמוד שבצדו**.

306. בהלכות של אותיות היוצאות מן השורה לגליון, **אין** הבדל בין סוף השורה או תחילתה.

סעיף ל"ה

307. עומד לסיים כתיבת שורה שלישית בפרשה ונותר לו לכתוב שם השם,

- (א) **מותר** לו לכתוב **מקצת** מהאות האחרונה בגליון.
- (ב) **אסור** לו לכתוב רוב האות האחרונה בגליון.
- (ג) **אסור** לו לכתוב כל האות האחרונה בגליון.
- (ד) כתב אות אחת מן השם בגליון, **אפשר לתקן. כיצד: בספר תורה ימחק השורות העליונות (כשאין בהם שם) ויאריכם. וכשיש בהם שם או בתפילין ומזוזות שא"א למחוק, אם השורות מסתיימות באותות ב' ד' כ' ר' ימשוך ויאריכם**.
- (ה) כתב אות אחת מן השם בגליון ואין אפשרות לתקן **נחלקו האחרונים אם פוסל בדיעבד**.
- (ו) כתב אות אחת מן השם בגליון והדבר קרה בשורה השניה בפרשה, כיצד ינהג: **יארץ השורות משם והלאה, ומשום שורה א' אין קפידא**.

308. כתב אות מהנטפלין לשם בגליון מחוץ לשורה **כשר**.

309. כתב כל השם בגליון מחוץ לשורה **כשר, ורעק"א פוסל גם בזה**.

סעיף ל"ו

310. ארבע פרשיות שבתפילין, **שלש הפרשיות הראשונות צריך לעשותן פתוחה, ואלו הן: "קדש" "והיה כי יביאך" "שמע"**. ואילו פרשה רביעית "והיה אם שמוע" צריך לעשותה סתומה. ומדוע: **שכן הפרשיות כתובות בתורה**.

311. תפילין של יד שעשה הפתוחה – סתומה, **פסול**.

אוצר החכמה

326. נמצא בסוף פרשת "קדש" רווח "שיעור פרשה" ופרשת "כי יבאך" מתחלת כשיעור תיבה "אשר" לפני השורה:

(א) פרשת "כי יבאך" באופן זה היא **סתומה להרמב"ם**.
(ב) **פסול** אפילו בדעבד.

327. הניח בסוף פרשת "קדש" רווח כ"שיעור פרשה", והתחיל לכתוב פרשת "כי יבאך" לפניו מן השרטוט הימני של הפרשה כשיעור אות אחת או יותר, כך ינהג: **יעשה גם שאר השורות באופן זה**.

328. סיים בתפילין של יד פרשת "קדש" בסוף השורה,

- (א) כך יעשה שיהיו כשרים **לדעת הרמב"ם: יניח שורה אחת ריקה בראש העמוד הבא**.
(ב) כך יעשה שיהיו כשרים **לדעת הרא"ש: יניח שתי שורות ריקות בראש העמוד הבא**.
(ג) עשה שיהיו כשרים לדעת הרא"ש (כמו שכתבנו באות ב) **כשרים גם לדעת הרמב"ם**.
(ד) עשה שיהיו כשרים לדעת הרמב"ם **הם כשרים למעשה**.

329. הניח בתפילין של יד בסוף פרשת "שמע" רווח כ"שיעור פרשה" וכן בתחילת "והי' א"ש" השאיר רווח כ"שיעור פרשה".

- (א) פרשת "והא"ש" היא **סתומה** לדעת הרמב"ם.
(ב) פרשת "והא"ש" היא **פתוחה** לדעת הרא"ש.
(ג) התפילין **כשרים**.

330. הניח בתפילין של יד בסוף פרשת "שמע" רווח כ"שיעור פרשה", ובתחילת "והא"ש" הניח פחות מ"שיעור פרשה":

- (א) פרשת "והא"ש" לדעת הט"ז היא **סתומה** לפי הרמב"ם.
(ב) פרשת "והא"ש", גם לדעת החולקים על הט"ז היא **סתומה** לפי הרמב"ם.
(ג) התפילין **כשרים**.

331. הניח בתפילין של יד רווח כ"שיעור פרשה" במקום שצריך, ואכלו התולעים את הקלף, ולא נותר בקלף מקום חלק כ"שיעור פרשה", **הפמ"ג מסתפק בזה**.

332. טבלה כיצד נוהגים בפרשות פתוחות וסתומות בתפילין דר"ת.

לדעת הט"ז	לדעת הרמ"א	לדעת המחבר	אוצר החכמה	קדש
בתחילה	בתחילה	בתחילה	שורה ראשונה מתחיל	
באמצע	באמצע	באמצע	שורה אחרונה מסיים	
בתחילה	בתחילה	בתחילה	שורה ראשונה מתחיל	
יניח פחות מט' אותיות	באמצע	בסוף	שורה אחרונה מסיים	
יניח פחות מט' אותיות (יניח באמצע ט' אותיות)	בתחילה	באמצע (אחר ט' אותיות)	שורה ראשונה מתחיל	
	באמצע	באמצע (יניח ט' אותיות)	שורה אחרונה מסיים	
בתחילה	בתחילה	בתחילה	שורה ראשונה מתחיל	
לא משנה (נוהגים בסוף)	לא משנה (נוהגים בסוף)	לא משנה (נוהגים בסוף)	שורה אחרונה מסיים	

333. תפילין של ראש אין קפידא בהם בפתוחות וסתומות כבשל יד **מפני שנכתבים בארבעה קלפים נפרדים**.

334. לכתחילה **צריך** להקפיד בתפילין של ראש בפתוחות וסתומות, **וכך נהגו**.

335. תפילין של ראש שהתחיל פרשת "כי יבאך" באמצע השיטה: הסתפק **הפמ"ג לפסול אפילו בדעבד מכיון שבפרשה גופא מוכח שהיא סתומה להרמב"ם. ולדעת האחרונים אין לחשוש לזה**.

336. תפילין של ראש שסיים פרשת "כי יבאך" בסוף השיטה והתחיל פרשת "שמע" בתחילת השיטה **כשר**.

337. תפילין של ראש שהניח בסוף פרשת "קדש" רווח כ"שיעור פרשה", ואכלו התולעים את הקלף ונשאר פחות מ"שיעור פרשה", **כשר**. (אף שהפמ"ג מסתפק גם בזה).

אוצר החכמה שו"ע או"ח סימן ל"ו

סעיף א'

1. לא דקדק בכתיבת האות, וע"ז נשתנתה ונפסדה צורתה, **פסול**.
2. לא דקדק בכתיבת מקצת האות וע"ז נשתנתה ונפסדה צורתה, ותינוק קורא אותה כראוי, **פסול**.
3. לא דקדק בכתיבת האות, וע"ז הרי היא דומה לאות אחרת, **פסול**.
4. לא דקדק בכתיבת מקצת האות, וע"ז אותו מקצת האות, דומה לאות אחרת, ותינוק קורא אותה כראוי, **מחלוקת אחרונים**.
5. היתה האות כתובה כהלכתה אך לאחר הכתיבה נשטטשה ונשתנתה צורתה, **פסול**.
6. שינה בצורת הכתב ולא דקדק לכתוב על פי המוזכר בספרים, וכקבלת הראשונים במבנה האותיות שעל פי הסוד, אך לא שינה את צורת האות, **כשר**.
7. שינה בצורת האותיות בפרט מסויים שאין לו שורש בגמרא, **כשר**. ובלבד שלא נשתנתה "צורת האות".
8. נגעו יוד"י האל"ף בגוף האל"ף – פסול, **אין** לדין זה שורש בגמרא. ובכל זאת פסול מפני שנשתנתה צורת האות.

סעיף ב'

9. הסבר המושג "גולם אחד": דהיינו שכל חלקי האות מחוברים ומאוחדים לגוף אחד.
10. יוד"י האל"ף שאינו מחוברות לגוף האל"ף וה"הפסק":
(א) ניכר להדיא, כמות שהוא **פסול**.
(ב) אינו ניכר להדיא, כמות שהוא **פסול**.
(ג) נעשה לאחר הכתיבה, כמות שהוא **פסול**.
11. "הפסק" באמצע האות (לא במקום חיבור אבר לאבר) **פסול**.
12. אות שיש בה "הפסק" אך תינוק קורא אותה כהלכתה, כמות שהוא **פסול**.

13. אות ה"א או קר"ף שנגעה הרגל בגג, **פסול**.
14. רגל אות ה"א ירחיק אותה לכתחילה מן הגג, **לכל הפחות כדי שאדם בינוני יכירנה היטב מספר תורה שעל הבימה**.
(ב) לכל היותר כעובי הגג.

15. אות קר"ף שהרגל לא נגעה בגגה, אך נגעה במושבה מצד ימין, **פסול**.

16. אות ה"א שלאחר הכתיבה נגעה הרגל בגגה, **פסול**.

17. אות ה"א שנגעה הרגל בגגה, בנגיעה דקה כחוט השערה, **פסול**.

סעיף ג'

18. אותיות שיע"ט"ז' צי"ץ' [וכן צ' ו'] צריך לתייג על פי הדין.
19. האותיות שצריך לתייג, הכוונה אף בספר תורה וכל שכן בתפילין ומזוזות.
20. בשלשה תנים צריך לתייג כל אות.
21. אותיות שיש להם יותר מראש אחד, על הראש השמאלי ביותר של האות מתייגים התנים.
22. מקום כל תג בראש האות: יש אומרים תג מימין תג משמאל ותג באמצע. ויש אומרים שלשתם למעלה שלא יהיו התנים בקצוות ראש האות, וכן נוהגים.
23. עדיף לעשות ראשים לתנים.
24. עדיף תנים קטנים ודקים (ולא גבוהים ועבים).
25. לנוהגים לעשות התנים למעלה, מקום התנים לא בקצה הראש.
26. תנים שלא הוזכר בספרים שצריך לעשותם,
(א) אין נכון לכתחילה להוסיף תנים מדעתו.
(ב) הוסיף תנים אך לא חיברם לאות, **ימחקם**.
(ג) הוסיף תנים בשמות הקדושים, אך לא חיברם לאותיות, **ימחקם**.

אוצר החכמה

27. תנים שנתחברו ביניהם בשורשם, במקום חיבורם אל ראש האות, ונראים כאות ש"ן קטנה על ראש האות, **פסול**.

28. תנים שהיו מחוברים אל האות ונפסקו לאחר הכתיבה,
(א) **נחלקו הפוסקים: דעה א** – תנים שאינם נוגעים באות פוסלים [כמו אות מיותרת בין השורות], **וצריך לחברם אל האות. דעה ב** – כשר בלא תיקון, **ולא צריך לחברם אל האות**.
(ב) **מותר לחברם אל האות**.
(ג) **לא צריך לגוררם ולכותבם מחדש**.
(ד) צריך לנהוג לכתחילה לדעת המשנה ברורה **כדעה א לחברם אל האות**.

29. תנים שמתחילת הכתיבה לא היו מחוברים אל האות, **אוצר החכמה** (א) **צריך לחברם אל האות**, אך לדעה א' לא מועיל למושכם וכמו שנבאר.
(ב) **נחלקו הפוסקים: לדעה א** – **אסור לחברם אל האות. לדעה ב מותר לחברם אל האות**.
(ג) **נחלקו הפוסקים: לדעה א** – **צריך לגוררם ולכותבם מחדש. לדעה ב לא צריך לגוררם**.
(ד) צריך לנהוג לכתחילה לדעת המשנה ברורה **כדעה א לגוררם ולכותבם מחדש**.

30. מזוזה שנכתבה ע"י סופר מומחה ונמצאים בה תנים שאינם מחוברים, ולא ידוע לנו אם נפסקו לאחר הכתיבה, או שמתחילת הכתיבה לא היו מחוברים:
(א) **צריך לחברם אל האות**.
(ב) **מותר לחברם אל האות**.
(ג) **לא צריך לגוררם ולכותבם מחדש**. (תולים שהתנים נפסקו אחר הכתיבה).

31. התנים שאינם מוזכרים בגמרא אך מוזכרים בספרים, הם:
(א) תנים **גדולים**.
(ב) תנים **דקים**.

32. אותיות ו' י' צריכות הקפדה יתירה, שלא תתקלקל צורתן ע"י התנים.

33. לא עשה התנים המוזכרים בגמרא **כשר** לדעת המחבר.

34. לא עשה התנים המוזכרים בגמרא **צריך לתקן ולהוסיף התנים החסרים**. כך ינהג למעשה.

35. בתפילין ומזוזות, **מותר לתקן ולהוסיף התנים החסרים**.

36. אות החייבת בתנים שעשה ראשה עגול, ולא עשה עליה התנים, **צ"ע אם כשר בדיעבד**.

אוצר החכמה

אוצר החכמה

ספרי

משנת סופרים

קיצור כללי "שלא כסדרן"

37. דין כתיבה "כסדרן" – הוא מדאורייתא.
38. הדין שהכתיבה צריכה להיות "כסדרן" נלמד מהפסוק "והיו הדברים", והיו-בהווייתן.
39. לגבי דין כתיבה "כסדרן" אין הבדל בין פרשה, תיבה או אות.
40. כתב אות צדי' בתר"מ, אלא שהקדים וכתב את הנ"ן שבה ליר"ד שבה, כשר.
41. התחיל לכתוב מזה, וכתב תחילה את ה"כף" של אות מ"ם מתיבת "שמע", ואח"כ כתב לפניו את אות ש"ן מתיבת "שמע" ורק לאח"כ הוסיף החרטום ל"כף" ועל"ז גמר את המ"ם, כשר.
42. כתב אות יר"ד בתר"מ, ולא עשה לה קוצה השמאלי, וחזר וכתב האות הקודמת לה, ורק אח"כ השלים הקוץ השמאלי, פסול.
43. כתב אות אל"ף בתר"מ, אך לא חיבר את היר"ד העליונה אל גוף האל"ף, וחזר וכתב את האות הקודמת לה, ורק אח"כ חיבר את היר"ד לאל"ף, פסול.
44. כתב בתר"מ אות החייבת בתגים ולא עשה לה עדיין תגיה, וחזר וכתב את האות הקודמת לה, ורק אח"כ השלים התגים, פסול.
45. כתב אות אל"ף בתר"מ ושכח לעשות לה היר"ד העליונה, וכתב אחריה כמה תיבות, אך עדיין לא סיים כתיבת הפרשה, לא יכול לחזור ולהוסיף היר"ד העליונה החסרה באל"ף.
46. ה"חיי אדם" התנה עם הסופר שלו "שלא להניף ברזל" (לא לגרור כלל), [וזו עצה טובה שלא להכשל ב"חק תוכות"] אך אין תנאי זה מועיל להנצל מחשש "שלא כסדרן".
47. כתב אות יר"ד בתר"מ ושכח ולא עשה לה קוצה השמאלי, וכתב אחריה כמה תיבות יכול לחזור ולהוסיף לה הקוץ.
48. נגעה אות באות ולא נשתנתה צורתן, הפרדת הנגיעות מותרת ולא נחשבת "שלא כסדרן".

49. אות ב"ת בתר"מ שאין הירך מחובר אל הגג וההפסק אינו ניכר להדיא, ותינוק קורא את האות כהלכתה, התיקון מותר ולא נחשב "שלא כסדרן".
50. אות ב"ת בתר"מ שאין הירך מחובר אל הגג וההפסק ניכר להדיא ותינוק קורא את האות כהלכתה, נחלקו הפוסקים: לדעת הפמ"ג לא מועיל תיקון, ויש בתיקון משום "שלא כסדרן". ולדעת רבי עקיבא איגר מועיל תיקון (בשעת הדחק). ופסק המ"ב כרעק"א שמועיל.
51. אות צדי' בתר"מ שאין ה"יר"ד שבה מחוברת אל ה"נ"ך שבה, וההפסק ניכר להדיא, ותינוק קורא את הצדי' כהלכתה, יש בתיקון משום "שלא כסדרן".
52. אות צדי' בתר"מ שאין ה"יר"ד שבה מחוברת אל ה"נ"ך שבה, וההפסק אינו ניכר להדיא, ותינוק קורא את הצדי' כהלכתה, נחלקו הפוסקים: לדעת הפמ"ג לא מועיל תיקון, אך המ"ב פסק שמועיל תיקון.
53. כל שאינו "כותב" אלא "מוחק" או "מושך", אין בכך משום "שלא כסדרן".
54. כתב תיבת "לאבותיך" מלא וי"ו, וגרר הו"ו המיותרת, הארכת גג ומושב הבי"ת כדי שלא תהא התיבה חלוקה לשתיים אין בהם משום "שלא כסדרן".
55. אות ב"ת צרה ביותר בתר"מ, ונראית כנ"ן, יש בהארכת הגג והמושב משום "שלא כסדרן".
56. היתה אות כתובה כהלכתה, ורק לאחר מכן נתקלקלה ונשתנתה צורתה, יש בתיקון משום "שלא כסדרן".

אוצר החכמה
דברים אחדים מעניין חק תוכות

57. הפסול של "חק תוכות" נלמד מהפסוק "וכתב" – לעשות מעשה כתיבה ולא חקיקה.
58. עשה קוצה של יר"ד ע"י "חק תוכות" פסול.
59. הכלל של "חק תוכות": היוצר אות ע"י שגור או מוחק או מושך – פסולה. ואילו ב"שלא כסדרן" הכלל ממש הפוך: אות שכתב אחריה בתפילין ומזוזות, אם צריך לתקן על ידי גורר או מוחק או אפילו מושך האות ומאריכה מותר.
60. אות סמ"ך שנפלה טיפת דיו לתוכה ונפסדה צורתה, גרירת הטיפה היא "חק תוכות".

אוצר החכמה

61. אות ב"ת צרה ביותר ונראית ממש כאות נר"ן, ונפלה טיפה דיו לתוכה ונפסדה צורתה, **מותר** לגרור הטיפה ולהאריך הגג והמושב עד שתהא אות ב"ת, ואין בזה משום "חק תוכות", מפני שצורת האות נעשית ע"י כתיבה, **אמנם הט"ז פקפק לאסור**.

62. אות ב"ת שנפלה טיפת דיו לתוכה ונפסדה צורתה, **אסור** לגרור הטיפה ולהאריך הגג והמושב (עד שתהא אות בית), משום "חק תוכות", שהרי לפני שהאריך אותה כבר נעשתה צורתה ע"י גרירה.

63. טעה וכתב אות ח"ת במקום שני זיינין, **אסור** לגרור החטוטרת משום "חק תוכות".

אות אל"ף

64. שלשת הסיבות שבגללן לא פרט המשנת סופרים, לפעמים, אם הדין שכתב הוא דין לכתחילה או שמעכב אף בדיעבד: 1. **כשזה פשוט**. 2. **כשהדין תלוי במצבים, לפעמים פסול ולפעמים כשר בדיעבד**. 3. **מקומות שהיה לו ספק**.

65. ירך נקודה העליונה של האל"ף, מחובר אל ראש הנקודה בצד **ימין**. (שצורתה כעין יר"ד).

1234567
אה"ח
66. יר"ד העליונה של האל"ף, שלא עשה לה עוקץ עליון, **כשר**.

67. ראש יר"ד העליונה של האל"ף צריכה להיות
א) ב) **מוטה מעט באלכסון כלפי מעלה**.
ג) ד) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר**.

68. ירך יר"ד העליונה, צריך להיות מקום חיבורו אל גוף האל"ף:
א) ב) **באמצע הגוף**.
ג) ד) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר**.

69. ירך יר"ד העליונה, לא היתה מחוברת כלל אל הגוף, **פסול**.

70. קצה הגג (הגוף) של האל"ף בצד ימין, צריך להיות מוטה בעיקום כלפי:
א) ב) **מעלה**.
ג) ד) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר**.
ה) שינה ולא עיקם כלל, **כשר**.

אוצר החכמה

71. הסבר המושג "עובי קולמוס": **עובי הקו הרחב היוצא מן הקולמוס בכתיבה**.

72. הסבר המשפט "הנקודה שלמטה תהיה רחוקה מן ראש של הגוף כשיעור עובי קולמוס וחצי" פירוש: **הראש של הנקודה התחתונה נמוך מהקצה השמאלי של הגג כעובי קולמוס וחצי**.

73. הרחיק הנקודה התחתונה רק כשיעור עובי קולמוס מן הראש של הגוף, **כשר**.

74. יר"ד התחתונה של האל"ף, שלא עשה לה עוקץ התחתון בצד ימין, **כשר**.

75. לא כוון את עוקץ שמאל של יר"ד העליונה, כנגד עוקץ הימין של יר"ד התחתונה, **כשר**.

76. יר"ד העליונה של האל"ף: **לפי הפמ"ג צריך** לעשות לה עוקץ למטה בצד שמאל, לכתחילה. אבל **מהב"י משמע שא"צ**.

77. יר"ד התחתונה של האל"ף, **המ"ב לא הזכיר בה עוקץ שמאל אך הפמ"ג מצריך לכתחילה**.

78. יר"ד העליונה של האל"ף, או יר"ד התחתונה, שאין ניכר ראשם, אלא נעשו כקו משוך בשוה:
א) כמות שהם **פסולים**.
ב) בתר"ם **אסור** לתקן ולהוסיף להם ראש חדש (אם כתב אחריה) משום "שלא כסדרך".

79. ירך יר"ד התחתונה של האל"ף, לא היתה מחוברת כלל לגוף האל"ף, **פסול**.

80. מירוט כל החסרונות בציור על פי המוזכר במשנת סופרים:
1) ירך נקודה העליונה צריך להיות מחובר אל ראש הנקודה בצד ימין ואילו בציור הוא מחובר **באמצע**.
2) הנקודה העליונה צריכה להיות צורתה כעין יר"ד, עגולה מימין למעלה ואילו בציור יש לה **זוית**.
3) יר"ד העליונה צריך לעשות עליה עוקץ ואילו בציור **אין עוקץ**.
4) לפי הפמ"ג צריכה עוקץ למטה משמאל לכתחילה, ובציור **אין עוקץ**.
5) ראש יר"ד העליונה צריכה להיות מוטה מעט באלכסון כלפי מעלה, ובציור היא **ישרה** בשוה (במאוזן) לשרטוט.
6) ירך יר"ד העליונה מקום חיבורו אל גוף האל"ף צריך להיות באמצע הגוף, ובציור הוא **למטה**, קרוב לסוף הגוף.

- 7) קצה הגג (הגוף) של האליף בצד ימין, צריך להיות מוטה בעיקום כלפי מעלה, ובציור הוא **ישר**.
- 8) הנקודה התחתונה צריכה להיות רחוקה קולמוס וחצי מן הראש של הגוף, ובציור היא **קרובה** (מחות מקולמוס).
- 9) הנקודה התחתונה צריך לעשות תחתיה עוקץ קטן בצד ימין, ובציור **אין עוקץ**.
- 10) הנקודה התחתונה צריכה להיות צורתה כיר"ד התלויה בתג שלה בגוף האליף, ובציור היא **יר"ד הפוכה**.
- 11) עוקץ שמאל שעל יר"ד העליונה צריך להיות מכוון כנגד עוקץ הימין שתחת יר"ד התחתונה, ובציור **אינו מכוון**.

א"ת"ת 1234567

אות ב"ת

81. אות ב"ת שאין זוויתיה בצד ימין ברורות, ונראית כאות ל"ה:
- (א) כמות שהוא **פסול**.
- (ב) **לא** צריך להראות לתינוק.
- (ג) **לא** מועיל להראות לתינוק.
82. אות ב"ת שאין זוויתיה בצד ימין ברורות, ולא ברור לנו צורתה:
- (א) כמות שהוא **ספק**.
- (ב) **צריך** להראות לתינוק.
- (ג) **מועיל** להראות לתינוק.
83. התג שעל גג אות ב"ת:
- (א) ב **בקצה הגג בצד שמאל**.
- (ג) שינה ולא עשה כנדרש **כשר**.
- (ד) שינה ולא עשה תג כלל **כשר**.
84. העוקץ שעל גג אות ב"ת בצד ימין:
- (א) צריך להיות **קטן**.
- (א) ד **צריך להיות מוטה לצד ימין**.
- (ה) שינה ולא עשה כנדרש **כשר**.
- (ו) שינה ולא עשה עוקץ כלל **כשר**.
85. הטעם שצריך לעשות עקב לאות ב"ת: **כי תמונת הבית כמו דל"ת בתוך גרון של וי"ו. העקב הוא ראש הו"ו, והזוית מימין למעלה – שיהיה כדל"ת**.

86. אות ב"ת שאין לה עקב, אלא רק זוית חדה למטה בצד ימין, **כשר**.

87. אות ב"ת שיש לה זוית חדה למעלה בצד ימין, אבל למטה עגולה ממש:

- (א) כמות שהוא **פסול**.
- (ב) **לא** צריך להראות לתינוק.
- (ג) **לא** מועיל להראות לתינוק.
- א"ת"ת 1234567
88. אות ב"ת שיש לה זוית חדה למטה בצד ימין אבל למעלה עגולה:
- (א) כמות שהוא **ספק** [צ"ע ואין להקל].
- (ב) **צריך** להראות לתינוק. [כדי שיוכל לתקן בתו"מ].
- (ג) **מועיל** להראות לתינוק. [כדי שיוכל לתקן בתו"מ].
- (ד) כשהתינוק מכירה **צריך** לתקן.
- (ה) כשהתינוק מכירה **מותר** לתקן בתו"מ.

89. מדות אות ב"ת:

- (א) אורכה (גובהה) ורוחבה **שווים** (ג) (א)

90. בפסוק "עובי קולמוס" שיעור רוחב אות ב"ת שלשה קולמוסין.

אוצר החכמה

91. שיעור גובה חלל אות ב"ת **כעובי קולמוס**.

92. אות ב"ת צרה ביותר:

- (א) כמות שהוא **ספק**.
- (ב) **צריך** להראות לתינוק.
- (ג) **מועיל** להראות לתינוק.
- (ד) כשהתינוק אינו מכירה **אסור** להרחיבה בתו"מ.

93. מירוס החסרונות בציור:

- (1) למעלה מימין צריכה להיות מרובעת, ובציור **קצת מעוגלת**.
- (2) למעלה מימין העוקץ צריך להיות קטן ונוטה ימינה, ובציור הוא **גדול ונוטה שמאלה**.
- (3) התג צריך להיות בקצה השמאלי, ובציור **אינו בקצה**.
- (4) אורך ורוחב הב"ת צריכים להיות לכתחילה שווים, בשיעור שלשה קולמוסים, ובציור **רוחבה יותר מהשיעור**.
- (5) צריכה עקב מימין למטה לכתחילה, ובציור אין לה עקב. (ומ"מ כשרה בזוית חדה).

אות גימ"ל

94. מקום חיבור ירך הגימ"ל אל ראשה, צריך להיות:

- (א) ב **באמצע הראש**.
- (ג) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר**.

- (1) מקום חיבור רגל הגימל אל ראשה צריך להיות באמצע הראש ובציור הוא בצד ימין.
(2) ראש הגימל צריך להיות מרובע [זווית] ובציור ראשה עגול.
(3) רגל ימין צריכה לרדת מעט יותר מירך שמאל ובציור ירכותיה שוים באורכם.
(4) ירך שמאל צריכה להיות מוגבה מעט כלפי מעלה, ובציור הוא מאוזן.
(5) יתכן שחיבור ירך שמאל לא מספיק "עבה".
(6) ירך שמאל צריכה להיות נמוכה, ובציור איננה נמוכה, אך באמת אין זה חסרון בציור זה כי ירך שמאל איננה בולטת שמאלה ואפשר להסמיק אותה אצל ראשה.

אות דל"ת

107. אות דל"ת שרגלה ארוך מגבה:
(א) כמות שהוא ספק.
(ב) צריך להראות לתינוק.
(ג) מועיל להראות לתינוק.

108. רגל אות דל"ת, צריכה להיות:
(א) מוטה בשפוע לצד ימין.
(ב) שינה ולא עשה כנדרש, כשר.

109. התג שעל אות דל"ת:
(א) צריך לעשותו בצד שמאל של הגג.
(ב) צריך להיות קטן.

110. אות דל"ת שאין לה עקב מאחוריה אלא רק זווית חדה.
(א) כמות שהוא כשר.
(ב) לא צריך להראות לתינוק.
(ג) לא שייך לומר "מועיל להראות לתינוק".

111. אות דל"ת שאין לה זווית חדה מאחוריה, אלא רק זווית רגילה:
(א) כמות שהוא ספק.
(ב) צריך להראות לתינוק.
(ג) מועיל להראות לתינוק.

112. הסבר המשפט "תמונתה כמו ב' וי"ן סגורים": הרגל עם העקב הם כמו וי"ו אחד, והגג עם התג משמאל הם כמו וי"ו שני.

113. אות דל"ת שרגלה קצרה ויש בה רק "כמלוא יר"ד":

95. הסבר המילים: "ראשה עב": שיחיה ראש הגימל רחב כעובי קולמוס.

96. אות גימל שלא עשה "רגל הימין דק" צ"ע האם פסול או כשר בדיעבד.

97. ירך ימין של אות גימל:
(א) צריך להיות ארוך מעט מעבר לירך שמאל.
(ג) שינה ולא עשה כנדרש צ"ע האם פסול או כשר בדיעבד.
(ד) מועיל תיקון בת"מ. אוצר החכמה:

98. ירך ימין של אות גימל שאינו "דק" וגם אינו עובר מעבר לירך שמאל צ"ע האם פסול או כשר בדיעבד.

99. הסבר המשפט "ולא יעשה ירך זה השמאל בשפוע הרבה אלא מעט": הקו המחבר את ירך שמאל אל רגל ימין לא יהיה ארוך בשיפוע גדול, אלא קצר בשיפוע קטן. שהקו המחבר את ירך שמאל לרגל ימין לא יהיה ארוך ויוצא מסמוך לראש אלא קצר ויוצא ממקום נמוך.

100. עשה ירך השמאל "עקום":
(א) צריך עיון אם כשר או פסול.
(ב) מועיל תיקון בת"מ.

101. ירך שמאל של אות גימל, הוא לא ישר במאוזן כשאר מושבי האותיות אלא מוגבה מעט כלפי מעלה.

102. חיבור ירך השמאל של הגימל אל ירך הימין צריך להיות חיבור עב, ומדוע: שלולא רגל ימין צורת הגימל כנ"ן.

103. הסבר המשפט "והירך יהיה נמוך כדי להסמיק אות אצל ראשה": מדובר לנוהגים לעשות רגל ימין ישרה תחת הראש וירך שמאל בולטת שמאלה] וצריך לעשות ירך שמאל נמוכה כל כך שתיכנס מתחת לאות הבאה, ולא תפריע לאות הבאה להתקרב לגימל.

104. בעת הכתיבה נדבק ירך השמאל לרגל הימין ונראית כגון כפופה,
(א) כמות שהוא פסול.
(ב) כיצד מתקן: יגרור ירך שמאל ויכתבנה שוב.
(ג) אסור לתקן בת"מ.

105. אות גימל שראשה עגול אך עשה עליה תגין צ"ע אם כשר או פסול.

106. מירוט החסרונות בציור:

- (א) כמות שהוא **כשר**.
 (ב) **לא** צריך להראות לתינוק.
 (ג) הראו לתינוק ולא הכירה **צ"ע**.

114. אות דל"ח שרגלה קצרה ויש בה פחות משיעור "כמלוא יר"ד":

- (א) כמות שהוא **פסול**.
 (ב) **לא** צריך להראות לתינוק.
 (ג) הראו לתינוק והכירה, **פסול**.

115. טעה וכתב אות ה"א במקום דל"ח:

- (א) **לא** מספיק לגרור הנקודה הפנימית. (משום "חך תוכות").
 (ב) **צריך** לגרור הנקודה הפנימית.
 (ג) **לא** מספיק לגרור הנקודה הפנימית, ולהוסיף ולהאריך הגג.
 (ד) **לא** מספיק לגרור מהגג עד שהנקודה הפנימית תשאר מחוץ לגג, ולגרור הנקודה הפנימית. (כי צריך לבטלה מצורת ד', ואח"כ לעשותה ע"י כתיבה, שלא יהיה "חך תוכות").
 (ה) **צריך** לגרור הנקודה הפנימית ולגרור הגג, עד שישאר רק כראש הו"ו, ואז לחזור ולעשות הגג כראוי.
 (ו) **לא** צריך לגרור כל הגג.
 (ז) **מספיק** לגרור הנקודה הפנימית, ולגרור מהירך עד פחות מכשיעור אות קטנה, ולחזור ולעשות ירך חדש.
 (ח) **לא** צריך לגרור כל הירך.
 (ט) **לא** מועיל תיקון בתר"מ. (משום "שלא כסדרך").

אוצר החכמה

116. פירוט החסרונות בציור:

- לכתחילה צריך להיות עקב מימין למעלה, ובציור **אין עקב**.
- צריך להיות לכתחילה תג קטן משמאל למעלה, ובציור **אין תג**.
- רגלה צריכה להיות נוטה קצת באלכסון ימינה לכתחילה, ובציור **נוטה שמאלה**.
- אורך רגלה פחות מירד פסולה**.

אות ה"א

117. התג שעל גג אות ה"א:

- (א) צריך להיות **קטן**.
 (ב) צריך להיות בצד **שמאל** של הגג.
 (ג) כשאין לה תג כלל, **כשר**.

118. אות ה"א:

- (א) **לא** צריך להיות לה עקב כבאות דל"ח.

- (ב) אין לה עקב אלא רק זווית חדה מאחוריה **כשר לכתחילה**.
 (ג) אין לה גם זווית מאחוריה אלא עגולה כר"ש, **כשר** בדיעבד.

119. המרחק לכתחילה בין הנקודה הפנימית שבאות ה"א לגג,

- (א) **לכל הפחות בכדי שאדם בינוני יכירנו היטב מס"ת שעל הבימה**.
 (ב) **לכל היותר כעובי הגג**.

120. אות ה"א שנענה הנקודה הפנימית בגגה בנגיעה:

- (א) עבה, **פסול**.
 (ב) דקה כחוט השערה, **פסול**.
 (ג) דקה כחוט השערה ותינוק קורא אותה לה"א, **פסול**.

121. אות ה"א בספר תורה, שהנקודה הפנימית היא כנגד אמצע הגג ולא כנגד סופו:

- (א) **לא** יכול להשאירה כמות שהיא אלא **צריך לתקן**.
 (ב) כיצד מתקנים: **יגרנה ויעמידנה בקצה**.

122. אות ה"א בתר"מ, שהנקודה הפנימית היא כנגד אמצע הגג ולא כנגד סופו:

- (א) **אסור** לגרור הנקודה ולעשותה מחדש כנגד סוף הגג, משום "שלא כסדרך".
 (ב) **מוותר** לגרור הגג **מבולט מעבר** לנקודה הפנימית, ואין בזה "חך תוכות".

אוצר החכמה

123. אות ה"א שנמצאת באמצע תיבה בתר"מ והנקודה הפנימית היא כנגד אמצע הגג ולא כנגד סופו, **מכשירים כך**. (שאם יגרור הרגל ותיפסל, לא יוכל שוב לכותבה משום "שלא כסדרך").

124. הנקודה הפנימית של אות ה"א, שלא עשה אותה דקה למעלה, אלא עוביה שזה לכל אורכה, **כשר**.

125. הנקודה הפנימית של אות ה"א, שעשה אותה דקה למעלה ועבה למטה, אך אינה מתעקמת כלל לצדדין, **כשר**.

126. הנקודה הפנימית של אות ה"א אין לעקמה לצד שמאל. מדוע: **שלא תדמה לת"ו**.

127. הנקודה הפנימית של אות ה"א שעקומה לצד שמאל, **שואלים רב**. (ופעמים שצריך להראות לתינוק).

128. שיעור גובה הנקודה הפנימית של אות ה"א **לפחות כיו"ד עם הרגל**.

129. הנקודה הפנימית של אות ה"א שנובהה פחות מהשיעור הראוי:

- (א) כמות שהיא **פסול**.
 (ב) **צריך** להראות לתינוק.
 (ג) כשלא הכירה התינוק **אסור** לתקן בתו"מ.
 (ד) כשהכירה התינוק **מותר** לתקן. המש"ס למד זאת מכ"ף פשוטה מרובעת שמותר להוסיף דיו ולתקנה בתו"מ.

130. שיעור רוחב הנקודה הפנימית של אות ה"א כמו יו"ד.

131. הנקודה הפנימית של אות ה"א שנמצאת כנגד אמצע גובה ירך הימין ולא כנגד

סופה:

(א) דעת הפמ"ג – **צ"ע**.

(ב) מסקנת המשנת סופרים – **להכשיר ע"י תינוק**.

132. פירוט החסרונות בצירוף:

- צריך להיות לה תג קטן למעלה משמאל לכתחילה, ובצירוף **אין תג**.
- צריכה להיות מרובעת כד' מימין למעלה לכתחילה, ובצירוף היא **עגולה כר'**.
- הנקודה שבתוכה** צריכה להיות דקה למעלה ועבה קצת למטה, (כמו יו"ד הפוכה) לכתחילה, ובצירוף **אינה כיו"ד הפוכה**.
- צריכה להיות מתעקמת ימינה, ובצירוף **אינה מתעקמת**.
- צריכה להיות אורכה לפחות כיו"ד עם הרגל לעיכובא, ובצירוף **אורכה פחות מיו"ד**.
- צריכה להיות כנגד סוף ירך ימין, ובצירוף היא **נמצאת כנגד אמצע גובה ירך ימין**.
- צריכה להיות מקומה תחת קצה הגג השמאלי, ובצירוף היא **תחת אמצע הגג**.

אות וי"ו

133. שיעור רוחב ראש וי"ו לכתחילה: **לא יותר מעובי קולמוס**.

134. אות וי"ו שראשה רחב יותר מן השיעור הראוי. הדין כאשר:

- (א) נראית עדיין לעין כל כאות וי"ו – **כשר**.
 (ב) ספק לנו בצורתה מאחר ונראית קצת כרי"ש – **מראים לתינוק**.
 (ג) נראית כרי"ש – **פסול**.

135. שיעור אורך רגל אות וי"ו לכתחילה: **כעובי שני קולמוסים**.

136. רגל הוי"ו קצרה ויש בה בדיוק "כמלוא יו"ד":

(א) כמות שהוא **פסול**.

- (ב) **לא** מועיל להראות לתינוק.
 (ג) **אסור** לתקן בתו"מ.

137. רגל הוי"ו קצרה ויש בה מעט יותר משיעור "כמלוא יו"ד":

- (א) כמות שהוא **ספק**.
 (ב) **מועיל** להראות לתינוק.

138. רגל הוי"ו קצרה משיעורה הראוי אך נראית לעין כל כיו"ו:

- (א) כמות שהוא **כשר**.
 (ב) **לא** צריך להראות לתינוק.

אה"ח 1234567

139. רגל הוי"ו ארוכה, ויש בה שיעור המספיק לאורך רגל אות גו"ן פשוטה:

- (א) כמות שהוא, אם שיעורה כרגל גו"ן פשוטה כצמצום דהיינו שלשה קולמוסים הרי זה **ספק**.
 (ב) **צריך** להראות לתינוק.
 (ג) **מועיל** להראות לתינוק (בדרך כלל).

140. רגל הוי"ו ארוכה יותר משיעורה, אך אין בה שיעור המספיק לאורך רגל גו"ן פשוטה:

- (א) כמות שהוא, בדרך כלל **כשר**. אבל כאשר צורתה מעוררת ספק, הרי זה **ספק**.
 (ב) **בדרך כלל לא צריך להראות לתינוק**.

141. ראש אות וי"ו, "**טוב**" לעשותה עגולה למעלה בצד ימין. אך אין זו חובה לעיכובא.

142. ראש אות וי"ו שיש לה זזית (רגילה) למעלה בצד ימין:

- (א) כמות שהוא **כשר**.
 (ב) **לא** צריך להראות לתינוק.

143. ראש אות וי"ו שיש לה זזית חדה לאחוריה למעלה בצד ימין:

- (א) כמות שהוא **ספק**.
 (ב) **צריך** להראות לתינוק.
 (ג) כשהראו לתינוק ולא הכירה **פסול**.

144. "פני" אות וי"ו צריך שיהיו:

- (א) **ישרים (שזה) ג**.

145. רגל אות וי"ו צריך שתהיה:

- (א) קו **משוט** ולא שבור.
 (ב) **קו עבה מעט במקום חיבורו אל הראש ועוביו מתמעט והולך עד שנעשה חד למטה. א**
אוצר החכמה

146. טעה וכתב בספר תורה אות דל"ת במקום ו"ו:

- לא מספיק שיגרור ויקצר מהגג עד שתראה כו"ו.
- מספיק שיגרור כל הגג ויכתבו מחדש קצר כראוי. ואפשר שלא מספיק.
- צריך לגרור כל האות ולכתוב אות ו"ו מחדש.
- בת"מ אין תקנה.

147. פירוט החסרונות בציור:

- ראשה צריך להיות צר, לא יותר מעובי קולמוס, ובעיור ראשה רחב.
- טוב לעשות ראשה עגול מימין למעלה, ובעיור יש לה זווית חדה וספק פסולה.
- פניה צריכים להיות שוים, ובעיור פניה באלכסון.
- טוב שעובי הרגל מתמעט והולך עד שתהיה חדה למטה, ובעיור מתרחב והולך.

אות זי"ן

148. שיעור אורך רגל אות זי"ן לכתחילה לא יותר משני קולמוסים.
אור"ח 1234567

149. אות זי"ן שרגלה ארוכה בעובי קולמוס שלם, יותר משיעורה הראוי לכתחילה:

- כמות שהוא פסול.
- לא צריך להראות לתינוק.
- לא מועיל להראות לתינוק.

150. אות זי"ן שרגלה ארוכה משיעורה הראוי לכתחילה:

- כמות שהוא, אם לא נראית לעין כל כזי"ן, ספק.
- צריך להראות לתינוק.
- מועיל להראות לתינוק.

151. אות זי"ן שרגלה קצרה, ואורכה הוא בדיוק "כמלוא יר"ו ותינוק מכירה לאות זי"ן:

- דעת השר"ע שפסולה.
- דעת הפמ"ג שכשרה.
- מסקנת המשנת סופרים כהשר"ע.
- לא מועיל תיקון בת"מ להאריך הרגל.
- וכל שכן כשתינוק אינו מכירה לאות זי"ן בודאי אין להקל.
- כשמראים לתינוק, לכתחילה מכסין התגין, ובדיעבד אם הראו מבלי לכסות יש להקל. (מקדש מעט).

152. אות זי"ן שרגלה קצרה, ואורכה הוא יותר משיעור "כמלוא יר"ו:

אור"ח 1234567

- כמות שהוא, אם לא נראית לעין כל כזי"ן, ספק.
- צריך להראות לתינוק.
- מועיל להראות לתינוק.

153. אות זי"ן שרגלה מחוברת אל קצה ראשה מצד ימין פסול. מפני שדומה לזי"ו.

154. רגל אות זי"ן צריכה להיות מחוברת:

- בדיוק לאמצע הראש.
- א"ל ד' מדוע: מפני הסוד.
- ה' כשמחוברת קרוב לקצה הראש בצד ימין החשש שתדמה לדל"ת.

155. ראש אות זי"ן צריך להיות לכתחילה:

- רבוע של עובי קולמוס על עובי קולמוס.
- א"ל מדוע: מפני הסוד.

156. ראש אות זי"ן, צריך שתהיינה לו זוויות. ומדוע: ארבע זוויות מפני הסוד, אבל שלא יהיה הראש עגול יש לזה מקור מן התלמוד.

157. אות זי"ן שראשה עגולה, ועשה עליה תגין, צ"ע אם פסול או כשר בדיעבד.

158. רגל אות זי"ן, צריך לעשותה פשוטה, ואסור לעשותה שבורה.

159. המנהג שמביא המשנת סופרים בצורת עשיית רגל הזי"ן: עבה באמצע.

160. פירוט החסרונות בציור:

- ראשה צריך להיות בצורת ריבוע (קולמוס x קולמוס), ובעיור ראשה רחב.
- ראשה צריך להיות עם ארבע זוויות, ובעיור הראש עגול.
- הרגל צריכה להתחבר בדיוק באמצע הראש, ובעיור הראש בולט משמאל קצת יותר.
- אורך רגלה צריך להיות לכתחילה שני קולמוסים, ובעיור רגלה קצרה.
- רגלה צריכה להיות ישרה, ובעיור רגלה שבורה.

אות ח"ת

161. גג אות ח"ת צורתו היא:

- לדעת רש"י פשוט ישר.
- לדעת ר"ת יש לו חטורת – גג באמצעו.

162. הסבר המושג "תפורה" לאות ח"ת:

אוצר החכמה

אוצר החכמה

- (א) לדעת רש"י **מקל** מעל הקצה השמאלי.
(ב) לדעת ר"ת **גג** משופע באמצעה.

163. ירך ימין של אות ח"ת מחוברת לכתחילה (בכתב ב"י) אל:
(א) **אמצע הגג הימני**. ג

164. ירך שמאל של אות ח"ת, מחוברת לכתחילה אל:
(א) **אמצע הגג השמאלי**. ג

165. שני הזיגין שבאות ח"ת, **לא** צריך לעשות בהם זיגין ותגין, ככל ראשי האותיות של שעטנ"ז ביץ העשויים כזין.

166. אות ח"ת, קצה הגג בצד ימין למעלה, צריך להיות **בעגול** ולא בזוית.
א"ח 1234567

167. ה"מקל" שעל גג אות ח"ת צריך לעשותו:
(א) לדעת רש"י **גדול**.
(ב) לדעת ר"ת על הזיגין **השמאלית**.
(ג) **בקצה הזיגין השמאלי**.

168. אות ח"ת בחטוטרת, המרחק הראוי לכל היותר בין שני הזיגין **קולמוס**.

169. אות ח"ת בגג שלם:
(א) **אסור** לכתחילה להרחיבה ביותר.
(ב) הרחיבה ביותר **כשר** בדיעבד.

170. אות ח"ת בחטוטרת, שהרחיק שני הזיגין ביותר זה מזה:
(א) כמות שהוא **פסול**. (שהגג אינו משופע).
(ב) לא מועיל תיקון בת"מ.

171. אות ח"ת בחטוטרת, שאינה עשויה כדמות שני זיגין, אלא ששינה ועשה החלק השמאלי כצורת ו"ו, או ששינה החלק הימני ועשאו כצורת אות דל"ת, והחטוטרת מחוברת לקצה השמאלי של גג הדל"ת:
(א) כמות שהוא **כשר בדיעבד**.
(ב) **חייבים לתקן** בספר תורה, ולא יניחנו כמות שהוא.
(ג) נמצא בעת קריאת התורה **לא צריך** להוציא אחרת.
(ד) **אסור** לתקן בתפילין ומזוזות (משום "שלא כסדרן"), אלא מכשירים כן.

172. אות ח"ת בחטוטרת, שהחלק הימני עשוי כצורת דל"ת, אלא שהחטוטרת מחוברת לאמצע גג הדל"ת:
(א) כמות שהוא **כשר בדיעבד**.

- (ב) **חייבים לתקן** בספר תורה, ולא יניחנו כמות שהוא.
(ג) **מספיק** לגרור מאורך גג הדל"ת, את מה שמעבר לחטוטרת שמאלה.
(ד) **מוותר** לעשות תיקון זה בת"מ.

173. אות ח"ת שיש לה חטוטרת אך אין לה "מקל" **כשר בדיעבד**.

174. אות ח"ת שגגה שלם, ואין לה לא חטוטרת ולא מקל:
(א) **רבי עקיבא איגר מכשיר בדיעבד**.
(ב) **צריך** לעשות לה מקל. (כשאפשר לתקן בקל נחשב כלכתחילה וחייב לתקן).
(ג) **מוותר** להוסיף לה מקל בת"מ.

175. אות ח"ת שרגלה הימני קצר, ואין בו "כמלוא ירד", **פסול**.

176. אות ח"ת שרגלה השמאלי קצר, ויש בו רק "כמלוא ירד":
(א) כמות שהוא **כשר**.
(ב) **לא** צריך להראות לתינוק.
(ג) כשהתינוק לא הכירה **צ"ע**.

177. אות ח"ת בחטוטרת, שנפסקה החטוטרת במרכזת למעלה ואין שני צידיה נוגעים זה בזה וההפסק "אינו ניכר להדיא":
(א) כמות שהוא **פסול**.
(ב) בת"מ **אסור** לחברן לדעת הפמ"ג.
(ג) בת"מ **מוותר** לחברן לדעת הרע"א.
(ד) כשתינוק אינו מכירה **מוותר לחברן**. (מפני שאינו מורגל בח"ת עם חטוטרת).

אוצר החכמה

178. אות ח"ת בחטוטרת, שנפסקה החטוטרת בשני מקומות חיבורה אל שני הזיגין, ונשארה החטוטרת בשלימותה וההפסק "אינו ניכר להדיא":
(א) כמות שהוא **פסול**.
(ב) בת"מ **אסור** לחברן לדעת הפמ"ג.
(ג) בת"מ **מוותר** לחברן לדעת הרע"א.

179. אות ח"ת בחטוטרת, שנפסקה החטוטרת בשני מקומות חיבורה אל שני הזיגין, ונשארה החטוטרת בשלימותה וההפסק "ניכר להדיא":
(א) כמות שהוא **פסול**.
(ב) בת"מ **אסור** לחברן לדעת הפמ"ג.
(ג) בת"מ **אסור** לחברן גם לדעת הרע"א. מפני שנשתנתה לצורת אות אחרת (נהפכה מ"ח' לז').

180. אות ט"ת בחטוטרת, שנפסקה החטוטרת במקום חיבורה אל אחד משני הזיגין, אך נשארה בשלימותה, ומחוברת אל הזיגין השניה וההפסק "אינו ניכר להדיא":

- (א) בת"מ ספק אם מותר לחברה לדעת הפמ"ג.
(ב) בת"מ מותר לחברה לדעת הרע"א.

181. אות ט"ת בחטוטרת שנפסקה החטוטרת במקום חיבורה אל אחד משני הזיגין, אך נשארה בשלימותה ומחוברת אל הזיגין השניה וההפסק "ניכר להדיא":

- (א) כמות שהיא פסול.
(ב) בת"מ אסור לחברה לדעת הפמ"ג.
(ג) בת"מ ספק אם מותר לחברה לדעת הרע"א.

182. פירוט החסרונות בציר:

- שתי רגליה צריכות להיות כשני זיגין, ובצירור רגליה כיד וי"ו.
- הזיגין הימני צריך להיות עגול מימין למעלה לכתחילה, ובצירור יש לו זיות.
- המרחק בין הזיגין צריך להיות לכל היותר – קולמוס, ובצירור הזיגין רחוקים הרבה.
- המקל צריך להיות מעל הקצה השמאלי של ראש השמאלי, ובצירור המקל באמצע הראש הימני.
- אורך הרגליים צריך להיות שני קולמוסים, ואם כיד כשרה, ובצירור הרגל הימנית אורכה פחות מיד, ופסולה.

אות ט"ת

183. ירך שמאלי של אות ט"ת (בכתב ג"י), מחובר באמצע הראש.

¹²³⁴⁵⁶⁷אה"ח

184. ירך ימין של אות ט"ת, מחובר אל צדו הימני של הראש.

185. אות ט"ת, צדה הימני למעלה:

- (א) הוא בעגול ולא בזיות.
(ב) שינה ולא עשה כנדרש, כשר.

186. אות ט"ת צדה הימני למטה:

- (א) הוא בעגול ולא בזיות.
(ב) שינה ולא עשה כנדרש, כשר.

187. אות ט"ת, שראשה הימני לא היה כפוף כלל לתוך חללה, לדעת המשנת סופרים:

- (א) כמות שהוא ספק.
(ב) צריך להראות לתינוק.

(ג) כשהראו לתינוק ולא הכירה, צ"ע אם מועיל לתקן בת"מ, מפני שאינו מורגל בט' בלא כפיפה.

188. אות ט"ת שנגעו הראשים זה בזה:

¹¹²³⁴⁵⁶⁷אה"ח

(א) כמות שהוא פסול.

(ב) בספר תורה לא מספיק להפריד הנגיעה, אלא צריך לגרור כל הנעשה בפסול, ולכותבו מחדש.

(ג) כך ינהגו בת"מ: די להפריד הראשים.

(ד) כך ינהגו בת"מ, כשלא כתב עדיין לאחר אות זו: יגרור כל מה שנכתב אחרי הדיבוק, וישלים.

189. אות ט"ת, שירך השמאל מחובר אל קצה ראשה בצד ימין, כשר.

190. אות ט"ת, שראשה הימני כפוף ויורד עמוק לתוך חללה, ומגיע כמעט עד למושב הטי"ת אך אינו נוגע במושבה, לדעת ה"באור הלכה":

- (א) כמות שהוא מחלוקת וצ"ע.
(ב) בס"ת לא צריך להוציא אחרת.
(ג) בס"ת לא מספיק לגרור ולקצר את אורך הכפיפה, אלא צריך לבטל האות מצורתה ולתקנה.
(ד) בת"מ מועיל לגרור ולקצר את אורך הכפיפה.

191. אות ט"ת, שראשה הימני כפוף ויורד עמוק לתוך חללה ונוגע במושבה, לדעת ה"באור הלכה":

- (א) כמות שהוא פסול.
(ב) בס"ת אסור לגרור ולהפריד הנגיעה, אלא צריך לבטל האות מצורתה לתקנה ולהשלימה מחדש.
(ג) בת"מ לא מועיל לגרור ולהפריד הנגיעה.

192. אות ט"ת, שראשה השמאלי עגול ואין עליה תגין, צ"ע אם פסול או כשר בדיעבד.

193. אות ט"ת, שראשה השמאלי עגול ויש עליה תגין, צ"ע אם פסול או כשר בדיעבד.

194. פירוט החסרונות בציר:

- הראש הימני צריך להיות כפוף מעט לתוכה, ובצירור אינו כפוף לתוכה.
- ירך ימין צריך להתחבר אל צדו הימני של הראש, ובצירור מתחברת לאמצע הראש.
- מימין צריכה להיות עגולה בין מלמעלה בין מלמטה, ובצירור יש לה זיות מימין.
- הראש השמאלי צריך להיות מרובע, ובצירור הוא עגול.

אוצר החכמה

אוצר החכמה

(5) י"ד שמאלי צריך להתחבר באמצע הראש, ובציור מתחבר מימין הראש.

אות י"ד

195. שיעור רוחב ראש אות י"ד: קולמוס.

196. ראש אות י"ד שרחבה יתר על המדה:

- (א) כמות שהוא ספק.
(ב) צריך להראות לתינוק.
(ג) מועיל להראות לתינוק.

197. ראש אות י"ד, צריך להיות ישר ושווה לשרטוט, ולא מוטה באלכסון כלפי מעלה.

198. "פגי" אות י"ד צריכים להיות:

- (א) ישרים (שווה) במאונך לשרטוט. א

199. אות י"ד בצד ימין למעלה,

- (א) היא בעגול ולא בזוית.
(ב) שינה ולא עשה כנדרש, כשר.

200. רגל אות י"ד צריכה להיות:

- א) ג) מוטה בשיפוע לצד שמאל.

201. רגל אות י"ד, שארוכה יתר על המדה:

- (א) כמות שהוא, אם לא נראית לעין כל כ"ד, ספק.
(ב) צריך להראות לתינוק.
(ג) מועיל להראות לתינוק.

202. אות י"ד, צריך להיות התג העליון קטן ודק (ולא גדול ועבה).

203. אות י"ד צריך להיות הקוץ השמאלי התחתון קטן ודק (ולא ארוך ועבה).

204. זה גדול יותר:

- (א) התג העליון גדול יותר מעוקץ שמאל התחתון.
(ב) רגל ימין גדולה יותר מעוקץ שמאל התחתון.

205. אות י"ד שהקוץ השמאלי התחתון ארוך ושווה באורכו לרגל הימין, ונראית כח"ת קטנה:

אוצר החכמה

- (א) כמות שהוא פסול.
(ב) לא צריך להראות לתינוק.
(ג) לא מועיל להראות לתינוק.
(ד) לא מספיק לגרור ולקצר הקוץ עד שיהיה קצר כראוי.
(ה) נחלקו הפוסקים אם מספיק לגרור כל הקוץ ולחזור ולעשות קוץ חדש קצר כראוי, או לא.
(ו) צריך לגרור גם רגל הימין וגם הקוץ, ולעשותם שניהם מחדש.
(ז) לא מועיל תיקון בת"מ.

206. אות י"ד שחסר לה רגל הימין:

- (א) כמות שהוא פסול.
(ב) בת"מ אסור לתקן ולהוסיף הרגל.

207. אות י"ד שחסר לה קוץ השמאלי התחתון דר"ת:

- (א) כמות שהוא פסול.
(ב) בת"מ מותר לתקן ולהוסיף הקוץ.

208. אות י"ד, שחסר לה התג העליון:

- (א) כמות שהוא צ"ע.
(ב) בת"מ מותר לתקן ולהוסיף התג.
(ג) חייב לתקן ולהוסיף התג.

209. אנו לא פוסקים לגמרי כדעת ר"ת, דקוץ השמאלי התחתון מעכב בין לקולא ובין לחומרא, אלא במקרה שדעת ר"ת תהיה לקולא – עלינו להחמיר כדעת רש"י. (כגון אם האריך העוקץ השמאלי עד שנראית כח"ת קטנה, מחמירים לגרור גם הרגל הימנית, ולא מספיק לגרור כל הקוץ כי לפי רש"י י"ד בלי קוץ השמאלי עדיין "צורתה עליה").

210. כשאנו פוסלים אות משום שדומה לאות אחרת, היא פסולה אפילו כשרק נראית דומה יותר לאות האחרת מאשר לאות שצריכה להיות, למרות שלא נראית לגמרי לעין כל כהאות האחרת. וההוכחה: י"ד הנראית דומה יותר ללמ"ד קטנה, פסולה. למרות שלא נראית לגמרי לעין כל כלמ"ד (ולכן ביר"ד של שם אסור לגרור).

211. אות י"ד שדומה ללמ"ד קטנה:

- (א) כמות שהוא פסול.
(ב) לא מספיק לגרור התג העליון, אלא צריך לגרור כל הירד ולכותבה מחדש.
(ג) בת"מ אי אפשר לתקן.
(ד) בס"ת בשם הקורש, אי אפשר לתקן וצריך להחליף היריעה.

212. אות י"ד שנראית לעין כל כאות למ"ד, כך יתקן בס"ת בשם הקודש: **יגרוז הרגל והתנ עד שישאר רק הגוף ואח"כ יוסף רגל ותג.**

אוצר החכמה

213. פירוט החסרונות בציור:

- (1) למעלה מימין צריכה להיות עגולה לכתחילה, ובציור יש לה זוית.
- (2) הרגל לכתחילה צריכה להיות כעובי קולמוס, ובציור היא קצרה.
- (3) הרגל צריכה להתעקם שמאלה, ובציור אינה מתעקמת שמאלה.
- (4) ראש אות י"ד צריך להיות ישר ושוה לשרטוט, ובציור מוטה באלכסון.
- (5) "פני" אות י"ד צריכים להיות ישרים במאונך לשרטוט, ובציור מוטים באלכסון.

אות כ"ף כפופה

214. שיעור רוחב (גובה) החלל באות כ"ף כפופה: **לכל הפחות כעובי קולמוס.**

215. "פני" גג אות כ"ף ר"פני" מושבה, הם קוים **מאונכים ישרים** ולא מוטים באלכסון.

216. אות כ"ף כפופה שקצר ברוחבה והיא צרה ביותר:

- (א) כמות שהוא **ספק**.
- (ב) **צריך** להראות לתינוק.
- (ג) **מועיל** להראות לתינוק.

217. אות כ"ף כפופה, שאינה עגולה למעלה בימין אלא עשויה בזוית, אך למטה עגולה, לדעת המשנת סופרים:

- (א) כמות שהוא **פסול**.
- (ב) **צריך** להראות לתינוק (כדי לתקן בת"מ).
- (ג) **מועיל** להראות לתינוק (ולתקן בת"מ).
- (ד) בס"ת **לא** מועיל תיקון ע"י גרירת הזוית לעשותה עגולה (משום "חק תוכות").
- (ה) בס"ת **מועיל** תיקון להוסיף דיו לעשותה עגולה.
- (ו) בת"מ כשהתינוק מכירה, **מועיל** תיקון (בשעת הדחק).

218. אות כ"ף כפופה, שאינה עגולה למטה בימין אלא עשויה בזוית, אך למעלה עגולה, לדעת המשנת סופרים:

- (א) כמות שהוא **פסול**.
- (ב) **לא** צריך להראות לתינוק.
- (ג) **לא** מועיל להראות לתינוק.

- (ד) בס"ת **לא** מועיל תיקון ע"י גרירת הזוית לעשותה עגולה, משום "חק תוכות".
- (ה) בס"ת **מועיל** תיקון להוסיף דיו לעשותה עגולה.
- (ו) בת"מ כשהתינוק מכירה, **לא** מועיל תיקון.

219. פירוט החסרונות בציור:

- (1) מצדה הימני צריכה להיות עגולה בין מלמעלה ובין מלמטה, ובציור זוית מלמעלה.
- (2) פניה צריכים להיות שוים בין מלמעלה בין מלמטה, ובציור פניה מוטים באלכסון.
- (3) חללה מבפנים צריך להיות לכל הפחות כעובי קולמוס, ובציור חללה צר.

אות כ"ף פשוטה

220. אות כ"ף פשוטה שקיצר ברוחב גגה יותר מן הראוי:

- (א) כמות שהוא **ספק**.
- (ב) **צריך** להראות לתינוק.
- (ג) **מועיל** להראות לתינוק.
- (ד) כ"ף פשוטה קצרה עלולה להדמות לו"ו ארוך או נר"ן פשוטה.

221. שיעור אורך ירך כ"ף פשוטה: **כפליים מגגה. והטעם: שאם נכופף הרגל תהיה כ"ף כפופה.**

222. אות כ"ף פשוטה, שאין הירך ארוך כשיעור: **הט"ז פוסל, ה"דרך החיים" וה"לבוש" מכשירים בדיעבד.**

223. אות כ"ף פשוטה שירכה ארוך כשאר כפ"ן פשוטין, אלא שהרחיב גגה ביותר ונראית כר"ש:

- (א) כמות שהוא **פסול**.
- (ב) **לא** צריך להראות לתינוק.
- (ג) **לא** מועיל להראות לתינוק.
- (ד) **לא מספיק** לגרור ולקצר רוחב הגג עד שתיראה כ"ף פשוטה (משום "חק תוכות").
- (ה) **נחלקו הפוסקים: יש אומרים שמספיק לגרור הירך או הגג ולכותבם מחדש כראוי, ויש אומרים שצריך למחוק את כולה ולכותבה מחדש.**
- (ו) תיקונים אלו **לא** מועילים בת"מ.
- (ז) בספר תורה כשיש אפשרות, **מועיל** להוסיף דיו ולהאריך הירך עוד יותר, עד שתיראה כ"ף פשוטה.

אוצר החכמה

אות למ"ד

232. שיעור אורכו של צואר אות למ"ד: **כו"ו**.

233. ראשו של צואר אות למ"ד, בצד ימין:
(א) צריך להיות **בעגול** ולא בזוית.
(ב) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר**.

234. ראשו של צואר אות למ"ד, בצד שמאל:
(א) צריך להיות **בזוית**.
(ב) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר**.

אוצר החכמה

235. צואר אות למ"ד, צריך שיהיה:

א) **רחב במקום חיבורו אל ראש הצואר, ועוביו מתמעט והולך עד שהוא דק במקום חיבורו אל גוף הלמ"ד.**
ב) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר**.

236. צואר אות למ"ד, במקום חיבורו אל גוף הלמ"ד:
(א) הוא **בזוית** ולא בעגול.
(ב) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר**.

237. צואר אות למ"ד, צריך להיות **מוטה מעט באלכסון כלפי שמאל**.

238. התגים שעל ראש צואר אות למ"ד:
(א) צריכים להיות **שני תגים**.
(ב) **מימין גדול ומשמאל קטן**.
(ג) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר**.
(ד) לא עשה תגים כלל, **כשר**.

239. גוף אות למ"ד למעלה בימין:
(א) צריכה להיות **בעגול** ולא בזוית.
(ב) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר**.

240. גוף אות למ"ד למטה בימין:
(א) צריכה להיות **בעגול** ולא בזוית.
(ב) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר**.

241. אות למ"ד שצוארה קצר ויש בו רק כשיעור יו"ד, נכון לומר ש:
א) צריך לזהר בזה מאוד, כי יש פוסקים הפוסלים אפילו בדיעבד.

ח) בתר"ם לא מועיל תיקון זה. (בתר"ם אין תקנה, משום "שלא כסדר").

224. אות כ"ף פשוטה, שיריכה ארוך משאר האותיות שבשיטה, אלא שגנה רחב מן הראוי:

(א) כמות שהוא, אם אינה נראית לעין כל כ"ף פשוטה, **ספק**.
(ב) צריך להראות לתינוק.
(ג) מועיל להראות לתינוק.

אוצר החכמה

225. אות כ"ף פשוטה, שיריכה ארוך משאר האותיות בשיטה, אלא שגנה רחב ורוחבו שווה בדיוק לאורך יריכו ותינוק מכירה לכ"ף פשוטה, **פסול**.

226. אות כ"ף פשוטה, שגנה קצר כראוי כשאר כפ"ן פשוטין, אלא שקיצר גם ביריכה, ואורך היד שווה בדיוק לרוחב הגג, **פסול**.

227. אות כ"ף פשוטה שיש לה זוית למעלה בימין:

(א) כמות שהוא **פסול**.
(ב) לא צריך להראות לתינוק.
(ג) לא מועיל להראות לתינוק.
(ד) כשנמצא בס"ת בעת הקריאה, לא צריך להוציא אחרת.
(ה) בס"ת לא מספיק לגרור הזוית ולעשותה עגולה, אלא צריך לגרור כולה ולכותבה מחדש.
(ו) בתר"ם לא מועיל לגרור הזוית ולעשותה עגולה.
(ז) בס"ת מועיל תיקון להוסיף דיו ולעגל הזוית.
(ח) בתר"ם מועיל תיקון להוסיף דיו ולעגל הזוית.

228. בענין אות כ"ף פשוטה בזוית, כתב המשנת סופרים וד"ל: "וכמבואר לעיל בסימן ל"ב סכ"ה", ושם מבואר שאם "עיקר צורתה עליה" מותר לתקן בתו"מ.

229. הכלל המוזכר כאן, באיזה "פסול" אין מוציאים ספר תורה אחרת: שכל פסול שיש בו מחלוקת לא מוציאים ס"ת אחר.

230. כתב אות כ"ף פשוטה באמצע תיבה, **פסול**.

231. פירוט החסרונות בצירוף:

(1) גנה צריך להיות קצר, ובצירוף גנה ארוך.
(2) רגלה צריכה להיות באורך כפליים מגנה לכתחילה, ובצירוף אין רגלה ארוכה כפליים מגנה.
(3) מימין למעלה צריכה להיות עגולה, ובצירוף יש לה זוית (חדה) כדלית ופסולה.

242. אות למ"ד שאין לצוארה ראש אלא הצואר הוא רק כקו פשוט:

- כמות שהוא **יש להכשיר בשעת הדחק**.
- כשנמצא בס"ת בשבת, **לא** צריך להוציא ס"ת אחר.
- כשנמצא בס"ת ביום חול, **צריך לתקן בו במקום**.
- בתר"ם **אסור** לתקן ולהוסיף ראש לצואר, משום "שלא כסדרך".
- כשאין לו תפילין אחרות, **יניחם**.
- לא** יבדל עליהם אם מניחם.

א"ח"ק 1224567

243. טעה וכתב אות ק"ף במקום למ"ד:

- לא** יכול תחילה לעשות צואר הלמ"ד, וכשיתייבש הדיו לגרור רגל הקרף המיותר.
- יכול** לגרור הצואר ואח"כ לעשות רגל הקרף.
- לא** צריך לגרור כל האות ולכותבה מחדש.

244. טעה וכתב אות למ"ד במקום קרף:

- לא** יכול תחילה לעשות רגל הקרף, וכשיתייבש הדיו לגרור הצואר המיותר.
- יכול** לגרור הצואר ואח"כ לעשות רגל הקרף.
- לא** צריך לגרור כל האות ולכותבה מחדש.

245. רוחב מושב אות למ"ד:

- שיעורו לכתחילה: **יש אומרים שימשיך הקו התחתון (המושב) עד שיהיה שווה עם הגג. ויא שימשיכו רק מעט**.
- מנהג הסופרים (המובא במשנת סופרים): **שימשיך המושב רק מעט**.

246. אות למ"ד שמושבה צר מאוד, והוא פחות משיעור אות קטנה, לדעת ה"ביאור הלכה":

- כמות שהוא **פסול**.
- לא** צריך להראות לתינוק.
- לא** מועיל להראות לתינוק.
- בתר"ם **לא** מועיל תיקון להרחיב המושב. **ולומדים זאת מאות דלית שעשה רגלה קצרה מיר"ד שלא מועיל תיקון בתר"ם**.

247. אות למ"ד שאין לה מושב כלל, וירך הימין ישר במאונך, ויש בו רק שיעור "כמלוא יר"ד" לדעת ה"ביאור הלכה":

- כמות שהוא **פסול**.
- לא** צריך להראות לתינוק.
- לא** מועיל להראות לתינוק.

248. **שאלה עיונית:**

אות למ"ד שאין לה מושב כלל, אך יריכה כפוף היטב באלכסון לצד שמאל (כדוגמת סגנון הכתיבה הספרדית) ויש בירך רק שיעור "כמלוא יר"ד".

- לדעת **יש** לה צורת למ"ד.
- לדעת **אפשר לומר שזו כוונת הפמ"ג** (שכתב שצריך ברגל הלמ"ד כמלוא אות קטנה).
- אם נאמר שזו כוונת הפמ"ג, **אין** מקור לפסול כשבמושב הלמ"ד אין כשיעור "כמלוא יר"ד".
- לא** מצינו שיעור "כמלוא יר"ד" לרוחב האותיות. (מלבד במושב אות למ"ד לפי ה"ביאור הלכה").

249. פירוט החסרונות בציור:

- גופה מימין צריך להיות עגול בין מלמעלה ובין מלמטה (כמו כ"ף), ובציור **יש לה זווית**.
- אורך הקו התחתון (המושב) צריך להיות כמלוא יר"ד, ובציור **המושב קצר**.
- הצואר צריך להיות ארוך כו"ו, ובציור **הצואר קצר**.
- הראש מימין למעלה צריך להיות עגול, ובציור הוא **בזוית**.
- הראש משמאל למעלה צריך להיות בזוית, ובציור הוא **עגול**.
- חיבור הו"ו אל הכ"ף צריך להיות דק, ובציור **החיבור עבה**.
- חיבור הו"ו אל הכ"ף צריך להיות בזוית, ובציור **החיבור בעיגול**.
- כל הו"ו צריך להיות נוטה מעט באלכסון שמאלה לכתחילה, ובציור **הו"ו זקוף**.
- שני התגים צריכים להיות מימין גדול ומשמאל קטן, ובציור **מימין קטן ומשמאל גדול**.

אות מ"ם פתוחה

250. אות מ"ם פתוחה, צריך לעשותה למעלה בצד ימין:

- בעגול** ולא בזוית.
- שינה ולא עשה כנדרש **כשר**.

251. אות מ"ם פתוחה, צריך לעשותה למטה בימין:

- בזוית** ולא בעגול.
- מדוע: **שתהא דומה למ' סתומה ולא לס'.**
- שינה ולא עשה כנדרש **צ"ע אם פוסל בדיעבד**.

252. אות מ"ם פתוחה, שיש לה עקב בולט למטה בימין, **כשר**.

יהי

253. אות מ"ם פתוחה, צריך להיות הגג עצמו:
(א) **ישר (שזה) במאוזן לשרטוט.**
(ב) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר.**

254. גג ומושב אות מ"ם פתוחה, לפי מנהג הכתיבה האשכנזית, צריכים להיות:
(א) **הגג והמושב שוים ברחבם.**
(ב) **שניהם רחבים.**
(ג) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר.**

255. גג ומושב אות מ"ם פתוחה, לפי מנהג הכתיבה הספרדית, צריכים להיות:
(א) **הגג צר והמושב רחב.**
(ב) **שינה ולא עשה כנדרש, כשר.**

256. אות מ"ם פתוחה, מורכבת בצורתה מאותיות:
(א) **כ"ף וי"ו בכתיבה האשכנזית.**
(ב) **נר"ן וי"ו בכתיבה הספרדית.**
(ג) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר.**

257. אות מ"ם פתוחה, ראש החרטום **כמעט שווה וישר במאוזן לשרטוט כהמשך לגג**, ולא מוטה באלכסון כלפי מעלה.

258. אות מ"ם פתוחה, בין ראש החרטום והגג:
(א) **יש פגימה קטנה ביניהם, ומחוברים רק בחלק התחתון מעובי הגג.**

259. אות מ"ם פתוחה, גוף החרטום צריך להיות:
(א) **מוטה מעט באלכסון לצד שמאל.**

260. אות מ"ם פתוחה, צריך גוף החרטום להגיע באורכו:
(א) **עד כנגד תחתית המושב.**
(ב) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר.**

261. אות מ"ם פתוחה, שגוף החרטום אינו מגיע באורכו עד כנגד המושב:
(א) **כמות שהוא ספק.**
(ב) **צריך להראות לתינוק.**
(ג) **כשהראו לתינוק והכירה למ"ם פתוחה צ"ע אם כשר בדיעבד.**

262. אות מ"ם פתוחה:
(א) **בין המושב והחרטום צריך שלא יהיה הפסק (מרחק) גדול.**
(ב) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר.**

263. אות מ"ם פתוחה, שאין החרטום מחובר אל הגג ונראות כאותיות כ"ף וי"ו:
(א) **כמות שהוא, פסול.**
(ב) **לא מועיל תיקון בתר"מ. (משום "שלא כסדר").**

264. אות מ"ם פתוחה, שאין החרטום מחובר אל הגג אך הנפסק אינו ניכר להדיא ונראית כאות מ"ם:
(א) **כמות שהוא פסול.**
(ב) **נחלקו הפוסקים: לפי הפמ"ג לא מועיל תיקון בתר"מ מכיון שנשתנתה לצורת אות אחרת, ולפי הרע"א מועיל תיקון בתר"מ כאשר תינוק קוראה למ"ם (בשעת הדחק). ופסק המ"ב כרע"א. (מחלוקת זו נמצאת בסימן ל"ב סעיף כ"ה לגבי אות צד"י שכתבו יר"ד נר"ן, והוא הדין לכאן).**

265. אות מ"ם פתוחה, שנדבק החרטום אל המושב:
(א) **כמות שהוא פסול.**
(ב) **לא מועיל תיקון להפריד החיבור.**
(ג) **לא מועיל תיקון זה בספר תורה. (משום "חק תוכות").**

266. אות מ"ם פתוחה שעגולה למטה בימין:
(א) **כמות שהוא צ"ע אם פוסל בדיעבד.**
(ב) **מועיל תיקון בתר"מ.**

267. פירוט החסרונות בציוור:
(1) **למעלה מימין צריכה להיות עגולה, ובציוור יש לה זוית.**
(2) **למטה מימין צריך להיות לה זוית, ובציוור עגולה.**
(3) **אורך הגג צריך להיות שווה למושב, (ולמנהג הספרדים הגג קצר והמושב ארוך) ובציוור הגג ארוך והמושב קצר.**
(4) **החרטום צריך להיות מוטה קצת באלכסון שמאלה, ובציוור החרטום אינו מוטה.**
(5) **החרטום צריך להגיע עד תחתית המושב, ובציוור מגיע רק לתחילת המושב.**
(6) **(הפגימה בין ראש החרטום והגג צריכה להיות קטנה, וראש החרטום כמעט שווה וישר במאוזן לשרטוט כהמשך לגג).**

אות מ"ם סתומה

268. אות מ"ם סתומה, למעלה בצד ימין, לדעת הב"י, צריכה להיות:
(א) **בעגול ולא בזוית.**
(ב) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר.**

אוצר החכמה

269. אות מ"ם סתומה, למעלה בצד ימין, לדעת הפמ"ג, צריכה להיות:

- (א) **בזוית** ולא בעגול.
(ב) מדוע: **שלא תדמה לסמ"ך**.
(ג) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר**.

270. אות מ"ם סתומה, צריך להיות מושבה מימין ומשמאל:

- (א) **בזוית**.
(ג) שינה בשני צדדי המושב ולא עשה כנדרש, **ספק**. מראים לתינוק, קראה ס' פסולה.

271. אות מ"ם סתומה, שנפסקה באחד מקוי האות, **פסולה כשאר נפסקים. ולא נחשבת "גולם אחד", כי אינה "גולם אחד" במקום שצריכה להיות.**

272. אות מ"ם סתומה, צריך הגג לעבור לכתחילה לצד שמאל מעבר לירך השמאל – **כראש וי"ו**.

273. אות מ"ם סתומה, שגגה עובר לצד שמאל הרבה מעבר לירך השמאל ותינוק מכירה למ"ם סתומה:

- (א) כמות שהוא **כשר**.
(ב) **צריך לתקן**.
(ג) כשמתקן **יכול** לתקן ע"י קיצור וגרירת החלק המיותר.
(ד) **מועיל** תיקון בת"מ.
(ה) כשאות זו היא משם הקודש **אסור לתקן** ע"י גרירה (משום מחיקת השם).
(ו) כשנמצא בס"ת **לא** צריך להוציא ס"ת אחר.

274. אות מ"ם סתומה, שגגה עובר לצד שמאל הרבה מעבר לירך השמאל, ותינוק לא הכירה, **פסול**. (וצ"ע אם מועיל גרירה לתקנה).

275. אות ה"א שגגה עובר לצד שמאל הרבה מעבר לירך הפנימי, ותינוק לא הכירה, **ספק אם כשרה בדיעבד**.

276. אות מ"ם סתומה, שאין גגה עובר כלל מעבר לירך השמאל, **כשר**.

277. מירוס החסרונות בצירוף:

- (1) למעלה מימין לדעת הב"י צריכה להיות עגולה, ובצירוף **מרובעת** (אמנם היא כדעת הפמ"ג).
(2) למטה צריך להיות לה זוויות משני הצדדים, ובצירוף **עגולה למטה** משני הצדדים.

(3) גגה צריך לבלוט שמאלה כראש וי"ו, ובצירוף **בולט הרבה**.

אות נר"ן כפופה

אח"כ 1234567

278. אות נר"ן כפופה, מקום חיבור הירך אל ראשה:

אוצר החכמה (א) **באמצע הראש**. א

279. אות נר"ן כפופה, שיעור רוחב ראשה לכתחילה **לא יותר מראש ז' (קולמוס)**.

280. אות נר"ן כפופה, שראשה רחב יותר מדי:

- (א) כמות שהוא **ספק**.
(ב) **צריך** להראות לתינוק.
(ג) **מועיל** להראות לתינוק.

281. מושב אות נר"ן כפופה, צריך להגיע בצידו השמאלי עד:

א **יותר מכנגד קצה הראש בשמאל**.

(ד) מדוע: **שלא תדמה לבי"ת או לכ"ף**.

(ה) שינה ולא עשה כנדרש **ספק**. מראים לתינוק, קראה ב' או כ' פסולה.

282. צואר (ירך) אות נר"ן כפופה:

- (א) צריך להיות **עב במקצת**, ולא דק.
(ב) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר**.

283. צואר (ירך) אות נר"ן כפופה:

- (א) צריך להיות **ארוך במקצת**, ולא קצר.
(ב) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר**.

284. צואר (ירך) אות נר"ן כפופה, צריך להיות:

א **מוטה מעט לצד ימין**.

א (ד) מדוע: **כדי להסמיק אות אצל ראשה**.

285. מושב אות נר"ן כפופה, בולט הרבה לצד שמאל, באופן שאינו יכול להסמיק ראש האות הבאה אל ראש הנר"ן, **תלוי: אם נראית כשתי תיבות פסול, ואם נראית כתיבה אחת כשר**.

286. מושב אות נר"ן כפופה למטה בימין, צריך להיות:

- (א) **בעיגול** ולא בזוית.
(ב) שינה ולא עשה כנדרש **כשר**.

287. אות נר"ן כפופה, שהירך מחובר לקצה ראשה בצד ימין:

- (א) כמות שהוא, מחלוקת: לפמ"ג ספק, ולרוב הפוסקים כשרה בדיעבד.
 (ב) לא צריך להראות לתינוק.
 (ג) לא מועיל להראות לתינוק.
 (ד) לא מועיל להוסיף ולהמשיך מעט הראש לצד ימין. והנימוק: שלא תיפסל בהרחבת ראשה.
 (ה) לא מועיל להוסיף ולהמשיך הראש לצד ימין, ואח"כ לגרור מעט מן הראש בצד שמאל. והנימוק: מאחר שתיפסל בהרחבת ראשה, תיקון ע"י גרירה נחשב "חק תוכות", ובת"מ גם "שלא כסדר".
 (ו) מועיל לגרור מעט מן הראש בצד שמאל, ואח"כ להוסיף ולהמשיך מעט מן הראש לצד ימין. והנימוק: אין זה "חק תוכות" מכיון שאינה מתכשרת בגרירה לחוד.
 (ז) התיקון המועיל (כ"ל) מועיל גם בת"מ. (והנימוק: שכל הזמן "צורתה עליה" ואין זה "שלא כסדר").

288. מירוס החסרונות בציר:

- הראש צריך להיות בולט משני צדי הרגל כראש ז', ובציר אינו בולט מימין.
- על הראש צריך להיות שלשה תגים, ובציר אין תגים.
- הראש צריך להיות קצר, לא יותר מראש ז' (קולמוס), ובציר הראש קצת רחב.
- למטה מימין צריכה להיות עגולה לכתחילה, ובציר זזית.
- הצואר צריך להיות לכתחילה קצת עבה, קצת ארוך, ומוטה ימינה, ובציר הצואר קצר ואינו מוטה ימינה.
- המושב צריך להיות בולט שמאלה היטב יותר מן הראש, ובציר המושב קצר מן הראש.

אוצר החכמה

אות נ"ן פשוטה

289. אות נ"ן, מקום חיבור היך אל ראשה:
 (א) באמצע הראש.
 290. אות נ"ן פשוטה, השיעור הנדרש לאורך רגלה לכל הפחות: הרגל לבד שלשה קולמוסים, ועם הגג ארבעה קולמוסים.
 ומדוע: שאם תכפפנה תהיה נ"ן כפופה.
 291. אות נ"ן פשוטה, שרגלה קצרה מן השיעור הנדרש, אך ארוכה משאר אותיות השיטה:
 (א) כמות שהוא ספק.
 אה"ח 1234567

אוצר החכמה

- (א) צריך להראות לתינוק.
 (ב) מועיל להראות לתינוק.

292. אות נ"ן פשוטה, שרגלה מחובר אל קצת ראשה בצד ימין:

- (א) כמות שהוא פסול. והפמ"ג הניח בצ"ע.
 (ב) כשהתינוק מכירה מועיל תיקון בת"מ.

293. מירוס החסרונות בציר:

- צורתה צריכה להיות כ' ז' ארוכה, ובציר היא כ' שהראש לא בולט מצד ימין.
- על גגה צריך להיות שלשה תגים, ובציר אין תגים.

אות סמ"ך

294. אות סמ"ך, גגה צריך להיות:

- (א) קו ישר (שוה) במאוזן לשרטוט, ולא עגול כקשת.
 (ב) שינה ולא עשה כנדרש, כשר.

295. אות סמ"ך, קצה גגה למעלה בימין, צריך להיות בעגול ולא בזזית.

296. מושב אות סמ"ך, צריך להיות:

- (א) קצר מן הגג.

297. מושב אות סמ"ך, צריך להיות משני צדדיו בימין ובשמאל בעגול ולא בזזית.

298. אות סמ"ך שנפסקה באחד מקוי האות, פסולה כשאר נפסקים, ולא מכשירים, ואינה נחשבת "גולם אחד", הואיל ואינה "גולם אחד" במקום שצריכה להיות.

299. אות סמ"ך, הגג צריך לעבור לכתחילה לצד שמאל מעבר לירך שמאל כראש ה' ו'.

300. מירוס החסרונות בציר:

- הגג צריך להיות ישר (שוה) במאוזן לשרטוט, ובציר הוא עגול כקשת.
- צריכה להיות עגולה משלשה צדדים: למעלה מימין ולמטה משני הצדדים, ובציר יש לה זזית.
- הגג הבולט שמאלה צריך שלא יבלוט יותר מראש ה' ו', ובציר בולט הרבה.

אות עי"ן

301. יך ימין של אות עי"ן, מקום חיבורו אל הראש:

- (א) בקצה הראש מצד ימין.

302. ראש ימין של אות עי"ן, צריך להיות:
 א) ב) מוטה באלכסון מעט כלפי מעלה. א
303. גוף אות עי"ן, צריך להיות:
 א) ב) מוטה באלכסון (אלכסון זקוף ולא אלכסון שוכב, כדי שיוכל להסמין האות שאחריה אל ה ע"א). א
304. ירך שמאל של אות עי"ן, מקום חיבורו אל הראש:
 א) ב) באמצע הראש. א
305. ירך שמאל של אות עי"ן, צריך להיות:
 א) זקוף בעמידה (מאונך).
 א) ב) ד) שינה ולא עשה כנדרש, כשר.
306. ירך שמאל של אות עי"ן, מקום חיבורו אל ירך הימין:
 א) ב) בחציו התחתון של הירך (למטה מחציו). א
307. ירך ימין או שמאל של אות עי"ן שאין להם ראשים כלל:
 א) כמות שהוא פסול.
 ב) לא מועיל להראות לתינוק.
 ג) לא מועיל תיקון בתר"מ להוסיף הראשים.
308. אות עי"ן, שראש ירך הימין ישר ושוה לשרטוט, כמות שהוא כשר.
309. אות עי"ן, שגופה (ירכה הימני) לגמרי בעמידה, צ"ע בדיעבד כי איננה תמונת עי כראוי.
310. הטעם שאין לעשות גוף העי"ן, כמושב שאר האותיות: שלא תדמה לצד"י.
311. אות עי"ן, שראשה השמאלי כולו משמאל לירך, ואינו עובר משני הצדדים, כשר.
312. ראש הימין או השמאל של אות עי"ן, שנגעו יותר ממקום דיבוקם:
 א) כמות שהוא, אם נעשה כקו ישר, פסול.
 ב) לא מועיל להראות לתינוק.
 ג) לא מועיל לגרור הדיבוק המיותר. (משום "חק תיכות").
 ד) מועיל תיקון להוסיף הראשים.
 ה) לא מועיל בתר"מ תיקון להוסיף הראשים. (משום "שלא כסדרך").
313. אות עי"ן, שנגעו ראשיה זה בזה כחוט השערה:

- א) כמות שהוא פסול.
 ב) צריך בתר"מ לגרור ולהפריד הנגיעה.
 ג) מועיל בתר"מ לגרור ולהפריד הנגיעה.
 ד) לא מועיל בס"ת לגרור ולהפריד הנגיעה אלא צריך לבטל האות ולהשלימה מחדש.
 אה"ח 1234567
314. מירוט החסרונות בצ"ח:
- 1) הראש הימני צריך להיות בצורת י"ד, ובציור הראש הימני בולט משני צדי הרגל.
 - 2) פני הירך הימנית צריכים לכתחילה לנטות קצת כלפי מעלה, ובציור פניה ישרים.
 - 3) גופה צריך להיות באלכסון, ובציור מושבה ישר כשאר אותיות.
 - 4) הראש השמאלי צריך להיות בצורת ז', ובציור הראש השמאלי אינו בולט מימין.
 - 5) ירך שמאל צריכה להיות זקופה ובציור היא באלכסון.
 - 6) מקום חיבור הירך השמאלית בגוף צריך להיות למטה מחציו, ובציור החיבור אינו במקום הראוי.
 - 7) על הראש השמאלי צריך להיות שלשה תגים, ובציור אין תגים.
- אות פ"א כפופה אוצר החכמה
315. אות פ"א כפופה, קצה הגג למעלה בימין בצדו החיצוני, צריך להיות:
 א) ב) ד) זזית קלה (קטנה).
 ה) שינה ולא עשה כנדרש, כשר.
316. אות פ"א כפופה, בצד הפנימי של מקום חיבור הירך והגג, צריך להיות:
 א) ב) בזזית.
 ג) שינה ולא עשה כנדרש, כשר.
317. ירך אות פ"א כפופה, צריך להיות:
 א) ב) עגול מעט כלפי חוץ.
 ג) שינה ולא עשה כנדרש, כשר.
318. אות פ"א כפופה קצה מושבה למטה בימין בצדה החיצוני, צריך להיות:
 א) בעגול
 ב) שינה ולא עשה כנדרש, כשר.
319. אות פ"א כפופה, בצד הפנימי של מקום חיבור הירך והמושב, צריך להיות:
 א) ב) בזזית.
 ג) הטעם: כדי שהלבן שבתוך הפ"א יהיה בצורת ב"ת.

334. אות פ"א פשוטה, שיעור אורך הירך הנדרש לכתחילה: **שאם תכפנה תהיה פ"א כפופה.**

335. אות פ"א פשוטה, שאין בירכה שיעור "כמלוא י"ד" מן הג, **פסול.**

336. אות פ"א פשוטה, שירכה יורד למטה מעבר לנקודה הפנימית, פחות משיעור "כמלוא י"ד":

- (א) כמות שהוא, **פסול.**
- (ב) **לא** צריך להראות לתינוק.
- (ג) **לא** מועיל להראות לתינוק.
- (ד) **צריך** לתקן להאריך הירך.
- (ה) **לא** מועיל תיקון בת"מ להאריך הירך.

337. אות פ"א פשוטה, שירכה יורד למטה מעבר לנקודה הפנימית בשיעור "כמלוא י"ד":

- (א) כמות שהוא **כשר.**
- (ב) **לא** צריך להראות לתינוק.
- (ג) **לא** צריך להראות לתינוק.
- (ד) **צריך** לתקן להאריך הירך.
- (ה) **מועיל** תיקון בת"מ להאריך הירך.

338. אות פ"א פשוטה ופ"א כפופה, **אין הבדלים** ביניהם בדיני:

- (א) צורת הנקודה הפנימית.
- (ב) מקום תלית הנקודה הפנימית בג.
- (ג) נפסקה הנקודה הפנימית מן הג.
- (ד) העוקץ שעל גג האות. אה"ח 1234567

339. הקו המחבר את גג אות פ"א פשוטה אל הנקודה הפנימית, מקום חיבורו אל הנקודה הפנימית צריך להיות:

- (א) **מצדה השמאלי של הנקודה.**
- (ב) צריך לזהר לעשות כנדרש ולא לשנות. מדוע: **שלא תדמה לאות תי"ו.**
- (ד) שינה ולא עשה כנדרש: **אם תינוק קראה תי"ו פסולה. ואם קראה פ"א פשוטה צ"ע אם פסול או כשר בדיעבד.**

340. מירוט החסרונות בציור:

- (1) למעלה מימין צריך להיות זוית מבפנים, ובציור עגול מבפנים.
- (2) למעלה מימין צריך להיות זוית קלה (קטנה) מבחוץ, ובציור עגול מבחוץ.
- (3) העוקץ צריך להיות מעל הקצה השמאלי, ובציור אינו בקצה.

- (4) העוקץ עם הנקודה צריך להיות בצורת וי"ו, ובציור אינו נראה כו"ו.
- (5) הנקודה צריכה להיות עגולה למטה משמאל, ובציור זוית.
- (6) אורכה לכתחילה צריך להיות: שאם תכפנה תהיה פ"א כפופה. ובדיעבד אם יורדת כמלוא י"ד מתחת לנקודה שבתוכה כשרה, (אבל חייב לתקנה), ובציור **קצרה.**
- (7) הקו המחבר את הגג אל הנקודה הפנימית, מקום חיבורו אל הנקודה צריך להיות מצדה השמאלי של הנקודה, ובציור **הקו מתחבר באמצע הנקודה.**

אות צד"י כפופה

341. ירך ימין של אות צד"י, מקום חיבורו אל הראש:

- (א) **בקצה הראש מצד ימין** (בצורת י"ד).

342. ראש ימין של אות צד"י צריך להיות:

- (א) **מוטה באלכסון מעט כלפי מעלה.** (ג)

343. ירך ימין של אות צד"י, מקום חיבורו אל ירך השמאל (צואר הצד"י):

- (א) **באמצע הירך** (הצואר).
- (ד) מדוע: **שלא תדמה לאות עי"ן.**

344. ירך שמאל של אות צד"י, מקום חיבורו אל הראש:

- (א) **באמצע הראש.**
- (ג) שינה ולא עשה כנדרש **כשר.**

345. צואר (ירך שמאל) של אות צד"י:

- (א) צריך להיות **עב במקצת.**
- (ב) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר.**

346. צואר (ירך שמאל) של אות צד"י:

- (א) צריך להיות **ארוך במקצת.**
- (ב) שינה ולא עשה כנדרש **כשר.**

347. צואר (ירך שמאל) של אות צד"י צריך להיות:

- (א) **מוטה מעט לצד ימין.**
- (ד) מדוע: **כדי להסמין אות אצל ראשה.**

348. מושב אות צד"י, צריך להגיע בצדו השמאלי עד:

- (א) **יותר מכנגד קצה הראש השמאלי.**

אוצר החכמה

- (ד) מדוע: **כי תמונתה כמו נרין כפופה.**
(ה) שינה ולא עשה כנדרש **כשר.**

349. מושב אות צד"י למטה בימין, צריך להיות:

- א) **בעגול.**
(ג) מדוע: **כמו כל הכפופות** שעגולות למטה בימין.
(ד) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר.**

350. אות צד"י שירך הימין מחובר למטה בצוארה:

- (א) כמות שהוא: **אם מגיע למושב פסול, ואם נמוך ואינו מגיע למושב ספק.**
(ב) **אם מגיע למושב לא מועיל להראות לתינוק. ואם נמוך אך אינו מגיע למושב מועיל להראות לתינוק.**

351. ראש הימין או השמאל של אות צד"י, שנגעו יותר ממקום דבוקם ונעשו כקו משוך בשוה:

- (א) כמות שהוא **פסול.**
(ב) **לא** מועיל להראות לתינוק.
(ג) **לא** מועיל לגרור הדבוק המיותר.
(ד) **מועיל** תיקון להוסיף ראשים.
(ה) **לא** מועיל בתר"מ, ותיקון להוסיף ראשים.

352. אות צד"י, שנגעו ראשיה זה בזה כחוט השערה:

- (א) כמות שהוא **פסול.**
(ב) **צריך** בתר"מ לגרור ולהפריד הנגיעה.
(ג) **מועיל** בתר"מ לגרור ולהפריד הנגיעה.
(ד) לא מספיק בס"ת לגרור ולהפריד הנגיעה, אלא **צריך לבטל האות ולהשלימה מחדש.**

353. אות צד"י, שהיר"ד שבה אינה מחוברת אל הנרין שבה, והנפסק אינו ניכר להדיא:

- (א) כמות שהוא **פסול.**
(ב) **צריך** להראות לתינוק.
(ג) **מועיל** להראות לתינוק.
(ד) **מותר** לתקן ולחבר הנפסק.
(ה) **מותר לתקן בתר"מ לחבר הנפסק. ופנ"ג מחמיר.**

354. אות צד"י, שהיר"ד שבה אינה מחוברת אל הנרין שבה, והנפסק ניכר להדיא:

- (א) כמות שהוא **פסול.**
(ב) **לא** צריך להראות לתינוק.
(ג) **לא** מועיל להראות לתינוק.

- (ד) **מותר** (בס"ת) לתקן ולחבר הנפסק.
(ה) **אסור** לתקן בתר"מ לחבר הנפסק.

355. פירוט החסרונות בצירוף:

- (1) ירך ימין צריך להתחבר תחת הראש בקצה הימני של הראש, כצורת ירד, ובצירוף **מתחבר תחת אמצע הראש.**
(2) ראש ימין של אות צד"י צריך להיות מוטה באלכסון מעט כלפי מעלה, ובצירוף הוא **ישר במאוזן לשרטוט.**
(3) מימין למטה צריכה להיות עגולה, ובצירוף **זוית.**
(4) הראש השמאלי צריך להיות כמין זי"ן, בולט משני הצדדים, ובצירוף **בולט רק משמאל.**
(5) הצואר צריך להיות לכתחילה קצת עבה, קצת ארוך, ומוטה ימינה, ובצירוף **הצואר קצר וזקוף ישר.**
(6) המושב צריך לבלוט שמאלה היטב יותר משני הראשים, ובצירוף **אינו בולט שמאלה.**

אות צד"י פשוטה

356. אות צד"י פשוטה וצד"י כפופה, **אין** הבדל ביניהם בדיני:

- (א) צורת ראש הימין
(ב) צורת ראש השמאל.
(ג) נגיעת הראשים.
(ה) נפסק בין היר"ד והנרין.
אבל **יש** הבדל ביניהם בצורת ירך השמאל:
(ג) בצד"י פשוטה ירך השמאל כמו נרין פשוטה.
בצד"י כפופה ירך השמאל כמו נרין כפופה.

357. שיעור אורך צד"י פשוטה לכתחילה: **שאם תכפנה תהיה צד"י כפופה.**
(2.5 קולמוסים אחרי דבוק היר"ד לנרין).

358. השיעור הקצר ביותר לאורך צד"י פשוטה, הכשר עדיין בדיעבד: **אם יורדת למטה ממקום הדבוק כמלוא יר"ד.** (קולמוס ומשהו).

359. אות צד"י פשוטה, שממקום חיבור ירך הימין לירך השמאל ועד סופה, אין שיעור "כמלוא יר"ד, צ"ע אם פסול או כשר בדיעבד.

360. פירוט החסרונות בצירוף:

- (1) ירך ימין צריך להתחבר תחת הראש בקצה הימני של הראש, כצורת ירד, ובצירוף **מתחבר תחת אמצע הראש.**

אה"ח 1234567

- (2) ראש ימין של אות צד"י צריך להיות מוטה באלכסון מעט כלפי מעלה, ובציור הוא **ישר במאוזן לשרטוט**.
 (3) הראש השמאלי צריך להיות כמין זי"ן, בולט משני הצדדים, ובציור **בולט רק משמאל**.
 (4) אורכה לכתחילה צריך להיות שאם תכפפנה תהיה צד"י כפופה, ובציור **קצר**.
 (5) על הראש השמאלי צריך להיות שלשה תגין, ובציור **אין תגין**.

אות קר"ף

361. גג אות קר"ף צריך להיות:
 (א) **ישר (שזה) במאוזן לשרטוט**.
 (ב) שינה ולא עשה כנדרש, **כשר**.
 (ג) **אוצר החכמה**.
 362. התג שעל גג אות קר"ף צריך להיות:
 (א) **קטן** (ולא גדול).
 (ב) **דק** (ולא עבה).
 (ג) מדוע: **שלא תדמה ללמ"ד מצד אחד**.
 363. התג שעל גג אות קר"ף צריך להיות:
 (א) **קטן** (ולא גדול).
 (ב) **דק** (ולא עבה).
 (ג) מדוע: **שלא תדמה ללמ"ד מצד אחד**.

364. צורת אות קר"ף לכתחילה:
 (א) **צריך** שיהיה לה מושב.
 (ב) לכתחילה **לא** די שיוך הימין יהיה כפוף היטב לצד שמאל.

365. אות קר"ף, החלק הכפוף למטה בימין לשמאל, צריך:
 (א) **שיהיה קצר הרבה מן הגג**.
 366. אות קר"ף שאין לה מושב, וירך הימין כפוף רק מעט לצד שמאל, **כשר**.
 367. אות קר"ף שאין לה מושב, וירך הימין ישר ואינו נוטה לצד שמאל, **פסול**.

368. ירך שמאל של אות קר"ף צורתה כעין:
 (א) **גז** (ז) **גז'ן פשוטה**.

369. ירך שמאל של אות קר"ף:
 (א) **ראשה עב ומתמעט והולך כלפי מטה**. (ג)

370. ירך שמאל של אות קר"ף, צריכה להיות:
 (א) **מוטה באלכסון לצד ימין** (מעט, לכתחילה). (ג)
 371. ירך שמאל של אות קר"ף, אורכה לכתחילה הוא:
 (א) **קצרה מעט מאורך גז'ן פשוטה**.

372. ירך שמאל של אות קר"ף, אורכה לכל הפחות: **כמלוא יו"ד למטה ממקום כפיפת ירך ימין**.

373. ירך שמאל של אות קר"ף, המרחב לכתחילה בינה ובין הגג:
 (א) **לכל הפחות בכדי שאדם בינוני יכירנו היטב מס'ת שעל הבימה**.
 (ב) **לכל היותר כעובי הגג**.

374. אות קר"ף שירך השמאל נוגע בגגה, **פסול**.

375. אות קר"ף שירך השמאל נוגע בגופה בצד ימין, **פסול**.

376. ירך שמאל של אות קר"ף, צריכה להיות:
 (א) **כנגד קצה הגג מצד שמאל**.
 (ב) שינה ולא עשה כנדרש (דינו כמו באות ה'): **פסול**, ויגררנה ויעמידנה בקצה. ובת"מ **אם כתב אתרית יקצר הגג**, ואם היא באמצע תיבה מכשירים כ: **אה"ח 1234567**.

377. אות קר"ף, שהתג שעל גגה גבוה, עבה ומחובר אל קצה הגג:
 (א) **כמות שהוא ספק**.
 (ב) **מועיל** להראות לתינוק.

378. מירוט החסרונות בציור:
 (1) גג צריך להיות מאוזן ישר, ובציור **גג מעוגל**.
 (2) התג צריך להיות קטן ודק, ובציור **התג עבה**.
 (3) התג צריך להיות לא בקצה, ובציור **התג בקצה**.
 (4) המושב צריך להיות קצר הרבה מן הגג, ובציור **המושב ארוך**.
 (5) מרחק הרגל מהגג צריך להיות לא יותר מעובי הגג, ובציור **הרגל רחוקה מן הגג**.
 (6) צורת הרגל צריכה להיות כגז'ן פשוטה, ראשה עבה ומתמעט ויורד, ובציור **אין צורת הרגל כגז'ן פשוטה, אלא ראשה צר ומתרחב למטה**.
 (7) אורך הרגל צריך להיות מעט פחות מגז'ן פשוטה, ובציור **הרגל קצרה מדי**.

אוצר החכמה

8) הרגל צריכה להיות נוטה מעט באלכסון ימינה לכתחילה, ובציור אינה נוטה ימינה.

אות ר"ש אוצר החכמה

379. גג אות ר"ש, צריך להיות:
(א) ישר (שוה) במאוזן לשרטוט.
(ג) שינה ולא עשה כנדרש, כשר.

380. אות ר"ש, שאינה עגולה כראוי למעלה בצד ימין:
(א) כמות שהוא, ספק.
(ב) מועיל להראות לתינוק.

381. אות ר"ש, שריכה ארוך יתר על המדה:
(א) כמות שהוא ספק.
(ב) צריך להראות לתינוק.
(ג) מועיל להראות לתינוק.

382. אות ר"ש, שיעור רוחב גגה לכתחילה שלשה קולמוסים. (כמו אות ב"ת, כדי שלא תדמה לאות ו"ו).

383. אות ר"ש שגגה קצר יתר על המדה:
(א) כמות שהוא ספק.
(ב) צריך להראות לתינוק.
(ג) מועיל להראות לתינוק.

384. אות ר"ש, שיש באורך יריכה שיעור "כמלוא י"ד":
(א) כמות שהוא כשר.
(ב) לא צריך להראות לתינוק.
(ג) לא צריך להראות לתינוק.
(ד) כשהראו לתינוק ולא הכירה צ"ע בדיעבד.

385. אות ר"ש, שאורך יריכה הוא פחות משיעור "כמלוא י"ד":
(א) כמות שהוא פסול.
(ב) לא צריך להראות לתינוק.
(ג) לא מועיל להראות לתינוק.

386. מידות החסרונות בציור:
(1) גגה צריך להיות מאוזן ישר, ובציור גגה עגול.
(2) יריכה צריך להיות כמלוא י"ד, ובציור יריכה קצרה מדי.

אות שי"ן

387. אות שי"ן, מקום חיבורו של ירך הימין אל הראש:
(א) בקצה הראש בצד ימין. (ב) ג

388. הראש הימני של אות שי"ן, צריך להיות:
(א) מוטה באלכסון כלפי מעלה.
(ג) שינה ולא עשה כנדרש, כשר.

389. הראש הימני של אות שי"ן:
(א) לא צריך להיות לו עוקץ קטן.
(ב) שינה ולא עשה כנדרש, כשר.

390. אות שי"ן, מקום חיבורו של ירך האמצעי אל הראש:
(א) בקצה הראש בצד ימין. (ג)

391. הראש האמצעי של אות שי"ן, צריך להיות:
(א) מוטה באלכסון כלפי מעלה.
(ג) שינה ולא עשה כנדרש, כשר.

392. הראש האמצעי של אות שי"ן:
(א) צריך להיות לו עוקץ קטן.
(ב) שינה ולא עשה כנדרש, כשר.

393. אות שי"ן, מקום חיבורו של ירך השמאל אל הראש:
(א) באמצע הראש. (ג)

394. הראש השמאלי של אות שי"ן, צריך להיות:
(א) ישר (שוה) במאוזן לשרטוט. (ג)

395. על הראש השמאלי מראשי השי"ן מושיבים את התגים.

396. יריכות אות שי"ן: השמאלי צריך להיות זקוף בעמידה, ואילו הימני והאמצעי מוטים באלכסון.

397. אות שי"ן שהטה את היד אשר צריך להיות זקוף בעמידה, כשר.

398. מושב אות שי"ן, צריך להיות:
(א) חזק בן שאז עמוד מס: 478 הודגס ע"י אוצר החכמה

(ד) מדוע: שהרי אותיות ש' ק' ר' עומדות על רגל אחת.

399. אות ש"ן, שיש לה ראש וירך מיותר, דהיינו אות ש"ן שיש בה ד' ראשים:

- (א) כמות שהוא, פסול.
- (ב) לא צריך להראות לתינוק.
- (ג) לא מועיל להראות לתינוק.
- (ד) לא מועיל תיקון לגרור הראש והירך המיותרים. (משום "חק תוכות").
- (ה) צריך לבטל האות מצורתה, ולגרור המיותר ולהשלים האות מחדש.
- (ו) לא מועיל תיקון בתר"מ, משום שלכ"ס.

400. אות ש"ן, שהי"ד האמצעי אינו מחובר למושב והנפסק ניכר להדיא:

- (א) כמות שהוא פסול.
- (ב) צריך להראות לתינוק.
- (ג) לא מועיל להראות לתינוק ללא תיקון.
- (ד) לדעת רע"א מועיל תיקון לחבר הנפסק בתר"מ. ולדעת פמ"ג לא מועיל תיקון לחבר הנפסק בתר"מ. ופסק המ"ב כרע"א.

401. אות ש"ן שהי"ד השמאלי אינו מחובר למושב, והנפסק ניכר להדיא, והיא נראית כאותיות עי"ן ויר"ד:

- (א) כמות שהוא, פסול.
- (ב) לא צריך להראות לתינוק.
- (ג) לא מועיל להראות לתינוק ללא תיקון.
- (ד) לא מועיל תיקון לחבר הנפסק בתר"מ.

402. אות ש"ן, שלאחד מהירכות אין ראש כלל:

- (א) כמות שהוא פסול.
- (ב) לא מועיל להראות לתינוק.
- (ג) לא מועיל לתקן ולהוסיף הראש בתר"מ.

403. אות ש"ן שמושבה רחב ולא חד, צ"ע אם פסול או כשר בדיעבד.

404. אות ש"ן שמושבה עגול ולא חד, כשר בדיעבד.

405. אות ש"ן שנגעו ראשיה זה בזה כחוט השערה:

- (א) כמות שהוא פסול.
- (ב) צריך בתר"מ לגרור ולהפריד הנגיעה.
- (ג) מועיל בתר"מ לגרור ולהפריד הנגיעה.
- (ד) לא מועיל בס"ת לגרור ולהפריד הנגיעה אלא צריך לבטל האות ולהשלימה מחדש.

406. פירוט החסרונות בצירוף:

- הראש הימני צריך להיות צורתו כו"ו, ובצירוף הראש הימני כמו זי"ן.
- הראש הימני צריך להיות מוטה שמאלה, ובצירוף הראש הימני עומד זקוף.
- הראש הימני צריך להיות בלי עוקץ, ובצירוף הראש הימני עם עוקץ.
- הראש האמצעי צריך להיות כעין יו"ד, ובצירוף הראש האמצעי כעין זי"ן.
- הראש האמצעי צריך להיות מוטה שמאלה, ובצירוף הראש האמצעי מוטה ימינה.
- הראש האמצעי צריך להיות עם עוקץ קטן, ובצירוף הראש האמצעי בלי עוקץ.
- הראש השמאלי צריך להיות בצורת זי"ן, ובצירוף הראש השמאלי אינו בולט משמאל.
- הרגל השמאלית צריכה להיות זקופה בעמידה, ובצירוף הרגל השמאלית נוטה ימינה.
- המושב צריך להיות חד, ובצירוף המושב רחב.
- התגים צריך שלא יגעו זה בזה, ובצירוף התגים נוגעים זה בזה.

אות תי"ו

407. אות תי"ו, קצה הגג בצד ימין, צריך להיות:

- א) בולט מעבר לירך כעקב.
- ב) שינה ולא עשה כנדרש, כשר.

408. רגל שמאל של אות תי"ו,

- (א) שתי הדעות בצורת עשייתו: יש נוהגים כו"ו הפוכה ויש נוהגים כדל"ת קטנה הפוכה.
- (ב) צריך לעשותו כמנהג המקום.
- (ג) שינה ולא עשה כנדרש, כשר.

409. רגל שמאל של אות תי"ו, שאינו מחובר אל הגג, כמות שהוא פסול.

410. רגל שמאל של אות תי"ו, צריך להיות:

- א) (ב) מחובר לפניו מקצה הגג בצד שמאל.
- (ג) מדוע: כדי שהרגל למטה לא תבלוט שמאלה יותר מהגג.

[שמה בגלל בליטת הרגל התיבה תיראה כשתי תיבות ותיפסל].

411. אות תי"ו שגגה רחב עד שרגל שמאל מחובר אל אמצע הגג:

- (א) **אסור בתר"מ** לגרור רגל שמאל ולעשותה מחדש במקומה הראוי, משום "שלא כסדרך".
 (ב) **מותר** לגרור ולקצר הגג הבולט יותר מדאי, ואין בזה משום "חק תוכות".

412. אות ת"ו, שנמצאת באמצע תיבה בתר"מ, והגג רחב עד שרגל שמאל מחובר אל אמצע הגג, **מכשירים כך**.

413. רגל ימין של אות ת"ו, שהאריכה יתר על המדה:

- (א) כמות שהוא **ספק**.
 (ב) **צריך** להראות לתינוק. ומדוע: **שמה דומה לפ"א פשוטה**.
 (ג) **מועיל** להראות לתינוק.

¹²³⁴⁵⁶⁷א"ת

414. רגל שמאל של אות ת"ו, שעשאה קצרה ביותר, והיא רק כ"ד קטנה הפוכה בתוך הת"ו, ואלו רגל ימין ארוכה כשיעורה:

- (א) כמות שהוא **פסול**.
 (ב) **לא** צריך להראות לתינוק. ומדוע: **מפני שנראית לעיניו כמו פ"א פשוטה**.
 (ג) **לא** מועיל להראות לתינוק.
 (ד) **אין** הבדל בין אם הת"ו רחבה כרגיל, או שרחבה ביותר. ומדוע: **שאין שיעור לרוחב פ"א פשוטה**, (וגם רחבה כפליים מרגל ימין נחשבת פ"א פשוטה).

415. רגל שמאל של אות ת"ו, שאין לו בליטה כלפי חוץ:

- (א) כמות שהוא **פסול**.
 (ב) **לא** צריך להראות לתינוק.
 (ג) **לא** מועיל להראות לתינוק.
 (ד) **אסור** לתקן בתר"מ להוסיף הבליטה. (משום "שלא כסדרך").

416. רגל ימין של אות ת"ו – קצר, ויש בו שיעור "כמלוא יר"ד":

- (א) כמות שהוא **כשר**.
 (ב) **לא** צריך להראות לתינוק.
 (ג) **לא** צריך להראות לתינוק.
 (ד) כשהראינו לתינוק ולא הכירה **צ"ע**.

417. רגל ימין של אות ת"ו – קצר, ואין בו שיעור "כמלוא יר"ד":

- (א) כמות שהוא **פסול**.
 (ב) **לא** צריך להראות לתינוק.
 (ג) **לא** מועיל להראות לתינוק.

אוצר החכמה

418. פירוש החסרונות בציוור:

- (1) הגג עם רגל ימין צריך להיות בצורת דל"ת לכתחילה, ובציוור **עגול מימין למעלה**.
 (2) רגל ימנית צריכה להיות קצרה אך לא קצרה מדי, ואם אין בה כמלוא יר"ד פסולה, ובציוור **רגל ימין קצרה מדי**.
 (3) מקום חיבור רגל השמאלית לגג צריך להיות קצת בתוכה, ובציוור **חיבור רגל השמאלית בקצה הגג**.

419. כל אות שיש לנו ספק על צורתה, אם כשרה היא או פסולה:

- (א) מספק עלינו **להראותה לתינוק** ולא להחמיר ולפסולה ולא להקל ולהכשירה.
 (ב) **צריך** להראותה לתינוק.
 (ג) **מועיל** להראותה לתינוק.
 (ד) כשהתינוק הכירה, **לא צריך מצד הדין לתקנה, אלא אפשר להשאירה כמות שהיא**.

420. אות שלא נכתבה כראוי ואנו רואים בעינינו שאינה בצורתה, אבל תינוק מכירה, **פסול**.

421. אות שהיתה כתובה כראוי, אך נתקלקלה צורתה לאחר הכתיבה, ואנו רואים בעינינו שאינה כצורתה אבל תינוק מכירה, **פסול**.

422. האותיות הפשוטות כגון ו"ו או נ"ן פשוטה שנפסקו רגליהן וספק לנו אם בחלק העליון נשאר כשיעור או לא, **צריך לכסות** את החלק התחתון כשמראים לתינוק.

423. האותיות הפשוטות כגון ו"ו או נ"ן פשוטה, שנמחק קצת מאורך רגליהן למטה, וספק לנו אם נשאר בהן כשיעור או לא, ובחלק שנמחק נשאר רושם חלודת הדיו, **צריך לכסות אותן רושם חלודה כשמראים לתינוק**.

כללי "מוקף גויל"

424. דין "מוקף גויל" הוא **מדאורייתא**. ומקורו **שנצטוונו בתורה "וכתבתם" – כתיבה תמה (שלימה)**.

425. קוצו השמאלי של אות יר"ד גם הוא **צריך** שיהיה מוקף גויל.

426. בתוך האות **צריך** שיהיה מוקף גויל.

427. בתוך האות **צריך** שיהיה **מוקף גויל מכל הצדדים**. ולא די בצד אחד.

428. נעשה נקב בצד האות לאחר כתיבה, ואינה מוקפת גויל באותו מקום:

(א) כשר.

(ב) צריך לתקן.

(ג) כיצד מתקן: **מגרר קצת מעובי האות עד שתהיה מוקפת גויל.**

אוצר החכמה

429. אות שנכתבה מתחילתה בלא היקף גויל, כגון שהגיעה לסוף הקלף, **מועיל תיקון.**

תם ונשלם שבח לאיל בורא עולם.

אוצר החכמה